

Hoge Raad voor de Justitie

Conseil supérieur de la Justice

Verslag over het bijzonder onderzoek naar de werking van de rechterlijke orde naar aanleiding van de zaak Fortis

Goedgekeurd door de Algemene vergadering op 16 december 2009

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	1
Voorafgaande opmerkingen.....	1
1. DRAAGWIJDTE VAN HET VERSLAG	1
2. METHODOLOGIE	2
3. BEPERKINGEN.....	2
4. INHOUD EN STRUCTUUR.....	3
HOOFDSTUK I : DE CONTACTEN TUSSEN LEDEN VAN EEN MINISTERIËLE BELEIDSCEL EN MAGISTRATEN VAN HET OPENBAAR MINISTERIE	5
1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	5
In eerste aanleg.....	5
In hoger beroep.....	6
2. WETTELIJKE BEPALINGEN	7
3. ANALYSE.....	7
3.1. <i>Beoordeling van de feiten</i>	7
3.2. <i>Zijn de contacten tussen de leden van de drie ministeriële beleidscellen (Justitie, Financiën en eerste minister) en magistraten van het openbaar ministerie (waarvan er twee een rol hadden te spelen in het Fortisdossier, nl. het uitbrengen van een advies) strijdig met een of meerdere wettelijke bepalingen?</i>	8
Aanbeveling.....	9
3.3. <i>Wat de contacten betreft tussen de minister van Justitie (of zijn beleidscel) en het Openbaar Ministerie..</i>	10
3.3.1. <i>Moeten die contacten worden georganiseerd via de zogenaamde 'hiërarchische weg'?</i>	10
Aanbeveling.....	10
3.3.2. <i>Welke zijn de grenzen aan deze contacten, meer bepaald in individuele rechtszaken?</i>	10
Aanbevelingen.....	11
3.4. <i>Is de aanwezigheid van leden van het Openbaar Ministerie, via detachering, in een ministeriële beleidscel wenselijk?</i>	11
Aanbevelingen.....	12
HOOFDSTUK II : HET BERAAD	13
1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	13
2. WETTELIJK KADER.....	14
3. ANALYSE.....	14
3.1. <i>Gebrek aan informatie betreffende de precieze datum van uitspraak van arrest</i>	14
Aanbeveling.....	14
3.2. <i>Persoonlijke conflicten tussen de magistraten betrokken bij het beraad die naar buiten werden geëxporteerd</i>	14
3.3. <i>De collegialiteit tijdens het beraad</i>	15
3.4. <i>Ziekte van een magistraat tijdens het beraad</i>	16
Aanbeveling.....	17
HOOFDSTUK III : HET VERZOEKSCRIFT TOT HEROPENING VAN DE DEBATTEN	18
1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	18
1.1. <i>Het verzoekschrift tot heropening van de debatten</i>	18
1.2. <i>De organisatie van "informele" vergaderingen</i>	18
1.3. <i>De uitspraak van de beslissing op 12 december 2008</i>	20

2.	WETTELIJK KADER.....	21
3.	ANALYSE.....	21
3.1.	<i>Voorafgaande opmerking : lopende procedures</i>	21
3.2.	<i>Praktische problemen naar aanleiding van de neerlegging van het verzoekschrift tot heropening van de debatten</i>	21
3.3.	<i>Doel van het verzoekschrift tot heropening van de debatten</i>	21
	Aanbevelingen.....	21

HOOFDSTUK IV : BEREIK VAN DE CONTROLEOPDRACHTEN VAN HET PARKET UIT DE ARTIKELEN 140 EN 399 VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK (TOEZICHT OP DE REGELMATIGHEID VAN DE DIENST, DE HANDHAVING VAN DE ORDE, DE HANDHAVING VAN DE TUCHT EN DE TENUITVOERLEGGING VAN DE WETTEN EN VERORDENINGEN IN DE HOVEN EN RECHTBANKEN) 23

1.	IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	23
2.	WETTELIJK KADER.....	24
3.	ANALYSE.....	24
	Aanbevelingen.....	25

HOOFDSTUK V : AFBAKENING EN GRENZEN VAN DE OPDRACHTEN VAN DE KORPSCHEF IN ZIJN FUNCTIE VAN MANAGEMENT EN ONDERSTEUNING VOOR DE LEDEN VAN ZIJN KORPS.....26

A. DE TOEWIJZING VAN DE ZAAK-FORTIS AAN DE 18E KAMER VAN HET HOF VAN BEROEP VAN BRUSSEL.....26

1.	IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	26
2.	WETTELIJK KADER.....	26
3.	ANALYSE.....	26
	Aanbeveling.....	29

B. SAMENSTELLING VAN DE 18E KAMER 29

1.	IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	29
2.	WETTELIJK KADER.....	29
3.	ANALYSE.....	29
	Aanbeveling.....	30

C. INITIATIEVEN VAN DE EERSTE VOORZITTER VAN HET HOF VAN BEROEP TIJDENS DE PROCEDURE 30

1.	IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	30
2.	WETTELIJK KADER.....	31
3.	ANALYSE.....	32
3.1.	<i>Het optreden van de eerste voorzitter bij de spanningen tussen de magistraten</i>	32
	Aanbeveling.....	32
3.2.	<i>De initiatieven van de eerste voorzitter tegenover een zieke raadsheer van de kamer</i>	32
	Aanbeveling.....	33
3.3.	<i>De steun van de eerste voorzitter aan de leden van de 18e kamer bij de uitoefening van hun rechtsprekende opdracht</i>	33
	Aanbevelingen.....	34

HOOFDSTUK VI : HET TOEZICHT DOOR DE EERSTE VOORZITTER VAN HET HOF VAN CASSATIE: MISSIE EN REIKWIJDTE 36

1.	IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	36
2.	WETTELIJKE BEPALINGEN	38
3.	ANALYSE.....	38

3.1. De rol van de korpschef van het rechtscollege van het hogere echelon in een hangende zaak	38
Aanbeveling.....	38
3.2. De brief van de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie aan de voorzitter van de Kamer	38
HOOFDSTUK VII : Vernietiging wegens overschrijding van bevoegdheid	41
1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	41
2. WETTELIJK KADER.....	41
3. ANALYSE.....	42
3.1. Situering van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek	42
3.2. Probleemstelling.....	43
Aanbeveling.....	45
HOOFDSTUK VIII : Mededeling, in burgerlijke procedures, van het dossier van de rechtspleging aan het openbaar ministerie en aan de minister van Justitie in het kader van de toepassing van artikel 1088 van het gerechtelijk wetboek	47
1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN	47
2. WETTELIJK KADER.....	47
3. ANALYSE.....	47
3.1. De mededeling van een dossier in burgerlijke zaken aan het openbaar ministerie	47
Aanbeveling.....	48
3.2. De mededeling van het originele dossier aan de minister van Justitie	48
Aanbeveling.....	49
HOOFDSTUK IX : De rol en de bevoegdheden van de Hoge Raad voor de Justitie	50
1. HET BIJZONDER ONDERZOEK VAN DE VERENIGDE ADVIES- EN ONDERZOEKSCOMMISSIE VAN DE HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, HET PARLEMENTAIRE ONDERZOEK EN DE TUCHTONDERZOEKEN – CHRONOLOGIE	50
2. WETTELIJKE BEPALINGEN	52
3. ANALYSE.....	52
3.1. Over de bevoegdheden van de Hoge Raad om een bijzonder onderzoek te voeren en de bevoegdheden voor de wetgevende kamers om een parlementair onderzoek te voeren	53
Aanbeveling.....	54
3.2. Over de reikwijdte van de onderzoeksbevoegdheden van de verenigde advies- en onderzoekscommissie	54
3.2.1. Eerste moeilijkheid : de beperkingen die verband houden met de tuchtrechtelijke procedure	54
Aanbevelingen.....	56
3.2.2 Tweede beperking: de beperkte onderzoeksmiddelen van de verenigde advies- en onderzoekscommissie	56
Aanbeveling.....	57
3.3. De vertegenwoordiging van de rechterlijke macht	58
Aanbeveling.....	58
BIJLAGE	59

Voorafgaande opmerkingen

De Hoge Raad voor de Justitie vond het noodzakelijk om, zonder de uitkomst van de lopende strafrechtelijke en tuchtrechtelijke onderzoeken af te wachten, alvast een verslag uit te brengen over het bijzonder onderzoek naar de zaak-Fortis.

De Hoge Raad is zich ervan bewust dat zijn verslag onvolledig is en wel om de hieronder, in punt 3, aangegeven beperkingen.

Toch is de bekendmaking van voorliggend verslag vanuit twee oogpunten gerechtvaardigd.

Eenzijds kan de Hoge Raad, op basis van de vastgestelde disfuncties bij de gerechtelijke instellingen die in de zaak-Fortis aan het licht kwamen, een aantal aanbevelingen formuleren, die op korte termijn in de praktijk moeten worden gebracht om de werking van het gerecht te optimaliseren.

Anderzijds hebben een aantal aanbevelingen betrekking op punten die op dit ogenblik ter discussie zijn binnen de hervormingsplannen van de minister van Justitie voor het gerechtelijk landschap. Het leek dan ook noodzakelijk die aanbevelingen bekend te maken als extra zuurstof voor het debat over die hervorming.

De Hoge Raad wil tot slot eveneens preciseren dat de Verenigde advies- en onderzoekscommissie niet uitsluit dat het bijzonder onderzoek naar de zaak-Fortis zal worden voortgezet indien uit de lopende tuchtrechtelijke en strafrechtelijke onderzoeken feiten naar voren komen die wijzen op nieuwe disfuncties binnen de rechterlijke orde.

1. DRAAGWIJDTE VAN HET VERSLAG

Wat de zaak-Fortis betreft heeft de Verenigde advies- en onderzoekscommissie van de Hoge Raad op 23 december 2008 beslist om een bijzonder onderzoek naar de werking van de rechtscolleges en de parketten op te starten, overeenkomstig artikel 259*bis*-16 van het Gerechtelijk Wetboek.

Dat bijzonder onderzoek past binnen de wettelijke bevoegdheden van de Hoge Raad en meer in het bijzonder van de Verenigde advies- en onderzoekscommissie, zoals die beschreven staan in de artikelen 151, §3¹ van de Grondwet, en 259*bis*-16² en 259*bis*-19, §2*bis*³ van het Gerechtelijk Wetboek.

Het heeft bijgevolg een beperkte reikwijdte:

- de Hoge Raad kan enkel een onderzoek instellen dat handelt over de werking van de rechterlijke orde;
- de Hoge Raad heeft geen tuchtrechtelijke of strafrechtelijke bevoegdheid.

Het bijzonder onderzoek naar de zaak-Fortis beoogt dan ook enkel een evaluatie van de werking van de rechterlijke macht in het verloop van de rechtspleging die uitmondde in de beschikking van 18 november 2008 van de voorzitter van de rechtbank van koophandel te Brussel en in het arrest van 12 december 2008 van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel.

---

¹ Zie bijlage.

² Zie bijlage.

³ Zie bijlage.

2. METHODOLOGIE

Tijdens de maanden februari en maart 2009 hebben de vier leden van de Verenigde advies- en onderzoekscommissie die de opdracht hadden gekregen om de betrokkenen bij de zaak-Fortis te horen, een groot aantal magistraten⁴, politici en advocaten gehoord. Met de instemming van de gehoorde personen, hebben zij 26 hoorzittingen gehouden. Sommige van de opgeroepen personen hebben documenten en nota's ingediend.

De advocaten die zich bij de Hoge Raad aanmeldden, konden evenwel geen verklaringen afleggen, gelet op de deontologische regels die hen door de stafhouders van de Orde van advocaten bij het Hof van Cassatie en de Franse en Nederlandse Orde van advocaten bij de balie te Brussel in herinnering werden gebracht. Laatstgenoemden hadden hen er op gewezen om in alle omstandigheden, het beroepsgeheim te respecteren en niet te getuigen in een zaak waarin zij optraden.

Het verslag over het bijzonder onderzoek is op de volgende bronnen gebaseerd :

- de informatie die werd verkregen naar aanleiding van de hoorzittingen op de Hoge Raad, die in maart 2009 werden afgesloten en die gesteund waren op de informatie die toen voorhanden was ;
- de documenten die door de gehoorde personen op vrijwillige basis werden overhandigd;
- het verslag over het parlementaire onderzoek dat moest nagaan of de Grondwet, in het bijzonder de scheiding der machten, en de wetten werden geëerbiedigd in het raam van de tegen de nv Fortis Holding ingestelde gerechtelijke procedures⁵.

Bijgevolg wordt dan ook onderstreept dat het verslag over het bijzonder onderzoek geen informatie in aanmerking neemt die nadien in de pers aan het licht werd gebracht, en die blijkbaar gesteund is op gegevens uit het dossier over het strafrechtelijk onderzoek dat momenteel bij het hof van beroep te Gent loopt.

In het licht van het beginsel van het geheim van het onderzoek wil de Hoge Raad, die geen toegang heeft tot het onderzoeksdossier en die bijgevolg niet op de hoogte is van de inhoud van dat dossier, zich niet uitspreken over gegevens die via perslekken werden onthuld en waarover vooralsnog geen beslissing werd genomen (zie eveneens punt 3. Beperkingen).

3. BEPERKINGEN

Vooreerst wordt opgemerkt dat de onderzoeksmiddelen waarover de Verenigde advies- en onderzoekscommissie beschikt, en die omschreven worden in artikel 259bis-16, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek, beperkt zijn.

Zo beschikt de Verenigde advies- en onderzoekscommissie niet over de mogelijkheid om magistraten onder ede te horen en kan zij enkel een afgesloten gerechtelijk dossier raadplegen en opvragen.

Voorts was de Verenigde advies- en onderzoekscommissie tijdens haar onderzoek gebonden door de beperking dat een aantal gegevens die door de gehoorde personen werden meegedeeld onder hun beroepsgeheim vallen en daarom niet in het verslag kunnen worden vermeld.

---

⁴ Artikel 259bis-16, § 3, 3^e lid, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek, over het horen van de leden van de rechterlijke orde bij wijze van inlichting.

⁵ *Parl St.*, 2008-2009, doc. 52, 1711/007.

De Verenigde advies- en onderzoekscommissie diende ook rekening te houden met de lopende gerechtelijke, strafrechtelijke, en tuchtrechtelijke procedures. De Verenigde advies- en onderzoekscommissie mag zich immers niet bemoeien met de gerechtelijke behandeling van een lopend dossier. Het is dan ook niet de bevoegdheid van de Hoge Raad om in zijn verslag een standpunt in te nemen over de vragen of het beraad regelmatig was en of de rechtspleging voor het hof van beroep te Brussel wettig is verlopen. Die vragen ressorteren onder het toezicht door het Hof van Cassatie op de legaliteit.

Evenmin is het de taak van de Hoge Raad om vanuit zijn bijzonder onderzoek invloed uit te oefenen op de voortzetting ten gronde van het geschil, wanneer de zaak opnieuw voor het hof van beroep te Brussel zou komen of, na vernietiging van het arrest, naar een ander hof van beroep zou worden verwezen.

Bovendien moet de Hoge Raad ervoor waken dat zijn verslag geen afbreuk doet aan het recht op een eerlijk proces van de personen tegen wie momenteel strafrechtelijke en tuchtrechtelijke procedures lopen. De Hoge Raad kan immers niet voorbij aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens, die luidt dat het recht op het vermoeden van onschuld, dat is ingeschreven in artikel 6, § 2, van het Verdrag, wordt geschonden wanneer een « publieke overheid » een persoon die van een strafrechtelijke inbreuk wordt beschuldigd, voor die inbreuk schuldig verklaart nog voor de rechtbank die daartoe bevoegd is, over die persoon heeft geoordeeld⁶.

Het verslag van de Hoge Raad wil de lopende strafrechtelijke en tuchtrechtelijke onderzoeken dan ook niet schaden.

Aangezien voor de leden van de Hoge Raad een plicht van vertrouwelijkheid⁷ geldt en het verslag van de Hoge Raad de lopende procedures niet mag belemmeren, konden voor een aantal feiten geen opmerkingen en aanbevelingen worden geformuleerd.

Deze beschouwingen verhinderen echter niet dat nu reeds algemene vaststellingen kunnen worden gedaan.

4. INHOUD EN STRUCTUUR

Het verslag is opgedeeld in negen hoofdstukken. Het wil enkel nagaan in hoeverre de gerechtelijke instanties die het Fortisdossier dienden te behandelen, op correcte wijze hebben gewerkt en, indien nodig, aanbevelingen formuleren voor het optimaliseren van de werking van de gerechtelijke instellingen.

In ieder hoofdstuk worden de relevante feiten (1) uiteengezet in het licht van de behandelde problematiek, rekening houdend met de beperkingen die hoger onder punt 3 werden uiteengezet.

Daarna worden telkens de wettelijke context en de algemene rechtsbeginselen (2) aangestipt, gevolgd door enkele opmerkingen (3).

In het licht van die opmerkingen worden dan aanbevelingen (4) voor het algemeen beleid geformuleerd, die tot doel hebben de werking van justitie te optimaliseren, met inbegrip van de relaties tussen de rechterlijke macht en de andere staatsmachten.

De structuur van het verslag ziet er als volgt uit.

 Hoofdstuk I handelt over de problematiek van de contacten tussen de magistraten van het openbaar ministerie en de leden van beleidcellen.

 Hoofdstuk II is gewijd aan het punt van het beraad.

---

⁶ Zie daarover het verslag van de deskundigen van 2 februari 2009, *Parl. St.*, 2008-2009, doc. 52, 1711/007, p. 93-94.

⁷ Artikel 259bis-19, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek.

- **Hoofdstuk III** bespreekt de problemen naar aanleiding van het ingediende verzoekschrift tot heropening van de debatten.
- In **hoofdstuk IV** zet de HRJ zijn standpunt uiteen over de reikwijdte van de controleopdrachten van het parket zoals die zijn omschreven in de artikelen 140 en 399 van het Gerechtelijk Wetboek.
- **Hoofdstuk V** handelt over de toewijzing van de zaak aan de 18^e kamer, de samenstelling van die kamer en de problemen die daaruit voortvloeiden. Meer algemeen bespreekt dat hoofdstuk ook problemen over de reikwijdte van de ondersteunende rol van de korpschef tegenover de leden van zijn korps.
- **Hoofdstuk VI** is gewijd aan de opdracht en de reikwijdte van het toezicht door de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, dat bepaald is in artikel 398 van het Gerechtelijk Wetboek.
- **Hoofdstuk VII** analyseert artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek, dat gaat over de vernietiging wegens overschrijding van bevoegdheid.
- **Hoofdstuk VIII** handelt over de mededeling, in civielrechtelijke zaken, van het rechtsplegingsdossier aan het openbaar ministerie, en aan de minister van Justitie bij toepassing van artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek.
- **Hoofdstuk IX** ten slotte, wijst op de rol en de opdrachten die de Hoge Raad in de toekomst zouden moeten worden toegekend om de werking van de gerechtelijke instellingen en van de Hoge Raad zelf te optimaliseren.

HOOFDSTUK I : DE CONTACTEN TUSSEN LEDEN VAN EEN MINISTERIËLE BELEIDSCEL EN MAGISTRATEN VAN HET OPENBAAR MINISTERIE

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Zowel in het kader van de behandeling van de procedure in kortgeding in eerste aanleg - voor de Rechtbank van Koophandel te Brussel - als tijdens de procedure in hoger beroep voor de 18e kamer van het Hof van Beroep te Brussel, waarin de Belgische Staat telkens onrechtstreeks betrokken was via de FPIM (Federale participatie- en investeringsmaatschappij), waren er verschillende contacten tussen magistraten van het Openbaar Ministerie, waaronder twee die binnen het Openbaar Ministerie belast waren met het geven van een advies in het Fortisdossier en leden van de beleidscel van de minister van Justitie, een lid van de beleidscel van de eerste minister en een lid van de beleidscel van de minister van Financiën. Hierbij werd de hiërarchische weg niet gevolgd, de contacten verliepen namelijk niet via de procureur-generaal van het Hof van Beroep te Brussel.

In eerste aanleg

Er vonden e-mailverkeer (op 28 oktober 2008) en telefoongesprekken (onder meer op 6 november 2008, rond de middag) plaats tussen een lid van de beleidscel van de eerste minister (op vraag van de directeurs van de beleidscellen van de eerste minister en de minister van Financiën) en de substituut die verantwoordelijk was voor het uitbrengen van het advies van het Openbaar Ministerie, voorzien op 6 november 2008, rond 15u).

Die contacten, en andere, worden in detail beschreven in een brief van 17 december 2008 van de toenmalige eerste minister aan zijn toenmalige collega van Justitie. Door de betrokken substituut werd, eveneens op 17 december 2008, een proces-verbaal opgemaakt met zijn relaas over deze contacten.

Verder was er op 6 november 2008 rond 13u ook een telefonisch contact tussen de directeur van de beleidscel van de minister van Justitie en de korpschef van het parket te Brussel, naar aanleiding van geruchten (afkomstig o.m van de directeur van de beleidscel van de minister van Financiën en een advocaat die door de FOD Financiën werd aangesteld om het Fortisdossier voor de Staat op te volgen) die gewaagden van een voor de Staat "negatief" advies van het Openbaar Ministerie.

Er was ook een telefonisch contact op 6 november 2008, tussen 13 en 15 u, tussen de substituut die het advies verstreekte en de adjunct-directeur van de beleidscel van de minister van Justitie, waarbij laatstgenoemde stelt dat de strekking van het advies hem toen door eerstgenoemde op eigen initiatief werd meegedeeld, maar dat hij de directeur van de beleidscel van de minister van Justitie daarvan pas inlichtte nadat het advies effectief uitgesproken was.

De hiervoor beschreven contacten, in twee richtingen (tussen de beleidscellen en het Openbaar Ministerie en *vice versa*), verliepen hoofdzakelijk enkele uren vóór het advies werd uitgesproken. De contactnames met het Openbaar Ministerie waren bedoeld om, volgens de betrokkenen, ofwel een kopie van het advies te verkrijgen, ofwel nadere gegevens te verkrijgen over het uur waarop het advies zou worden uitgesproken, ofwel de bevestiging te krijgen dat het advies ongunstig zou zijn voor de Belgische Staat (zonder dat daarbij de inhoud van het advies zou worden meegedeeld) ofwel inlichtingen te verkrijgen over de achtergrond van de substituut die het dossier behandelde.

Sommigen hebben onderstreept dat zij, toen zij in contact traden met het Openbaar Ministerie, niet wisten dat het advies op dat ogenblik nog niet was uitgesproken. Het advies werd uitgesproken op 6 november 2008, rond 15u.

Er vonden ook nog verschillende contacten plaats nadat het advies werd uitgesproken, bijvoorbeeld op 10 en 11 november 2008 tussen enerzijds, de substituut die het dossier behandelde in eerste aanleg, en anderzijds een lid van de beleidscel van de minister van Justitie, een lid van de beleidscel van de eerste minister en de directeur van deze laatste.

Die contacten zouden hebben plaatsgevonden, volgens de leden van de beleidscellen, op verzoek van de substituut, om de beleidscel van de eerste minister uit te leggen waarom hij dat advies had verstrekt. De substituut betwist dit echter.

Het vonnis werd op 18 november 2008 uitgesproken. Het was gunstig voor de Staat/FPIM, en ongunstig voor de aandeelhouders van Fortis. Deze laatste tekenden vervolgens hoger beroep aan.

In hoger beroep

De zaak was op 1 december 2008 in beraad genomen door de 18^e kamer van het hof van beroep en er zou ten laatste op maandag 15 december 2008 een uitspraak zijn. Op 12 december 2008 vonden er in de vroege namiddag opnieuw telefonische contacten plaats tussen leden van de beleidscel van de minister van Justitie en het openbaar ministerie en tussen leden van de beleidscel van de minister van Financiën en het Openbaar Ministerie, in beide richtingen.

Deze contacten waren volgens de leden van de beleidscel van de minister van Justitie bedoeld om het Openbaar Ministerie te vragen, op basis van de artikelen 140, 143 en 399 van het Gerechtelijk Wetboek, zijn toezichtopdracht uit te oefenen en te verifiëren of de procedure wel regelmatig verliep, omdat er moeilijkheden in het beraad gesignaleerd waren en er die dag blijkbaar nog een zitting zou plaatsvinden.

De contacten tussen leden van de beleidscel van de minister van Justitie en het Openbaar Ministerie, kennelijk daartoe aangezet door de beleidscel van de minister van Financiën – die het Fortis dossier beheerde- en, indirect, de beleidscel van de eerste minister, handelden over het verloop van de rechtspleging, vermits verschillende, elkaar tegensprekende geruchten circuleerden over de stand van de procedure. Enerzijds zou er zijn aangekondigd dat de zaak *ab initio* zou worden hernomen op maandag 15 december 2008. Anderzijds gaven sommige bronnen aan dat diezelfde dag nog s' avonds (12 december 2008) een arrest zou worden uitgesproken. Er was ook contact tussen een lid van de beleidscel van Justitie en de eerste voorzitter van het hof van beroep te Brussel. Dit telefoongesprek was bedoeld om de stand van de procedure te vernemen.

In de late namiddag vonden nog verschillende contacten plaats tussen de beleidscel van de minister van Justitie en het Openbaar Ministerie, om het openbaar ministerie ervan op de hoogte te brengen dat de uitspraak van het arrest aan de gang zou zijn, en met de vraag of het openbaar ministerie zich naar de zitting wilde begeven om erover te waken dat de partijen, mocht een van hen een verzoekschrift tot wraking willen indienen, dat ook daadwerkelijk zouden kunnen doen.

Die avond, rond 19u, werd het arrest door de 18^e kamer van het hof van beroep uitgesproken.

De dag erna, 13 december 2008, vond een vergadering plaats op het kabinet van Justitie, met o.m. de procureur-generaal bij het Hof van beroep te Brussel, waarop de eventuele toepassing van artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek ter sprake kwam.

2. WETTELIJKE BEPALINGEN⁸

- Artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (Recht op een eerlijk proces)
- Artikel 151 §1 van de Grondwet
- Artikel 155 van de Grondwet
- Artikel 138*bis* §1 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 140 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 143 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 143*quater* van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 327 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 399 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 764 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 239 van het Strafwetboek

3. ANALYSE

3.1. Beoordeling van de feiten

3.1.1. Binnen de beperkingen van dit onderzoek, zoals aangegeven in de inleiding onder nummer 3, beschikt de Hoge Raad over geen enkele aanwijzing dat in de Fortiszaak tijdens het beraad, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, leden van de regering persoonlijk contact zouden hebben genomen met de magistraten belast met de behandeling van de zaak.

Bovendien bevestigt geen enkel van de verzamelde gegevens dat de leden van het openbaar ministerie die een advies verstrekten, zowel in eerste aanleg als in hoger beroep, bij het opstellen van hun adviezen eventuele druk die op hen werd uitgeoefend in aanmerking zouden hebben genomen.

3.1.2. Op basis van haar eigen onderzoek, publieke documenten (zoals o.m. de bovenvermelde brief van 17 december 2008 van de toenmalige eerste minister aan zijn toenmalige collega van Justitie) en cross checking met de gegevens vermeld in het verslag van 18 maart 2009 van de Parlementaire Onderzoekscommissie (Doc 52 1711/007, vooral deel II, p 22 ev., de zogenaamde knipperlichten), beschouwt de Hoge Raad de volgende feiten met betrekking tot het onderwerp van *dit* hoofdstuk als vaststaand:

- eerste aanleg: diverse contacten (e-mail, telefoon) in beide richtingen tussen een lid van de beleidscel van de eerste minister en de substituut, belast met het geven van een advies in de Fortiszaak, en dit vóór dit advies effectief werd uitgebracht.
- eerste aanleg: diverse contacten (telefoon) in beide richtingen tussen diverse leden van de beleidscel van justitie en, onder meer, met de substituut, belast met het geven van een advies in de Fortiszaak, en dit vóór (en na) dit advies effectief werd uitgebracht.
- hoger beroep: twee telefonische contacten (één in elke richting) tussen de directeur van de beleidscel van de minister van Financiën enerzijds en de advocaat-generaal die in hoger beroep het advies van het Openbaar Ministerie uitgebracht had in de Fortiszaak anderzijds. Die contacten vonden plaats op 12 december 2008, dus nadat het advies was uitgebracht.
- hoger beroep: diverse telefonische contacten, vooral op 12 december 2008, in beide richtingen, waarvan een aantal ten gevolge van verzoeken van de beleidscel Financiën, tussen diverse leden van

---

⁸ Zie bijlage.

de beleidscel van Justitie en het Openbaar Ministerie (de procureur- generaal bij het Hof van Beroep te Brussel), en dit op het moment dat de zaak, waarin de Belgische Staat een indirect belang had, in beraad genomen was (nl. op 1 december 2008) en een arrest op til was ('ten laatste op 15 december 2008').

3.1.3. Over de inhoud, de aangevoerde wettelijke context (bv. art 140, 143, en 399 Gerechtelijk Wetboek) en de beweegredenen van de in het voorgaande punt vermelde, hoofdzakelijk telefonische contacten, werd door de betrokkenen telkens een bepaalde uitleg gegeven, waarin soms tegenstrijdigheden werden vastgesteld. Door zijn beperkte onderzoeksbevoegdheden heeft de Hoge Raad dit echter niet in detail kunnen onderzoeken. De gegeven uitleg is overigens per definitie (het betreft hier telefoongesprekken) niet post factum verifieerbaar. Wel komen volgens de Hoge Raad twee vaststaande gegevens naar voor :

- los van hetgeen inhoudelijk al dan niet werd besproken in de telefonische contacten staat het voor de Hoge Raad vast dat er contacten in eerste aanleg plaatsvonden op 6 november 2008, en wel net vóór de betrokken substituut zijn advies zou uitbrengen. Er zijn gelijklopende aanwijzingen dat de strekking van dit advies bekend was bij de beleidscel van Financiën.
- los van hetgeen inhoudelijk al dan niet werd besproken in de telefonische contacten, staat het voor de Hoge Raad vast dat er contacten in hoger beroep plaatsvonden op een ogenblik dat de 18e kamer van het Hof van Beroep te Brussel de Fortiszaak op 1 december 2008 in beraad had genomen, en die contacten waren intensief de ganse dag van 12 december 2008, vooral in de uren vóór de uitspraak (rond 19 u). Uit gelijklopende verklaringen van betrokkenen blijkt dat die contacten in elk geval een verband hadden met de overtuiging in hoofde van diverse actoren op ministeriële beleidscellen dat "er iets misliep in het beraad van de 18e kamer". Gelet op het feit dat er een strafonderzoek lopende is naar een mogelijke schending van het geheim van het beraad in de Fortiszaak, kan en mag de Hoge Raad hierover in de huidige stand van die strafprocedure niets stellen (cfr artikel 151 §3, 8° van de Grondwet en art 259bis 16, §1 Gerechtelijk Wetboek).

3.2. Zijn de contacten tussen de leden van de drie ministeriële beleidscellen (Justitie, Financiën en eerste minister) en magistraten van het openbaar ministerie (waarvan er twee een rol hadden te spelen in het Fortisdossier, nl. het uitbrengen van een advies) strijdig met een of meerdere wettelijke bepalingen?

De Hoge Raad stelt vast dat in de Belgische rechtsorde, de minister van Justitie (casu quo de minister van Arbeid, die hier verder buiten beschouwing wordt gelaten) een specifieke plaats inneemt binnen het geheel van de federale uitvoerende macht ('de regering') , vooral inzake zijn relaties met het Openbaar Ministerie. Voorbeelden daarvan zijn onder meer artikel 151 §1 van de Grondwet, dat de minister van Justitie het recht geeft om "de vervolging te bevelen en om bindende richtlijnen van het strafrechtelijk beleid, inclusief die van het opsporings- en vervolgingsbeleid, vast te leggen" zie ook artikel 143^{quater} Gerechtelijk Wetboek) en een aantal artikelen uit het Gerechtelijk Wetboek, zoals artikel 143, §2 (onder het gezag van de minister van Justitie alle opdrachten van het Openbaar Ministerie uitvoeren) en artikel 399 (onder het gezag van de minister van justitie waken voor de handhaving van de orde in de hoven en rechtbanken, voor de handhaving van de tucht, de regelmatige uitoefening van de dienst en de uitvoering van de wetten en verordeningen in de rechtbanken).

Er dient ook op gewezen te worden dat de artikelen 140 en 764 van het Gerechtelijk Wetboek niet over de minister van Justitie spreken, zodat het Openbaar Ministerie krachtens deze bepalingen over een 'discretionaire' bevoegdheid lijkt te beschikken, onverminderd artikel 138 bis §1 van het Gerechtelijk Wetboek.

Kortom, het is voor de Hoge Raad duidelijk dat binnen de federale uitvoerende macht, uitsluitend de minister van Justitie bepaalde bevoegdheden heeft ten aanzien van het Openbaar Ministerie.

Uit het feit dat de minister van Justitie als het ware een monopolie heeft op contacten met het Openbaar Ministerie, volgt impliciet dat andere regeringsleden en hun beleidscellen geen enkele wettelijke basis hebben om contacten te leggen met leden van het Openbaar Ministerie, die onafhankelijk en onpartijdig zijn.

Het omgekeerde geldt a fortiori: het komt een magistraat van het Openbaar Ministerie niet toe om zelf enig initiatief te nemen om over een bepaald dossier contact te nemen met bijvoorbeeld leden van beleidscellen en daarover te communiceren.

Indien dus aangenomen zou worden dat contacten - a fortiori in een lopende zaak waarbij de Staat een indirect belang heeft, zoals in de Fortiszaak- tussen leden van het Openbaar Ministerie en leden van beleidscellen, andere dan die van de minister van Justitie, oorbaar of 'normaal' zijn (zoals de minister van Financiën heeft gesteld), dan wordt minstens een schijn van partijdigheid en beïnvloedbaarheid gewekt. Ook komt de zogenaamde wapengelijkheid, vervat in artikel 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)⁹ in het gedrang, nl. doordat de indruk kan ontstaan voor de rechtszoekenden dat het Openbaar Ministerie een geallieerde zou kunnen zijn van een procespartij en aldus de uitspraak door de rechters zou kunnen beïnvloeden. De burgers zouden met andere woorden de indruk kunnen krijgen dat de regering, via het Openbaar Ministerie, individuele rechtsprocedures zou kunnen beïnvloeden.

Overigens, het is niet omdat er geen formele Belgische wettelijke tekst bestaat die, algemeen gesproken, "contacten" tussen Openbaar Ministerie en (beleidscellen van) ministers verbiedt, dat zij daarom niet verboden kunnen zijn op grond van andere ('hogere') regels en principes, zoals het beginsel van de scheiding der machten dat voortvloeit uit de Grondwet als geheel (vb. artikel 33 en Cass. 10 juni 1996, JTT, 1996, 400, noot en RCJB 1997, 447, conclusie advocaat-generaal J. Leclercq) en artikel 6.1 EVRM (recht op een eerlijk proces, behandeling door een 'onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld'), zoals dat ingevuld wordt door de rechtspraak van het Hof voor de Rechten van de Mens. Dit artikel, dat een zogenaamd grondrecht betreft, is een verdragsrechtelijke regel die in België van directe toepassing is en die in de hiërarchie der rechtsregels boven de nationale wet staat.

De Hoge Raad komt dus tot de slotsom dat enkel de minister van Justitie, binnen de grenzen van de artikelen 143 en 399 Gerechtelijk Wetboek, 'institutionele' contacten mag hebben met het Openbaar Ministerie. Voor andere leden van de uitvoerende macht en hun beleidscellen is daarvoor geen enkele plaats wegens het ontbreken van een wettelijke basis daartoe. Alle contacten van deze laatste met het Openbaar Ministerie schenden dan ook het beginsel van de scheiding der machten, scheppen een schijn van partijdigheid (in de zin van art 6.1 EVRM), en ondergraven de onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Dit geldt a fortiori voor een individuele lopende zaak (die daarenboven in beraad was genomen), waarin de Staat een indirect belang had.

Aanbeveling

Eenzijds wordt vastgesteld dat in de Belgische rechtsorde, binnen de uitvoerende macht, de minister van Justitie een monopoliepositie bekleedt ten aanzien van contacten met het Openbaar Ministerie. Anderzijds wordt vastgesteld dat er onduidelijkheid bestaat omtrent de concrete draagwijdte van de

---

⁹ Over art 6.1 EVRM inzake het recht op een eerlijk proces heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens talloze arresten geveld, waaronder een groot aantal over ' (objectieve en subjectieve) onpartijdigheid' , dat ook het rechtsadagium 'justice must not only be done, but also *seen* to be done' insluit; ook het principe van de zogenaamde 'equality of arms' (wapengelijkheid) ligt besloten in artikel 6.1 EVRM: zie bv. arrest Borgers dd 30/10/1991, § 22 en volgende; arrest Van Orshoven dd 25/06/1997, § 37 ev; arrest Rasmussen dd 28/04/2009, § 42 ev, etc.

termen “onder het gezag van de minister van Justitie” in artikel 143 Gerechtelijk Wetboek (“onder het gezag van de minister van Justitie ..., alle opdrachten van het Openbaar Ministerie uitvoeren...”) en artikel 399 Gerechtelijk Wetboek (“onder het gezag van de minister van Justitie, voor de handhaving van de orde in de hoven en de rechtbanken waken,...”), waardoor problemen kunnen rijzen en gerezen zijn in het Fortisdossier.

Vanuit deze vaststellingen beveelt de Hoge Raad een wetswijziging aan van voornoemde wetsartikels, waarvan de algemene strekking zou zijn dat het respectievelijke toepassingsgebied nader zou gepreciseerd worden (bv. uitsluiting van individuele zaken), evenals de precieze draagwijdte van de termen 'onder het gezag van de minister' in relatie tot dat toepassingsgebied.

3.3. Wat de contacten betreft tussen de minister van Justitie (of zijn beleidscel) en het Openbaar Ministerie

3.3.1. Moeten die contacten worden georganiseerd via de zogenaamde 'hiërarchische weg'?

De Hoge Raad meent van wel (cfr de bewoordingen van bv. artikels 143 en 399 Gerechtelijk Wetboek). De minister van Justitie (en bij uitbreiding zijn beleidscel) dient zich dus te richten tot de bevoegde procureur-generaal. In de Fortiszaak werd die regel niet stipt nageleefd, er vonden allerlei 'informele' contacten plaats zonder een bepaalde procedure te volgen.

Aanbeveling

De contacten tussen de minister van Justitie (of zijn beleidscel) en het openbaar ministerie dienen via de gebruikelijke hiërarchische weg en volgens een duidelijke, transparante, schriftelijke (daaronder begrepen: elektronische communicatie) en traceerbare procedure te verlopen, zodat er naderhand geen discussie kan ontstaan over de aard en het doel ervan.

Hoogdringendheid is in principe geen reden om daarvan af te wijken, maar een zekere soepelheid is in dit geval wel aanvaardbaar. Het is voor de Hoge Raad niettemin noodzakelijk, ongeacht de omstandigheden, dat elke tussenkomst kan getraceerd worden in termen van 'aard en doel' ervan.

3.3.2. Welke zijn de grenzen aan deze contacten, meer bepaald in individuele rechtszaken?

Voor zover de artikelen 143 en 399 Gerechtelijk Wetboek de minister van Justitie zouden toelaten contacten te hebben met het Openbaar Ministerie in individuele lopende rechtszaken, kan dit voor de Hoge Raad in geen geval voor zaken die reeds in beraad genomen zijn met het oog op een vonnis/arrest.

Voor het overige is in elk geval zeer grote terughoudendheid geboden bij deze contacten indien het gaat om een individuele zaak/geding, a fortiori wanneer de Staat een belang heeft bij de uitkomst van dit geding. Een niet uiterst terughoudend gedrag vanwege de minister van Justitie kan immers aanleiding geven tot verdenking van beïnvloeding, benadeling van een van de procespartijen en gepercipieerd worden als een inbreuk op de onafhankelijkheid van magistraten. Er dient vermeden te worden dat de rechtszoekenden de indruk krijgen dat in bepaalde rechtszaken de Staat, in bepaalde mate, rechter en partij is en dat er geen echte wapengelijkheid is tussen de gedingvoerende partijen, nu de minister van Justitie 'zijn' Openbaar Ministerie als het ware zou kunnen mobiliseren voor de 'staatszaak' via adviezen, die dan uiteindelijk mee de slotvisie bepalen van de rechters via het door hen afgeleverd vonnis of arrest.

Volledigheidshalve stipt de Hoge Raad nog aan dat wat betreft de leden van de zogenaamde *zetelende* magistratuur (de rechters), in individuele rechtszaken geen enkele vorm van contact toelaatbaar is, ook niet door de minister van Justitie.

Tot slot wenst de Hoge Raad naar analogie artikel 239 van het Strafwetboek in herinnering te brengen, dat de inmenging bestraft door "provinciegouverneurs ... en leden van bestuurslichamen" in zaken die tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoren.

Aanbevelingen

In individuele zaken zijn contacten tussen de minister van Justitie (of zijn beleidscel) en het Openbaar Ministerie niet toegelaten wanneer de zaak reeds in beraad is genomen met het oog op een uitspraak. Voor het overige is, indien het gaat om een individuele zaak/geding, in elk geval zeer grote terughoudendheid geboden bij deze contacten, a fortiori wanneer de Staat een belang heeft bij de uitkomst van dit geding.

Vanuit de vaststelling, enerzijds, dat de strekking van artikel 239 Strafwetboek ongetwijfeld is om het beginsel van de scheiding der machten te ondersteunen, terwijl, anderzijds, het al jarenlang niet geactualiseerd werd, dringt dergelijke actualisering zich nu op. De Hoge Raad brengt hierbij het wetsvoorstel in herinnering van 28 april 2005 van mevrouw Christine Defraigne) ter invoering van een artikel 239 bis in het Strafwetboek en onderschrijft de algemene teneur daarvan, maar dan ook toegepast op leden van de uitvoerende macht.¹⁰

3.4. Is de aanwezigheid van leden van het Openbaar Ministerie, via detachering, in een ministeriële beleidscel wenselijk?

Artikel 327, 2^e lid Gerechtelijk Wetboek bepaalt, in essentie, dat de minister van Justitie, op gelijkkluidend advies van de procureur-generaal, onder meer aan magistraten van het parket de opdracht kan geven om in dienst te gaan bij de Koning of ministeriële kabinetten¹¹. De meervoudsvorm lijkt er op te wijzen dat parketmagistraten ook deel kunnen uitmaken van andere beleidscellen dan die van Justitie, wat kennelijk ook de praktijk is.

Hoewel gedetacheerd naar een ministeriële beleidscel (deel uitmakend van de uitvoerende macht), blijft de magistraat zowel statutair als deontologisch een "magistraat" en neemt hij in principe na afloop van zijn detachering gewoon zijn oude functie weer op.

De Hoge Raad is van mening dat de aanwezigheid van parketmagistraten op beleidscellen beperkt dient te blijven tot die van Justitie. De Fortiszaak heeft aangetoond dat persoonlijke relaties, vriendschappen, politieke affiniteiten enzovoort kunnen leiden tot allerlei tussenkomsten, buiten de minister van Justitie om, zodat het imago van onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de magistraten (zowel diegene die contact neemt als diegene die gecontacteerd wordt) in het gedrang kan komen en indrukken van collusie en beïnvloeding kunnen ontstaan. Een gedetacheerde magistraat kan ook een conflict ervaren tussen enerzijds zijn 'magistratendeontologie' (die hem o.m. verplicht tot onafhankelijkheid, discretie, onpartijdigheid) en anderzijds de gebruiken en plichten die gelden voor persoonlijke medewerkers van de minister (o.m. de loyauteitsplicht tegenover de politieke standpunten van de minister, desgevallend van diens partij, de contacten die voortvloeien uit het publieke karakter van de functie, enzovoort).

¹⁰ Zie www.senaat.be, wetgevingsstuk nr. 3-1154/1, zitting 2004-2005.

¹¹ Nu beleidscellen genoemd.

Voorts wenst de Hoge Raad te preciseren dat zij dergelijke aanwezigheid enkel opportuun acht, indien die gebeurt in functie van de specifieke deskundigheid van die magistraat voor de betrokken functie in de beleidscel en voor zover het opnemen van deze functie ook van nut kan zijn voor de betrokken magistraat bij zijn terugkeer naar het Openbaar Ministerie.

Daarenboven acht de Hoge Raad het wenselijk dat het “eensluidend advies van de betrokken procureur-generaal” (artikel 327, 2^e lid Gerechtelijk Wetboek) verruimd zou worden tot een advies van het college van procureurs-generaal, waardoor een beter 'tussenschot' zou geschapen worden tussen de rechterlijke en de uitvoerende macht en aldus politieke etikettering van de betrokkenen zou worden tegengegaan.

Ten slotte acht de Hoge Raad het wenselijk dat deontologische of wettelijke regels zouden uitgewerkt worden voor de gedetacheerde parketmagistraat, met specifieke regels inzake hun contacten als lid van de beleidscel met de gerechtelijke wereld en hun pecuniaire situatie, mede gelet op artikel 155 van de Grondwet.

Aanbevelingen

- Artikel 327 Gerechtelijk Wetboek dient zodanig gewijzigd te worden dat detacheringen van leden van het Openbaar Ministerie naar ministeriële beleidscellen of departementen, andere dan die van Justitie, verboden worden en dat het college van procureurs-generaal (i.p.v. de betrokken procureur-generaal) een gelijkkluidend advies dient af te leveren voor detacheringen van leden van het Openbaar Ministerie naar de beleidscel van Justitie.
- Er zouden wettelijke regels (minstens deontologische) moeten komen inzake het statuut van de gedetacheerde parketmagistraat.

De Hoge Raad brengt in herinnering dat de minister van Justitie politiek verantwoordelijk is voor handelingen van de leden van zijn beleidscel ten aanzien van de rechterlijke macht, ook al heeft hijzelf die handelingen niet gesteld.

HOOFDSTUK II : HET BERAAD

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Maandag 1 december 2008 in de voormiddag vonden voor de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel de laatste pleidooien in de Fortis-zaak plaats, waarna de zaak rond de middag in beraad werd genomen. Er werd geen precieze dag voor uitspraak meegedeeld maar aan de advocaten werd wel meegedeeld dat het arrest zo snel mogelijk zou uitgesproken worden, ten laatste op 15 december 2008.

In de loop van het onderzoek hebben de vier leden van de Verenigde advies- en onderzoekscommissie die de opdracht hadden gekregen om de betrokkenen bij de zaak-Fortis te horen, de toelichting door de betrokken magistraten over het verloop van dit beraad gehoord. Deze toelichtingen vallen onder het geheim van het beraad zodat zij in huidig rapport niet kunnen meegedeeld worden.

Nochtans is het algemeen bekend dat:

- Belangrijke meningsverschillen ontstonden tussen de betrokken raadsheren over de oplossing die aan de zaak moest gegeven worden;
- Een meerderheid van twee magistraten tegen één zich heeft afgetekend;
- De twee voormelde magistraten het arrest hebben gefinaliseerd;
- De in de minderheid gestelde magistraat meent uit het beraad gesloten te zijn.

De in de minderheid gestelde magistraat is dan volgens haar echtgenoot op 10 december 2008 in de namiddag volledig ingestort. Zij deed haar echtgenoot het relaas van een reeks incidenten van de voormiddag. In deze context was het voor de echtgenoot duidelijk dat de magistraat onmogelijk nog kon verder functioneren als magistraat binnen het hof van beroep. Hij nam daarom telefonisch contact met de directeur van de beleidscel van de eerste minister en vertelde hem over de incidenten die zijn echtgenote had ervaren. In een later telefonisch gesprek zou hij tevens voorstellen om haar weg te halen uit het hof door haar een plaats toe te wijzen in het "Comité Lamfalussy".

De volgende ochtend maakte de in de minderheid gestelde magistraat een ziekteattest over aan de eerste voorzitter en vroeg aan de kamervoorzitter het nodige te doen om haar te vervangen voor de ondertekening van het arrest. Zij nam tevens contact met een voorzitter van het hof van cassatie om hem de incidenten te melden. Aan de eerste voorzitter van het hof van cassatie alsmede aan de procureur-generaal van het hof van beroep maakte zij vervolgens een klacht over waarin gewag werd gemaakt van onregelmatigheden tijdens het beraad.

Door de eerste voorzitter van het hof van beroep en de kamervoorzitter waren intussen voorbereidingen getroffen om het arrest naar de woonplaats van de zieke raadsheer te brengen om het ter plaatse te ondertekenen. Wanneer ze deze raadsheer uiteindelijk konden bereiken stelde deze evenwel dat hij/ze te ziek was om het arrest te ondertekenen. De kamervoorzitter, de andere raadsheer en de griffier gaan toch ter plaatse maar krijgen haar niet te zien.

2. WETTELIJK KADER¹²

- Artikel 770 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 777 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 778 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 779 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 782 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 782*bis* van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 785 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 786 van het Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

3.1. Gebrek aan informatie betreffende de precieze datum van uitspraak van arrest

In strijd met artikel 770 §1 van het Gerechtelijk Wetboek werd op het ogenblik dat de zaak in beraad werd genomen geen precieze datum voor uitspraak bepaald. Enkel werd aan de advocaten kenbaar gemaakt door de voorzitter dat de zaak zo snel mogelijk, en ten laatste op 15 december 2008, zou worden uitgesproken.

Deze werkwijze brengt verschillende risico's met zich mee:

- Onzekerheid in hoofde van de partijen omtrent de duurtijd van het beraad en het ogenblik waarop de uitspraak wordt voorzien, zulks o.m. met het oog op de eventuele neerlegging van een verzoek tot heropening van de debatten, dat krachtens artikel 772 van het Gerechtelijk Wetboek moet mogelijk zijn tot het ogenblik van uitspraak.
- Onzekerheid in hoofde van het Openbaar Ministerie omtrent het ogenblik waarop het beraad beëindigd werd, met het gevaar voor het nemen van initiatieven die bij een magistraat van de zetel de indruk kunnen wekken dat manoeuvres worden ingesteld om de uitspraak te verhinderen
- Onmogelijkheid voor de partijen om de uitspraak bij te wonen en eventueel een verzoekschrift tot wraking in te dienen nog vooraleer het arrest wordt uitgesproken.

Aanbeveling

De magistraten dienen, in alle gevallen, de wettelijke bepaling na te leven die zegt dat, wanneer de rechter de zaak in beraad houdt om vonnis uit te spreken, hij de dag bepaalt voor de uitspraak. Het is van belang dat de partijen precies weten op welke dag zij kennis kunnen krijgen van de beslissing.

3.2. Persoonlijke conflicten tussen de magistraten betrokken bij het beraad¹³ die naar buiten werden geëxporteerd

Artikel 778 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt wat er moet gebeuren als de meningen verdeeld zijn tussen de magistraten na afloop van de bespreking: de magistraten dienen opnieuw te stemmen.

---

¹² Zie bijlage.

¹³ Met "beraad" wordt de volledige periode bedoeld tussen het sluiten van de debatten en de uitspraak, terwijl "bespreking" verwijst naar het formele overleg tussen magistraten voorafgaand aan de uitspraak.

In huidige zaak zijn echter in de loop van het beraad zodanig ernstige persoonlijke conflicten en spanningen ontstaan dat op een bepaald ogenblik de voorzitter geoordeeld heeft dat alles was besproken en het “beraad” (bedoeld wordt de “bespreking”) kon worden beëindigd.¹⁴

Sommige magistraten hebben ongewone initiatieven genomen en hebben de interne moeilijkheden van het beraad naar buiten gebracht, via contacten met leden van de magistratuur die niet behoren tot de zetel van het hof van beroep te Brussel, terwijl alle besprekingen betreffende de procedure en betreffende de grond van de zaak dienden gevoerd te worden uitsluitend in de schoot van de bevoegde jurisdictie zelf. Geen enkele uitwendige tussenkomst mocht gevraagd worden op het gevaar af de onafhankelijkheid van de betrokken magistraten en de morele autoriteit van de te nemen beslissing in het gedrang te brengen.

Het naar buiten brengen van de interne moeilijkheden tijdens het beraad brengt een aantal risico's met zich mee :

- Schending van het geheim van het beraad.
- Gevolgen op het vlak van de rechtspleging en/of op tuchtrechtelijk vlak.
- Demarches van de toezichtorganen die door de zetel verkeerd kunnen worden gepercipieerd.
- Ontwikkeling van een zeer negatief imago van de justitie in de media en de publieke opinie.

Het kan moeilijk worden genegeerd dat sommige magistraten weinig blijk hebben gegeven van het nodige professionalisme en stressbestendigheid om een bijzonder gewichtige en delicate zaak als deze tot een goed einde te brengen. Hier heeft ongetwijfeld ook de mediabelangstelling en de ruime maatschappelijke druk een belastende rol gespeeld.

De Hoge Raad buigt zich momenteel over de vraag of de voordracht voor de benoeming van magistraten, en met name dan de korpschefs, in de toekomst dient te worden voorafgegaan door psychosociale testen (stressbestendigheid, evenwichtigheid, zelfrelativering...).

Daarnaast zal de Hoge Raad een reflectie starten over de vraag welk human resources-beleid kan worden geïntroduceerd teneinde een bemiddelings- en begeleidingsfunctie in te stellen voor magistraten van parket en zetel, welke maatregelen zowel op het vlak van toezicht als van management kunnen getroffen worden wanneer er zich ernstige relationele conflicten tussen magistraten en disfuncties tijdens het beraad voordoen en, ten slotte, welke ondersteuning kan geboden worden aan magistraten die te maken krijgen met zwaar gemediatiseerde zaken of zaken met erg emotionele inslag.

3.3. De collegialiteit tijdens het beraad

Daar waar artikel 778 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat ingeval van onenigheid tussen de magistraten er opnieuw dient te worden gestemd, heeft de kamervoorzitter in de zaak Fortis “een einde gesteld aan het beraad” (bedoeld wordt de “bespreking”) omdat een magistraat zich niet wilde neerleggen bij de opinie van de twee anderen. Vervolgens bevestigde hij via e-mail op 10 december 2008 's avonds dat de verdere afwerking van het arrest zonder de medewerking van deze magistraat zou geschieden.

Gezien deze magistraat in de minderheid werd gesteld, had deze zich moeten aansluiten bij de beslissing van zijn collega's.

Wanneer niet formeel gehandeld wordt zoals aangeduid door de wet, bestaat er een risico op onduidelijkheid en ruimte voor discussies omtrent de rol van de in de minderheid gestelde magistraat:

---

¹⁴ Zie eveneens punt C.3.1 van het hoofdstuk V.

dient hij zich volledig te onthouden van elke tussenkomst of kan hij nog enige rol spelen bij de redactie van het arrest, o.m. voor rechtzetting van vormfouten?

De Hoge Raad zal een reflectie starten over de rol van de in de minderheid gestelde magistraat. De invoering van de mogelijkheid tot het formuleren van een “*dissenting opinion*” zou een gedeeltelijke oplossing kunnen bieden voor de problematiek, doordat de geloofwaardigheid en onafhankelijkheid van elke rechter gediend zou worden door het bevorderen van het intern debat (wat de kwaliteit van de uitspraak zou kunnen verhogen) en het structureren van de motiveringsplicht. Hierdoor zal de democratische legitimiteit van de rechter alleen maar bevorderd worden. Daarentegen moet tegelijk worden vastgesteld dat zulks een hervorming zou betekenen die ingaat tegen onze gevestigde principes en praktijken, zoals het geheim van het beraad, en enkele valkuilen inhoudt zoals het instellen van een zekere hiërarchie tussen de uitspraken en het bevorderen van het hoger beroep.¹⁵

3.4. Ziekte van een magistraat tijdens het beraad¹⁶

Nadat een magistraat zich ziek had gemeld (gestaafd door een medisch attest), werden meerdere stappen ondernomen, met inbegrip van het inschakelen van de lokale politie om de zieke raadsheer te kunnen contacteren en een verplaatsing door de kamervoorzitter, de andere raadsheer en de griffier naar de woonplaats van de zieke magistraat om de zieke magistraat in de mogelijkheid te stellen het arrest mee te ondertekenen.

Dergelijke handelswijze hield risico's in. Bij afwezigheid aan een specifiek sociaal statuut voor de magistraten bestaat twijfel over het geoorloofd karakter van deze maatregelen. Diende men naar analogie van het sociaal recht niet ervan uit te gaan dat vanaf het begin van de ziekte de arbeidsprestaties van deze magistraat waren geschorst?

Omwille van de ziekte van een van haar leden moest de 18^e kamer een keuze maken:

- Ofwel stelde men dat de bespreking tussen de drie magistraten beëindigd was (bij meerderheid tegen minderheid) en diende men overeenkomstig artikel 785 Ger.W. vast te stellen dat een raadsheer in de onmogelijkheid verkeerde het arrest te ondertekenen, waarvan de griffier melding diende te maken onderaan het arrest. Aldus was de handtekening van deze magistraat hoegenaamd niet meer nodig.
- Ofwel stelde men vast dat de bespreking nog niet beëindigd was, gelet voornamelijk op het verzoek tot heropening van de debatten, en diende men na aanwijzing van een vervangende magistraat ingevolge beschikking van de eerste voorzitter, de debatten te hernemen in een nieuwe samenstelling.¹⁷

In casu heeft men, pas nadat vruchteloos was getracht de handtekening van de zieke magistraat te bekomen, geopteerd voor de eerste mogelijkheid. Niettemin had men perfect van meet af aan kunnen kiezen voor de tweede oplossing.

---

¹⁵ Anderzijds heeft het systeem van “*dissenting opinions*” nooit het hoog moreel gezag van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aangetast.

¹⁶ Zie ook “Hoofdstuk V: Afbakening en grenzen van de opdrachten van de korpschef in zijn functie van management en ondersteuning voor de leden van zijn korps”, onder punt “3.2 De initiatieven van de eerste voorzitter tegenover een ziek lid van de kamer”.

¹⁷ Cassatierechtspraak heeft meermaals bevestigd dat na heropening van de debatten een rechtscollege in een andere samenstelling zitting mag houden, zolang het niet gaat om een loutere voortzetting van het eerder gesloten debat. (Cass. 21.3.2003, RW 2003-2004, 184, met noot B. Allemeersch)

Aanbeveling

Zie de aanbeveling die wordt geformuleerd onder punt C.3.2 van hoofdstuk V.

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

De zaak werd in hoger beroep in beraad genomen op 1 december 2008. Er werd meegedeeld dat het arrest zo snel mogelijk zou uitgesproken worden, ten laatste op 15 december 2008.

Op donderdag 11 december 2008 in de namiddag diende de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM) op de griffie van het hof een verzoekschrift tot heropening van de debatten in. Verschillende uiteenlopende interpretaties ontstonden over de bedoeling van dat verzoekschrift.

1.1. Het verzoekschrift tot heropening van de debatten

In haar verzoekschrift tot heropening van de debatten geeft de FPIM aan dat de Belgische Staat bij brief van 4 december 2008 van de permanent vertegenwoordiger bij de Europese Unie in Brussel, aan de minister van Buitenlandse Zaken, die laatstgenoemde heeft ontvangen op 9 december 2008, ervan werd op de hoogte gebracht dat de Europese Commissie bij beslissing van 3 december 2008 van oordeel was dat de maatregelen die werden genomen voor de redding van Fortisbank staatshulp uitmaken. Evenwel stelt de Commissie in diezelfde beslissing vast dat de maatregelen die als hulp worden beschouwd, verenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt, om de redenen die worden uiteengezet in de paragrafen 77 en volgende van de voornoemde beslissing.

De FPIM is van oordeel dat de beslissing van de Europese Commissie een nieuw en overwegend feit uitmaakt in de zin van artikel 772 van het Gerechtelijk Wetboek.

In haar verzoekschrift preciseert de FPIM ook dat “[vrij vertaald:] een van de belangrijkste middelen die door appellanten werd ingeroepen tot staving van hun aanspraak op een hervorming van de aangevochten beschikking erin bestond aan te voeren dat de verrichtingen voor de redding van Fortisbank staatshulp uitmaakten waarvoor het hof van beroep de schorsing zou moeten bevelen zolang de Europese Commissie die staatshulp niet heeft goedgekeurd (appelconclusies van de appellanten, p. 188, nr. 196)”.

De FPIM vond het dan ook noodzakelijk om een verzoekschrift in te dienen om de heropening van de debatten te verkrijgen, zodat zij, en ook de partijen, zouden kunnen toelichten welke gevolgen moeten worden getrokken uit dat, volgens haar, nieuw feit van overwegend belang.

1.2. De organisatie van “informele” vergaderingen

Op 12 december 2008 wordt tegen 12u. een eerste vergadering georganiseerd waarop enkel de advocaten van de FPIM en de voorzitter van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel aanwezig zijn.

Tijdens die vergadering zou de voorzitter van de 18^e kamer gewag gemaakt hebben van de praktische moeilijkheden¹⁸ die als gevolg van het indienen van het verzoekschrift tot heropening van de debatten zouden ontstaan, en van de vertraging die de behandeling van de zaak erdoor zou oplopen. De voorzitter

---

¹⁸ Het ingediende verzoekschrift bracht voor de griffie enorm veel werk met zich in termen van kopies, wegens het grote aantal partijen in het geding.

van de 18^e kamer zou hebben aangegeven dat het verzoekschrift niet ontvankelijk was, en zou de advocaten van de FPIM hebben gevraagd of zij hun verzoekschrift wilden intrekken. De advocaten van de FPIM zouden geantwoord hebben dat zij niet zagen om welke redenen het verzoekschrift zou moeten worden ingetrokken.

Bij het einde van dat gesprek kondigt de voorzitter van de 18^e kamer aan dat alle partijen zullen worden opgeroepen tegen 13.30 u.

Op 12 december 2008, in de loop van de namiddag, wordt een “informele vergadering” georganiseerd, waarop de advocaten van alle partijen en ook de voorzitter van de 18^e kamer en de griffier aanwezig zijn.

Van bij de aanvang van de vergadering, die handelt over het verzoekschrift tot heropening van de debatten en over de eventuele terechtzitting van maandag 15 december 2008, zou de voorzitter van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel hebben aangegeven dat die bijeenkomst geen terechtzitting was maar een “informele vergadering” die bedoeld was om verschillende “problemen van administratieve aard”¹⁹ te regelen in overleg met alle partijen, ten gevolge van het ingediende verzoekschrift.

De partijen zouden de vraag gekregen hebben in welke mate zij op de argumenten die in het verzoekschrift werden ingeroepen, wensten te antwoorden. De raadslieden van de appellanten zouden eveneens de vraag hebben gekregen in welke mate zij aandrongen op een van de middelen uit het verzoekschrift tot hoger beroep, met name de nietigheid van de overeenkomsten wegens schending van het Europees Verdrag²⁰. De raadslieden van de appellanten zouden dat middel ingetrokken hebben. Evenwel lijken de raadslieden van de FPIM erop te hebben aangedrongen om de debatten voor dat punt te heropenen, niettegenstaande het middel was ingetrokken, en om de termijnen te respecteren die voorgeschreven zijn in artikel 773 van het Gerechtelijk Wetboek.

Er zou tijdens die vergadering ook gewag zijn gemaakt van een ambtshalve heropening van de debatten, en de advocaten van de FPIM leken het daar niet mee eens.

Bovendien zouden de advocaten van de FPIM gevraagd hebben dat de “vergadering” zou plaatsvinden in de aanwezigheid van de twee overige raadsheren.

De vergadering werd afgesloten zonder dat een akkoord kon worden bereikt.

Aanvankelijk leek men de partijen te hebben aangegeven dat er om 15.45 u. een arrest zou worden uitgesproken tot ambtshalve heropening van de debatten en dat de partijen zouden worden gehoord op de terechtzitting van maandag 15 december 2008.

Vervolgens lijkt de voorzitter van de 18^e kamer van het hof van beroep te hebben aangekondigd dat in de vooravond een arrest zou worden gewezen²¹.

---

¹⁹ Het verzoekschrift tot heropening van de debatten bracht twee moeilijkheden met zich:

- de verplichting tot kennisgeving van het verzoekschrift aan alle partijen, terwijl er zeer veel partijen waren;
- de termijn van acht dagen voor de partijen om hun opmerkingen te formuleren zorgde voor vertraging van de procedure.

²⁰ De appellanten roepen in hun verzoekschrift van hoger beroep onder meer in dat het ontbreken van een kennisgeving *ex ante* aan de Europese Commissie van Belgische staatshulp, via de FPIM, aan Fortisbank, die staatshulp illegaal maakte. Bijgevolg waren zij van oordeel dat het hof die staatshulp nietig diende te verklaren en de terugbetaling van de toegekende fondsen diende te bevelen.

(Artikelen 86 en 87 van het Verdrag van de Europese Unie.)

²¹ Het arrest wordt uitgesproken op 12 december 2008 in de vooravond. Het wordt via elektronische weg aan de advocaten van de partijen meegedeeld.

Tijdens die vergadering zou de voorzitter van de 18^e kamer geweigerd hebben dat de griffier de opmerkingen van de FPIM over de regelmatigheid van de rechtspleging zou noteren, en dat de FPIM de conclusies zou ontvangen die de gedaagde partijen wensten in te dienen. De conclusies werden op de griffie ingediend.

Na afloop van die vergadering is de voorzitter van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel ervan overtuigd dat sommige partijen op de hoogte zijn van de moeilijkheden bij de samenstelling van de zetel, en dat er achter de schermen een en ander werd ondernomen.

1.3. De uitspraak van de beslissing op 12 december 2008

Sommigen hebben het verzoekschrift tot heropening van de debatten in combinatie met de ziekte van een magistraat²² en de tweede tussenkomst van de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel²³ beschouwd als een middel om een nieuwe samenstelling van de zetel te verkrijgen. Daarom beslisten twee magistraten van de 18^e kamer van het hof om op 12 december 2008 het arrest uit te spreken en om de debatten, anders dan aanvankelijk was aangekondigd, niet te heropenen op maandag 15 december, om in te gaan tegen wat zij analyseerden als manoeuvres om hen ervan te weerhouden de door hen genomen beslissing uit te spreken.

Op basis van wat werd verklaard voor de verenigde advies- en onderzoekscommissie tot vandaag bestaan er twee radicaal uiteenlopende interpretaties van de feiten :

- 1°) Volgens een eerste these waren de ministeriële kabinetten al op 10 december op de hoogte van de inhoud van het arrest. De brief van de Eerste Minister van 17 december 2008 legt uit via welke weg die inhoud bij zijn kabinet terecht kwam. Het verzoekschrift tot heropening van de debatten, samen met de ziekte van een raadsheer, werd aangewend als een middel om een nieuwe samenstelling van de zetel te verkrijgen. Doordat de zetel opnieuw moest worden samengesteld werd de onmiddellijke uitspraak van de beslissing onmogelijk. Door een volledig nieuwe samenstelling van de zetel te eisen, heeft de procureur-generaal bij het hof van beroep²⁴, die op aangeven van de minister van Justitie handelde, deelgenomen aan dat maneuver. De informele vergadering die op 12 december op het hof werd georganiseerd heeft die verdenkingen bevestigd. Het arrest moest dringend worden uitgesproken om die aanslag op de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht tegen te gaan.
- 2°) Volgens een tweede these legt de analyse onder 1° een verband tussen feiten die in werkelijkheid onafhankelijk van elkaar staan. De inhoud van het arrest was niet gekend. Het indienen van het verzoekschrift tot heropening van de debatten was geen maneuver, maar was in tegendeel al enkele dagen gepland. Het was noodzakelijk omdat een belangrijk nieuw gegeven was opgedoken : de beslissing van de Europese Commissie. Het verzoekschrift tot heropening van de debatten kon alleen na de mededeling van de met redenen omklede beslissing van de Commissie worden ingediend. De procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel heeft bij het hof stappen ondernomen naar aanleiding van de gegevens die hem ter kennis werden gebracht. De uitleg voor de verschillende contacten van de ministeriële beleidscellen met leden van de rechterlijke macht is dat de verschillende actoren niets meer begrepen na de informele vergaderingen en contacten die het hof organiseerde niettegenstaande de zaak in beraad was.

---

²² Zie Hoofdstuk V, punt C, Initiatieven van de eerste voorzitter van het hof van beroep tijdens de procedure.

²³ Zie Hoofdstuk IV, punt 1, Identificatie van de relevante feiten.

²⁴ Zie Hoofdstuk IV, punt 1, Identificatie van de relevante feiten.

2. WETTELIJK KADER²⁵

De volgende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek organiseren de procedure voor de heropening van de debatten:

- Artikel 772 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 773 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 774 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 776 van het Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

3.1. Voorafgaande opmerking : lopende procedures

Aangezien voor het Hof van Cassatie nog steeds cassatieberoep hangend is, is het niet de taak van de Hoge Raad om zich te mengen in de lopende procedure en om zich uit te spreken over de wettigheid van de handelingen die na het indienen van het verzoekschrift tot heropening van de debatten werden gesteld.

De opmerkingen over dit punt zijn dan ook beperkt, om geen afbreuk te doen aan de onafhankelijkheid van de rechters bij wie de zaak aanhangig is.

3.2. Praktische problemen naar aanleiding van de neerlegging van het verzoekschrift tot heropening van de debatten

De 18e kamer werd geconfronteerd met logge en onaangepaste procedureregels, die haar hebben verhinderd om snel een antwoord te geven op het verzoekschrift tot heropening van de debatten, in het bijzonder wegens:

- de verplichting om van het verzoekschrift kennis te geven aan elk van de talrijke partijen;
- de termijn van acht dagen waarover de partijen beschikken om hun opmerkingen te formuleren.

3.3. Doel van het verzoekschrift tot heropening van de debatten

Over de doelstelling van de indieners van het verzoekschrift tot heropening van de debatten blijven de twee interpretaties van de feiten bestaan. De vraag of het hof het doelwit was van externe pogingen tot inmenging om de uitspraak van het arrest te verhinderen, is in grote mate afhankelijk van de resultaten van het strafrechtelijk onderzoek dat momenteel door het hof van beroep te Gent wordt gevoerd. Gelet op het beginsel van het geheim van het onderzoek is de Hoge Raad niet op de hoogte van de inhoud van dat onderzoek, tenzij wat in de pers is uitgelekt. Aangezien dergelijke gelekte informatie precair is, is het niet mogelijk om daaruit conclusies te trekken. De Hoge Raad kan zich dus vooralsnog over die vraag niet uitspreken.

Aanbevelingen

In elke gerechtelijke procedure kan de mogelijkheid voor de partijen om een verzoekschrift tot heropening van de debatten in te dienen, worden aangewend als uitstelmaneuver of als middel om de zetel te beïnvloeden nadat de zaak in beraad werd genomen.

---

²⁵ Zie bijlage.

Het verzoekschrift tot heropening van de debatten biedt de rechter evenwel ook de gelegenheid om rekening te houden met nieuwe en belangrijke gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan nadat de zaak in beraad werd genomen, en om die in aanmerking te nemen in de beslissing die hij uitspreekt.

Het is dan ook belangrijk

- dat die mogelijkheid behouden blijft ;
- dat procedureregels worden bepaald om eventuele manoeuvres van een partij tegen te gaan;
- om de regels voor de dringende procedures aan te passen.

Bijgevolg verdient het aanbeveling de regels over de heropening van de debatten als volgt aan te vullen:

- uitdrukkelijke mogelijkheid voor de rechter om het verzoekschrift tot heropening van de debatten ambtshalve en zonder kennisgeving aan de partijen te weren, indien hij van mening is dat het geen nieuw stuk of feit van overwegend belang betreft;
- Beperking van de termijn voor het formuleren van opmerkingen tot 24 of 48 uur voor procedures in kortgeding of zoals in kortgeding;
- mogelijkheid voor de rechter om een terechtzitting te organiseren in de aanwezigheid van de advocaten van alle partijen, binnen een zeer korte termijn en via minder omslachtige oproeping (telefoon, e-mail, ...);
- verplichting om in de procedures waarin een advocaat een groot aantal partijen verdedigt, woonstkeuze te doen.

HOOFDSTUK IV : BEREIK VAN DE CONTROLEOPDRACHTEN VAN HET PARKET UIT DE ARTIKELEN 140 EN 399 VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK (TOEZICHT OP DE REGELMATIGHEID VAN DE DIENST, DE HANDHAVING VAN DE ORDE, DE HANDHAVING VAN DE TUCHT EN DE TENUITVOERLEGGING VAN DE WETTEN EN VERORDENINGEN IN DE HOVEN EN RECHTBANKEN)

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Op vrijdag 12 december 2008 rond 13.30 u. treedt een lid van de beleidscel van de minister van Justitie²⁶ in contact met de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel. Tijdens dat gesprek verneemt de procureur-generaal bij het hof van beroep dat in het kader van de zaak-Fortis ieder ogenblik een terechtzitting kan plaatsvinden en dat er ernstige procedureproblemen zouden bestaan, zonder dat daarover evenwel verdere details worden gegeven.

Dat telefoongesprek zou bedoeld zijn om de procureur-generaal ter kennis te brengen dat er procedureproblemen waren, om hem ertoe in staat te stellen te waken over de regelmatigheid van de procedure. Tijdens dat onderhoud zou geen enkele duidelijke instructie over eender welk aspect van de lopende procedure zijn gegeven.

Naar aanleiding van dat gesprek begeeft de procureur-generaal zich samen met de advocaat-generaal die de procedure heeft opgevolgd in graad van hoger beroep, naar het bureau van de eerste voorzitter van het hof van beroep te Brussel, om laatstgenoemde de informatie mee te delen die hij hem door de beleidscel van de minister van Justitie werd bezorgd. Hij zou de eerste voorzitter eveneens hebben meegedeeld dat hij ongerust was over de omstandigheid dat een aantal gegevens buiten de “gerechtelijke wereld” waren geraakt.

De eerste voorzitter van het hof van beroep zou dan gepreciseerd hebben dat de moeilijkheden enkel verband zouden houden met de gezondheidstoestand van een raadsheer van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel.

Na dat onderhoud neemt de procureur-generaal kennis van een e-mail die aan hem is gericht, evenals aan de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, door een van de drie raadsheren die zitting houden in de zaak-Fortis. In die e-mail signaleert die raadsheer dat hij sinds 10 december afwezig is wegens ziekte en niet heeft kunnen deelnemen aan het beraad van het hof over het verzoekschrift tot heropening van de debatten. De betrokken raadsheer geeft eveneens aan dat er op onregelmatige wijze druk op hem werd uitgeoefend opdat hij het arrest zou ondertekenen, en signaleert kennelijk illegale praktijken, zonder nadere preciseringen toe te voegen.

Gelet op de inhoud van zijn gesprek met de eerste voorzitter van het hof van beroep, concludeert de procureur-generaal dat de eerste voorzitter van het hof van beroep niet op de hoogte is van het bestaan van die e-mail.

De procureur-generaal vindt het nodig om de eerste voorzitter de kopie mee te delen van de e-mail die hem werd toegestuurd. Daarop volgt een tweede onderhoud met de eerste voorzitter van het hof van beroep, waarbij de procureur-generaal gewag zou hebben gemaakt dat er gelet op de inhoud van de e-mail van een van de magistraten van de 18^e kamer en wegens mogelijke schending van het geheim van het beraad wellicht verzoekschriften tot wraking zouden worden ingediend.

Hij zou eveneens gepreciseerd hebben dat hij niet inzag hoe zijn ambt het bestaan van die e-mail zou kunnen verbergen mochten de debatten worden heropend met de twee andere magistraten die aan het

---

²⁶ De beleidscel van de minister van Justitie had de volgende gegevens vernomen: ruzies tussen de raadsheren, een van de raadsheren weigert het arrest te ondertekenen, het hof begeeft zich naar de woonplaats van een van de raadsheren, terechtzitting om 13.30 u., een situatie die als chaotisch werd omschreven.

beraad hadden deelgenomen, vooral indien er door de partijen verzoekschriften tot wraking werden ingediend.

De procureur-generaal zou de eerste voorzitter dan ook de suggestie hebben gedaan (of, volgens andere versies, van hem hebben geëist) dat de zaak werd hernomen voor een volkomen anders samengestelde zetel, zodat kon worden vermeden dat verzoekschriften tot wraking werden ingediend en de procedure daardoor vertraging zou oplopen en dat bovendien een intern conflict van de 18^e kamer nog meer in de openbaarheid zou komen.

Die suggestie impliceerde per definitie dat ofwel de beide magistraten van de oorspronkelijke zetel zich onbevoegd zouden verklaren, of dat de zieke magistraat zou worden vervangen. Zowel in de ene als in de andere hypothese diende een arrest te worden uitgesproken om de onmogelijkheid vast te stellen om alle punten in het beraad te behandelen. De zaak zou dan naar de rol moeten worden verwezen. De eerste voorzitter zou de zaak dan een nieuwe rechtsdag moeten geven.

In antwoord op de vraag van de eerste voorzitter over eventuele tuchtrechtelijke vervolging zou de procureur-generaal tijdens dat onderhoud ook gepreciseerd hebben dat de optie van een volledig nieuwe samengestelde zetel niet uitsloot dat strafrechtelijk of tuchtrechtelijk werd opgetreden tegen wie dat nodig zou blijken.

2. WETTELIJK KADER²⁷

- Artikel 6 van het Europees Verdrag van de rechten van de mens
- Artikel 151, § 1, van de Grondwet
- Artikel 140 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 399 van het Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

De bevoegdheid van controle en toezicht die de artikelen 140 en 399 van het Gerechtelijk Wetboek toekennen aan het openbaar ministerie, betreft het toezicht op de regelmatigheid van de dienst, de handhaving van de tucht en de uitvoering van de wetten en verordeningen in de hoven en rechtbanken. Hoewel die wettelijke bepalingen niet in precieze bewoordingen zijn opgesteld, bestaan er een aantal beginselen aan de hand waarvan de grenzen van die bevoegdheid kunnen worden vastgesteld en aldus het bereik van de controle- en toezichtbevoegdheid van het openbaar ministerie kan worden omschreven.

Zo kan het openbaar ministerie, gelet op het onaantastbare beginsel van de onafhankelijkheid van de rechters, op geen enkele wijze tijdens het beraad ook maar enige invloed hebben op de inhoud van de rechterlijke beslissingen.

Bijgevolg behoort een zaak, wanneer zij in beraad werd genomen, exclusief tot de bevoegdheid van de zetelende magistraten. Het is dan ook hun bevoegdheid om, uitsluitend onder elkaar, alle moeilijkheden te regelen die zich tijdens het beraad zouden voordoen. Indien nodig moet de korpschef worden geraadpleegd om te helpen bij het zoeken naar een oplossing en/of op te treden als bemiddelaar.

Zo is het tijdens het beraad de taak van het openbaar ministerie om zijn toezicht met de grootst mogelijke voorzichtigheid uit te oefenen en elk initiatief te vermijden dat kan worden beschouwd als een tussenkomst die de beslissing zelf kan beïnvloeden. Gebeurt dat niet, dan kan iedere magistraat die in de minderheid is het openbaar ministerie tijdens het beraad een "klacht" sturen, om aldus een nieuwe

---

²⁷ Zie bijlage.

samenstelling van de zetel te verkrijgen en te verhinderen dat de beslissing waarmee hij het niet eens is, wordt uitgesproken.

Gelet op die beginselen mocht in het onderhavige geval het openbaar ministerie zich niet tot de korpschef richten en had hij de oplossing van de interne moeilijkheden van de zetel buiten zich om moeten laten gebeuren, binnen het rechtscollege zelf. Die plicht tot terughoudendheid was des te belangrijker nu de Belgische Staat onrechtstreeks partij in de zaak was. Zo had de procureur-generaal, toen hij kennis nam van de e-mail van een magistraat van de 18^e kamer van het hof van beroep te Brussel, de betrokken korpschef officieel op de hoogte moeten brengen van het bestaan en de inhoud van die e-mail, zonder op enige andere wijze met die korpschef in contact te treden.

Aanbevelingen

De bestaande wettelijke bepalingen volstaan als omschrijving van de grenzen waarbinnen het openbaar ministerie kan optreden.

Gegeven het beginsel van de onafhankelijkheid van de rechters is het de taak van een lid van het parket, aan wie een magistraat van de zetel tijdens het beraad een document over dat beraad toevertrouwt, om het bestaan en de inhoud van dat document officieel mee te delen aan de betrokken korpschef, zonder evenwel op enige andere wijze met hem in contact te treden. Iedere andere gedraging zou de indruk kunnen geven dat het een vorm van drukuitoefening is, zelfs als dat niet zo is.

Het openbaar ministerie en de minister van Justitie moeten nog meer voorzichtigheid aan de dag leggen wanneer de Staat rechtstreeks of onrechtstreeks een partij in het geding is en de minister van Justitie zijn bevoegdheid van toezicht en controle kan uitoefenen. Men moet immers tegen elke prijs vermijden dat ook maar het minste vermoeden van ongelijkheid tussen de partijen zou ontstaan of dat de magistraten van de zetel niet volkomen onpartijdig zijn omdat de Staat partij is in het geding. Op alle mogelijke manieren moet worden vermeden dat bij de burger een dergelijk vermoeden zou ontstaan.

HOOFDSTUK V : AFBAKENING EN GRENZEN VAN DE OPDRACHTEN VAN DE KORPSCHIEF IN ZIJN FUNCTIE VAN MANAGEMENT EN ONDERSTEUNING VOOR DE LEDEN VAN ZIJN KORPS

A. DE TOEWIJZING VAN DE ZAAK-FORTIS AAN DE 18E KAMER VAN HET HOF VAN BEROEP VAN BRUSSEL

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Binnen het hof van beroep is de eerste voorzitter belast met de verdeling van de zaken overeenkomstig het reglement van het hof (art. 109 van het Gerechtelijk Wetboek). Het reglement van het hof voorziet de toewijzing van zaken aan de verschillende kamers (van eenzelfde taalrol) op grond van de verdeling van de materies tussen de kamers, op grond dus van de specialisatie van de kamers. Zijn er meerdere kamers "bevoegd" voor eenzelfde materie, dan gebeurt de toewijzing op grond van de "noodwendigheden van de dienst".

Volgens de eerste voorzitter van het hof van beroep te Brussel komen voor de behandeling van (Franstalige) zaken zoals de zaak-Fortis "automatisch" twee kamers in aanmerking : de 9e (Franstalige) kamer, die onder andere dossiers over vennootschapsrecht en financieel recht behandelt, en de (tweetalige) 18e kamer, die zich onder andere bezighoudt met hogere beroepen tegen beslissingen van de Commissie voor het bank-, financie- en assurantiewezen.

Volgens de eerste voorzitter werd aanvankelijk overwogen om de zaak toe te wijzen aan de 9e kamer. Twee leden van die kamer lieten evenwel weten dat zij van oordeel waren niet in de zaak-Fortis te kunnen zetelen. Ook in de 18e kamer waren er op dat ogenblik moeilijkheden om de zetel samen te stellen, maar daar diende slechts één lid van die kamer vervangen te worden. In de 18e kamer werd op dat ogenblik juist een wijziging in de samenstelling van de zetel doorgevoerd : een raadsheer nam al geen zitting meer in die kamer terwijl nog moest worden gewacht op de definitieve benoeming van een derde raadsheer.

Na overleg met de voorzitters van die beide kamers heeft de eerste voorzitter beslist de zaak toe te wijzen aan de 18e kamer, en de zetel, die al bestond uit voorzitter Blondeel en raadsheer Schurmans, aan te vullen met raadsheer Salmon. Die derde raadsheer maakte tot dan deel uit van de 21e (Franstalige) kamer van het hof, die o.a. gespecialiseerd is in geschillen waarin de overheid partij is en geschillen inzake administratief recht.

2. WETTELIJK KADER²⁸

- Artikel 13 van de Grondwet
- Artikel 88 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 106 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 107 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 109 van het Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

De wet bepaalt de materiële en de territoriale bevoegdheid van de verschillende rechtscolleges. De wet bepaalt dat de Koning op advies van de korpschefs en de stafhouders bijzondere reglementen vaststelt die eigen zijn voor elke rechtbank en elk hof van beroep (art. 88 van het Gerechtelijk Wetboek voor de rechtbanken ; art. 106 en 109 van het Gerechtelijk Wetboek voor de hoven van beroep). Die bijzondere

---

²⁸ Zie bijlage.

reglementen stellen het aantal kamers van de hoven vast, wat voor zaken die kamers behandelen, en het aantal raadsheren waaruit zij zijn samengesteld. Het reglement van het hof waarvan de zetel in Brussel is gevestigd, bepaalt eveneens welke kamers kennis nemen van de zaken in het Frans, in het Nederlands, of in een van die beide talen (art. 106 van het Gerechtelijk Wetboek).

De eerste voorzitter staat in voor de algemene leiding en de organisatie van het hof (art. 109 van het Gerechtelijk Wetboek). Hij verdeelt de zaken overeenkomstig het bijzonder reglement van het hof. De wet bepaalt onder meer dat de eerste voorzitter een of verschillende tijdelijke kamers kan samenstellen (art. 107 van het Gerechtelijk Wetboek) of een gedeelte van de zaken die aan een kamer werden toegewezen, kan verdelen over de andere kamers van het hof (art. 109 van het Gerechtelijk Wetboek), wanneer de noodwendigheden van de dienst dat rechtvaardigen.

Eventuele incidenten over de verdeling van de zaken over de kamers van eenzelfde hof van beroep worden voorgelegd aan de eerste voorzitter, die zal beslissen of er al dan niet aanleiding is de toewijzing van de zaak te wijzigen. Die incidenten moeten worden opgeworpen door een van de partijen, vóór elk ander middel, of ambtshalve door de rechter, bij de opening van de debatten (art. 88 en 109 van het Gerechtelijk Wetboek ; Cass. RG 6748, 1 juni 1990 (De Bruycker / NV A.G. 1830)²⁹).

Die bepalingen willen de noodwendigheden van een goede werking van justitie verzoenen met de vereiste van een onpartijdige en onafhankelijke justitie, die wordt gewaarborgd door de garantie dat het proces zal worden voorgelegd aan de *natuurlijke rechter* van het geschil, en niet aan de *speciale rechter*, die arbitrair wordt aangewezen om er kennis van te nemen.

Het bijzonder reglement van het hof van beroep te Brussel is vastgesteld bij een koninklijk besluit van 17 januari 2001³⁰. Het bijzonder reglement is opgesteld in zeer algemene bewoordingen, die in contrast staan tot het meer gedetailleerde karakter van de reglementen van de andere hoven van beroep van het land³¹.

Artikel 6 van het reglement bepaalt bovendien dat de eerste voorzitter tijdelijk het aantal terechtzittingen en hun dagen en uurrooster kan wijzigen, en ook de bevoegdheid van een kamer, na het advies te hebben ingewonnen van de procureur-generaal en van de hoofdgriffier.

Artikel 2 van het reglement specificceert dat verschillende kamers, onder meer de 9^e en de 18^e kamer, bevoegd zijn in burgerlijke, handels- en fiscale zaken. Artikel 3 preciseert dat de 9^e kamer in het Frans zitting houdt en dat de 18^e kamer in het Frans of in het Nederlands zitting houdt, volgens de noodwendigheden van de dienst. De beschikking van de eerste voorzitter voor het gerechtelijk jaar 2008-2009, overeenkomstig het bijzonder reglement, is niet preciezer dan het bijzonder reglement : de beschikking geeft aan dat zowel de 9^e als de 18^e kamer bevoegd zijn in burgerlijke zaken, zonder verdere verduidelijking.

---

²⁹ Is niet ontvankelijk, het middel dat gesteund is op een incident over de toewijzing van de zaken tussen de kamers van eenzelfde hof van beroep, wanneer het werd opgeworpen door een van de partijen voor enig ander middel, noch ambtshalve door de rechter bij de opening van de debatten, en het niet werd voorgelegd aan de eerste voorzitter van het hof van beroep (Cass. RG 6308, 23 februari 1990 (BVBA Herman Heylen / VZW Abdij van 't Park)).

³⁰ B.S. van 26 januari 2001.

³¹ K.B. van 31 augustus 1998 tot vaststelling van het bijzonder reglement voor het hof van beroep te Bergen (B.S. 9 september 1998) ; K.B. van 26 mei 2002 tot vaststelling van het bijzonder reglement voor het hof van beroep te Antwerpen (B.S. 6 juni 2002) ; K.B. van 26 januari 2007 tot vaststelling van het bijzonder reglement voor het hof van beroep te Gent (B.S. 9 februari 2007) en K.B. van 2 augustus 2007 tot vaststelling van het bijzonder reglement voor het hof van beroep te Antwerpen (B.S. 23 augustus 2007).

De website van het hof van beroep te Brussel bevat meer preciseringen. Er staat onder meer een organogram op van de burgerlijke kamers, dat werd vastgesteld op 3 november 2008. Het organogram bepaalt dat de 9^e kamer meer bepaald het vennootschapsrecht en het bankrecht behandelt, en het mededingingsrecht en het toezicht op de financiële sector en op de financiële diensten inzake vennootschapsrecht. De 18^e kamer van haar kant krijgt alle exclusieve bevoegdheden van het hof van beroep te Brussel toegewezen, die voor het hele land gelden. Die exclusieve bevoegdheden omvatten onder meer de beroepen bedoeld in de artikelen 120, 121, 123 en 125 van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiële sector en de financiële diensten (artikel 605bis van het Gerechtelijk Wetboek), de verzoeken bedoeld in artikel 18ter van de wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen (artikel 605ter van het Gerechtelijk Wetboek), de beslissingen van de raad voor de mededinging (wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging) of de prejudiciële vragen die de Belgische hoven en rechtbanken stellen over het geoorloofd karakter van een mededingingspraktijk (wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging).

Dat de eerste voorzitter de zogenaamde zaak-Fortis heeft toegewezen aan de 18^e kamer in plaats van aan de 9^e kamer wekte vragen op. Een van de raadsheren, lid van de zetel van de 18^e kamer, verdedigt zelfs het idee dat enkel de 9^e kamer bevoegd was om de zaak te behandelen. Enkel het organogram, dat op de website van het hof staat, lijkt die interpretatie aannemelijk te maken. Dat organogram heeft evenwel enkel een indicatieve waarde. Alleen het bijzonder reglement heeft wettelijke waarde en volgens dat reglement kon de zaak zowel aan de 9^e als aan de 18^e kamer worden toegewezen. De eerste voorzitter heeft de zaak aan de 18^e kamer toegewezen in overleg met de voorzitters van de 9^e en de 18^e kamer en met de instemming van de raadsheren die aangewezen werden om zitting te houden.

Er werd overigens tegen die toewijzing geen enkel beroep ingesteld, noch door de partijen noch door een lid van de 18^e kamer³².

Over de vraag of de toewijzing opportuun was, werd eveneens discussie gevoerd. De 18^e kamer, dat spreekt niemand tegen, kampte met een grote achterstand, en de eerste voorzitter was daarvan op de hoogte.

Was het dan opportuun om de zaak toe te wijzen aan een kamer die al overbelast was, veeleer dan aan een andere kamer die eveneens kennis kon nemen van de zaak? *A posteriori* kan worden beschouwd dat het niet opportuun was om het Fortisdossier toe te wijzen aan de 18^e kamer. Toch moet worden opgemerkt dat de eerste voorzitter begeleidende maatregelen had genomen bij de toewijzing van het Fortisdossier aan de 18^e kamer. Die kamer genoot van een bijzonder stelsel en de achterstand lijkt door de komst van dat dossier niet te zijn vergroot.

---

³² De eventuele incidenten over de verdeling van de zaken onder de kamers van eenzelfde hof van beroep worden voorgelegd aan de eerste voorzitter, die dan beslist of de zaak al dan niet aan een andere kamer moet worden toegewezen. Die incidenten moeten worden opgeworpen hetzij door een van de partijen vóór ieder ander middel, hetzij ambtshalve door de rechter bij de opening van de debatten (art. 88 en 109 Ger. W. ; Cass. AR 6748, 1 juni 1990 (De Bruycker / NV AG 1830). Niet ontvankelijk is het middel dat zich beroept op het incident in verband met de verdeling van de zaken onder de kamers van eenzelfde hof van beroep, als het incident niet vóór ieder ander middel door één van de partijen of ambtshalve door de rechter bij de opening van de debatten is opgeworpen en het niet aan de eerste voorzitter van het hof van beroep ter beslissing werd voorgelegd (Cass. AR 6308, 23 februari 1990 (bvba Herman Heylen / bvba Abdij van 't Park).

Aanbeveling

De vragen die rijzen nadat de zaak wel aan de ene en niet aan de andere kamer werd toegewezen gaan hoofdzakelijk terug op het niet-precieze karakter van het bijzonder reglement van het hof van beroep te Brussel.

Het zou aangewezen zijn dat de bijzondere reglementen van de hoven en de rechtbanken, en in het bijzonder dat van het hof van beroep te Brussel, zo precies mogelijk zijn, om de risico's op discussie te verminderen. Duidelijkere en preciezere reglementen zouden het vertrouwen van de burger in justitie verstevigen, doordat zij vermijden dat bij de partijen de vrees ontstaat dat een kamer op wisselvallige wijze wordt samengesteld en dat de zaken niet door gespecialiseerde magistraten worden behandeld.

De invoering van de aanbeveling zou de goede werking van het rechtscollege niet verstoren, aangezien de wet de korpschef uitdrukkelijk de mogelijkheid biedt om op ieder ogenblik de werking van het rechtscollege aan te passen aan de tijdelijke noodwendigheden van de dienst.

Het argument dat de procedure voor de aanpassing van het bijzonder reglement log is, of de stelling dat de invoering van de aanbeveling tot talrijke wijzigingen van de bijzondere reglementen leiden, weegt minder zwaar door dan het belang van de rechtzoekende.

B. SAMENSTELLING VAN DE 18E KAMER

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Tijdens het beraad waren er sterke spanningen tussen de leden van de 18^e kamer. Die spanningen lijken hoofdzakelijk het gevolg te zijn geweest van de houding van een welbepaalde raadsheer, die op 10 december 2008 een medisch attest meedeelde aan de eerste voorzitter. In het verleden was die magistraat reeds in conflict gekomen met andere collega's. Die magistraat kampte bovendien met gezondheidsproblemen en had in oktober 2008 een chirurgische ingreep ondergaan.

2. WETTELIJK KADER³³

- Artikel 109 van het Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

Belast met de algemene leiding en de organisatie van het hof (art. 109 van het Gerechtelijk Wetboek), wijst de eerste voorzitter aan welke magistraten in welke kamer van het hof zetelen. Deze aanwijzingen gebeuren bij dienstorder, getekend door de eerste voorzitter.

Voor het onderhavige geval kan men zich dan ook afvragen of het wel aangewezen was om die magistraat te kiezen om zitting te houden in de zaak-Fortis. Evenwel moet worden opgemerkt dat die raadsheer gewoonlijk zitting had in de 18^e kamer. Na zijn hospitalisatie had hij zijn ambt volledig opnieuw opgenomen. Een andere magistraat kiezen had dan ook gelijkgestaan met het opzijzetten van deze magistraat. Was het risico dat tijdens het beraad een conflict kon ontstaan misschien een voldoende reden geweest om een dergelijke beslissing te rechtvaardigen? Opgemerkt moet worden dat, noch de

---

³³ Zie bijlage.

voorzitter van de kamer, noch de betrokken magistraat de eerste voorzitter om een dergelijke maatregel hebben verzocht en dat het overigens wenselijk is om een zaak zoals de onderhavige geen overdreven bijzondere behandeling voor te behouden, gelet op de belangen die op het spel staan en op de grote media-aandacht.

Bovendien moet worden opgemerkt dat die raadsheer kon bogen op een lange ervaring in handelszaken, onder meer als rechter in de rechtbank van koophandel te Brussel gedurende talrijke jaren, en dat hij alle vereiste competenties had om een complex dossier zoals de zaak-Fortis te behandelen.

Aanbeveling

De waarborg van onafhankelijkheid die justitie moet bieden, verantwoordt volledig dat een magistraat niet mag opzijgezet worden met als enige argument dat het een kwestie is van onverzoenbaar humeur. Tegelijkertijd mag de rechtzoekende niet te lijden hebben onder het bestaan van relationele moeilijkheden tussen de leden van een hof of een rechtbank. De korpschef moet anticiperen op het risico op wrijvingen tussen leden van zijn rechtscollege, zelfs indien hij over weinig middelen beschikt om die op te lossen. Als *manager* van zijn rechtscollege moet hij idealiter optreden om dergelijke moeilijkheden te voorkomen en om te vermijden dat zij uitmonden in scherpe conflicten, zoals in casu. In de hoven en rechtbanken zou meer aandacht moeten uitgaan naar het beheer van human resources. Bij dat beheer zou de stress van de terechtzittingen en van externe factoren zoals mediadruk in aanmerking moeten worden genomen.

C. INITIATIEVEN VAN DE EERSTE VOORZITTER VAN HET HOF VAN BEROEP TIJDENS DE PROCEDURE

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Op 10 december, onmiddellijk na het beëindigen van het bespreking, wordt de eerste voorzitter zowel door de voorzitter van de 18e kamer als door een raadsheer van deze kamer op de hoogte gebracht van de problemen die zich tijdens de bespreking hebben voorgedaan.

Wanneer de dag erna een raadsheer een medisch attest neerlegt en er dus een probleem rijst i.v.m. de ondertekening van het arrest, stelt de voorzitter voor om het arrest naar de woonplaats van deze raadsheer te brengen om het ter plaatse te ondertekenen. De eerste voorzitter helpt dit mee te organiseren. Hij onderneemt ook verschillende pogingen (per e-mail, telefonisch, inspreken van boodschappen, via zijn echtgenoot, via de politie) om deze raadsheer te contacteren en hiervan op de hoogte te brengen.

Op 12 december contacteert hij de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie en informeert hem over de verschillende problemen die zich in een niet nader bepaalde zaak voordoen (moeilijkheden tijdens het beraad, weigering van een magistraat om een arrest te ondertekenen, verzoekschrift tot heropening van de debatten, organisatie van bezoek aan de zieke raadsheer om samen te bespreken welk gevolg hieraan moest worden gegeven, voornemen van de voorzitter om in de loop van de dag over te gaan tot de uitspraak van het arrest ...).

Na het bezoek aan de zieke magistraat wilde de voorzitter in eerste instantie meteen het arrest uitspreken, ervan uitgaand dat alles reeds aan discussie onderworpen was geweest, inclusief (impliciet) het verzoek tot heropening van de debatten.

De eerste voorzitter heeft de overige leden van de 18e kamer echter kunnen overtuigen om voor een andere oplossing te kiezen, omdat het risico te groot was dat het Hof van Cassatie het arrest zou verbreken wegens afwezigheid van beraad met alle leden van de zetel over het verzoekschrift, nl. vooreerst na te gaan of tussen partijen overeenstemming zou kunnen bereikt worden over het niet handhaven van dit verzoekschrift in welk geval er zonder risico leek te kunnen worden uitgesproken; indien zou blijken dat zulks geen optie was, dan zouden de debatten ambtshalve heropend worden om de zaak in zijn geheel opnieuw te laten pleiten voor een zetel waarin de zieke magistraat zou vervangen worden door een andere magistraat en wel diezelfde dag en/of maandag 15 december.

Later op de dag krijgt de eerste voorzitter tot tweemaal toe bezoek van de procureur-generaal en een eerste advocaat-generaal bij het hof, die op de hoogte waren van de problemen in het beraad en wensten dat de zaak volledig overgedaan zou worden voor een volledig nieuw samengestelde zetel. Hij heeft dit laatste ervaren als een poging om druk op hem uit te oefenen om een volledig andere zetel samen te stellen.

Tussendoor brengt de voorzitter hem op de hoogte van wat er tijdens de informele vergadering met de partijen gebeurt.

In diezelfde periode werd hij ook tot tweemaal toe geïnterpelleerd door de vertegenwoordiger van de stafhouder die het ongenoegen van de geïntimeerden kwam ventileren over de gang van zaken en meer bepaald over het lange wachten en de onzekerheid waarin de advocaten verkeerden over wat er stond te gebeuren.

Kort na de terugkeer van een nieuw overleg met de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie en de voorzitter, heeft de 18e kamer toch beslist om die dag nog arrest uit te spreken.

2. WETTELIJK KADER

De wet preciseert amper de opdrachten van een eerste voorzitter van een hof van beroep. De wet preciseert enkel dat de eerste voorzitter instaat voor de algemene leiding en de organisatie van het hof (art. 109 van het Gerechtelijk Wetboek). De standaardprofielen van de korpschefs die door de Verenigde advies- en onderzoekscommissie werden gedefinieerd (B.S. 16 september 2000) bevatten daarentegen de beschrijving van de opdrachten van een eerste voorzitter: *“Doel van de functie : Leidt het hof van beroep en is verantwoordelijk voor het realiseren van zijn kerntaak, namelijk kennis nemen van en uitspraak doen over de hogere beroepen tegen vonnissen en beschikkingen gewezen door de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel van het rechtsgebied. Waarborgt de kwaliteit en de efficiëntie van het gerecht als openbare dienst door de inzet van alle beschikbare middelen”*.

Datzelfde document preciseert dat van een korpschef onder meer verwacht wordt te beschikken over de bekwaamheid om leiding te geven aan een groep (onder meer om onenigheden binnen de groep tijdig en effectief op te lossen), de competentie van voortgangscontrole (tijdig dreigende problemen zien, kennis nemen van de stand van zaken op cruciale momenten in de uitvoering en de tijdsplanning, zich op de hoogte houden door het verzamelen van alle nuttige informatie, en tijdig reageren door het nemen van gepaste maatregelen bij afwijking van de planning), besluitvaardigheid, en zin voor openbare dienstverlening. Een korpschef moet voorts ook specifieke competenties hebben, zoals probleemanalyse, samenwerking (zin voor diplomatie, tijdig een beroep doen op andere personen die een belangrijke rol kunnen spelen in het vinden van de best mogelijke oplossing), en creativiteit (originele oplossingen voorstellen), luisteren, stressbestendigheid, zin voor initiatief en menselijkheid (rekening houden met anderen). Van een eerste voorzitter wordt meer in het bijzonder verwacht dat hij de dagelijkse werking van het hof organiseert en controleert. Hij moet aanwezig en beschikbaar zijn. Hij moet waken over een hoogstaande en snelle behandeling van de zaken, over de rechtszekerheid en over een coherente

rechtspraak in zijn rechtsgebied. Hij moet toezicht houden op het beraad om eventuele vertraging te verhelpen. Het koninklijk besluit van 9 mei 2008, dat de evaluatiecriteria voor een eerste voorzitter bepaalt, vermeldt als vereiste kwaliteiten voor een eerste voorzitter besluitvaardigheid, zin voor openbare dienstverlening, actieve luisterbereidheid en analytisch vermogen.

3. ANALYSE

Hier wordt de kwestie aangekaart of de suggesties en de initiatieven van de eerste voorzitter van normale aard zijn.

3.1. Het optreden van de eerste voorzitter bij de spanningen tussen de magistraten

Uit het onderzoek blijkt niet dat de korpschef zich in de bespreking³⁴ over de inhoud van het beraad heeft gemengd terwijl het beraad aan de gang was. Wel blijkt dat hij alles heeft geprobeerd opdat het arrest zou kunnen worden uitgesproken. Een dergelijke tussenkomst behoort tot zijn bevoegdheden, en is niet abnormaal. Het is zelfs gebruikelijk wanneer tussen de leden van het hof een intern conflict ontstaat. De korpschef kan en moet een bemiddelende rol kunnen spelen in dergelijke situaties. Evenwel moet worden vastgesteld dat in het onderhavige geval de korpschef er met zijn optreden niet in geslaagd is de incidenten tussen de leden van de 18^e kamer op te lossen.

Aanbeveling

Uit de incidenten tussen leden van het hof waartoe de zaak-Fortis aanleiding gaf blijkt hoe belangrijk de rol van conflictbeheerder is die de korpschefs toevertrouwd krijgen.

Het is belangrijk dat de korpschefs de nodige ondersteuning en opleiding ontvangen om dergelijke conflicten zo goed mogelijk te beheren. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar die opleiding. Een voortgezette opleiding of externe hulp moet eveneens worden verstrekt tijdens het mandaat van de korpschef.

3.2. De initiatieven van de eerste voorzitter tegenover een zieke raadsheer van de kamer

Volgens de zieke raadsheer van de 18^e kamer stelde die ziekte hem niet in staat om het arrest te ondertekenen of te discussiëren over het probleem van de heropening van de debatten. De eerste voorzitter en de voorzitter van de 18^e kamer van hun kant zijn van oordeel dat een zieke magistraat niet noodzakelijk in de onmogelijkheid is om het vonnis of het arrest waaraan hij heeft meegewerkt te ondertekenen, of om zijn collega's te ontmoeten om te beraadslagen.

Artikel 785 van het Gerechtelijk Wetboek regelt enkel het geval van een rechter of raadsheer die in de onmogelijkheid is om de beslissing waaraan hij heeft meegewerkt te ondertekenen. In sociale zaken impliceert de ziekte de wettelijke schorsing van de arbeidsprestaties. Het statuut van de zieke magistraat wordt geregeld in de artikelen 331 tot 333 van het Gerechtelijk Wetboek. Die artikelen behandelen zowel de afwezigheden wegens ziekte als wegens ongeval in het privéleven. Voor afwezigheden van 4 dagen tot 1 maand is de vergunning van de korpschef vereist (artikel 331 van het Gerechtelijk Wetboek). Duurt de afwezigheid langer dan een maand, dan is de "vergunning van de minister van Justitie" vereist (art.332

---

³⁴ Artikel 778 van het Gerechtelijk Wetboek: "Na afloop van de bespreking doet de voorzitter hoofdelijke omvraag, te beginnen met de jongstbenoemde rechter en zo opklimmend, tot de oudstbenoemde. De voorzitter geeft het laatst zijn mening te kennen. Zijn de meningen verdeeld, dan wordt er opnieuw gestemd."

Ger. W.). Overeenkomstig artikel 332*bis* van het Gerechtelijk Wetboek, kan de toekenning van de vergunning die bedoeld wordt in de artikelen 331 en 332 van het Gerechtelijk Wetboek, in geval van ziekte ondergeschikt worden gemaakt aan een medische controle door het bestuur medische expertise (MEDEX) en op de wijze die is vastgesteld in het administratief reglement van die dienst. In de praktijk bezorgt de zieke magistraat een medisch attest voor afwezigheid wegens ziekte van meer dan drie dagen.

Er bestaat dan ook geen echte automatische schorsing van de arbeidsprestaties tijdens de ziekte van een magistraat. Het is overigens een delicate aangelegenheid. In een functie met grote verantwoordelijkheid moeten de regels van het sociaal recht in evenwicht worden gebracht met de deontologische regels, die met die grote verantwoordelijkheid samenhangen. Zo is een magistraat ertoe verplicht om alles in het werk te stellen om de optimale werking van de openbare dienstverlening justitie te verzekeren. Hij moet zodanig handelen dat onder meer de vonnissen en arresten worden uitgesproken, in de mate van het mogelijke, binnen de termijnen die aan de partijen werden aangekondigd. Die verplichting gold *in casu* des te meer aangezien in de zaak enorme belangen op het spel stonden, niet alleen voor de Staat, maar ook voor een groot aantal burgers.

Over het algemeen kan het overdreven overkomen dat men er bij een zieke magistraat op aandringt om de bespreking voort te zetten of een arrest te ondertekenen. Opgemerkt wordt dat de raadsheer die verklaard had ziek te zijn, ertoe in staat was om ondanks zijn ziekte e-mails op te stellen (een e-mail die op de eerste ziektedag werd opgesteld). Ook moet worden opgemerkt dat het de beslissing van de zieke magistraat is om zich vrijwillig te onttrekken aan ieder contact, die de eerste voorzitter ertoe heeft aangezet meer initiatieven te nemen om met hem in contact te treden.

Aanbeveling

In overleg met de Adviesraad van de magistratuur moet de wetgever dringend voor de magistraten een modern en transparant sociaal statuut regelen dat onder meer op duidelijke wijze zou vaststellen welke juridische gevolgen verbonden zijn aan een ziekte en wat de onmiddellijke weerslag daarvan is op de uitoefening van het ambt van magistraat³⁵.

3.3. De steun van de eerste voorzitter aan de leden van de 18e kamer bij de uitoefening van hun rechtsprekende opdracht

Uit de opdrachten van een eerste voorzitter, zoals zij hoger omschreven werden, blijkt rechtstreeks dat één van zijn rollen erin bestaat de leden van zijn hof te steunen wanneer zij moeilijkheden ondervinden in de uitoefening van hun rechtsprekende taken. Evenwel rijzen enkele vragen bij de tussenkomst van een korpschef in geval van moeilijkheden of conflicten binnen zijn rechtscollege.

De geraadpleegde korpschef moet vooreerst ervoor zorgen dat de hem voorgelegde moeilijkheden worden geregeld met naleving van de wettelijke bepalingen en met name de procedureregels.

De tussenkomst van de eerste voorzitter wordt des te deliquer omdat de eerste voorzitter ook tuchtbevoegdheden binnen het hof uitoefent.

Volgens artikel 410 van het Gerechtelijk Wetboek is de eerste voorzitter bevoegd om tuchtprocedures op te starten. De eerste voorzitter stelt de tuchtvordering in (of wijst de persoon aan die die vordering zal instellen) voor de feiten waarop een lichtere straf staat (art. 411 van het Gerechtelijk Wetboek) en legt dergelijke straffen op (art. 412 van het Gerechtelijk Wetboek). Zijn betrokkenheid in een dossier geeft aanleiding tot moeilijkheden wanneer de feiten aanleiding zouden geven tot een tuchtrechtelijke

---

³⁵ Zie ook punt 3.4. in hoofdstuk II.

procedure, zoals in het onderhavige geval, waarbij een raadsheer van de 18^e kamer een klacht heeft ingediend tegen de kamervoorzitter. Het zou op zijn minst ongezonder zijn en zelfs onvoorstelbaar dat de klacht moet worden behandeld door de korpschef die zelf in de procedure was betrokken.

Tot slot komt het niet aangewezen voor dat de korpschef van het hof van beroep de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie raadpleegt over moeilijkheden in de regeling van de rechtspleging voor een zaak waarvan het arrest in aanmerking komt voor een voorziening in cassatie. Het is de taak van de korpschef, als manager, om zelf oplossingen te vinden voor de hem voorgelegde moeilijkheden. Het zou begrijpelijk zijn dat hij het advies zou inwinnen van leden van zijn eigen korps of van andere instanties, zoals het College van eerste voorzitters van de hoven van beroep. De korpschef van het Hof van Cassatie raadplegen vormt een schending van het beginsel van de onafhankelijkheid van de magistraten per graad van aanleg. Het is een niet aangewezen handeling, te meer daar het toezicht op de regels van de procedure kan moeten worden uitgeoefend door het Hof van Cassatie. Dat de korpschef ervan zou afzien zitting te houden in het geval van een cassatieberoep verandert die situatie niet : indien de zaak wordt behandeld door het rechtscollege dat hij leidt, zal dat rechtscollege zich immers moeten uitspreken over de vraag of de handelingen die op zijn advies of zijn tussenkomst werden gesteld, regelmatig zijn, en dat is uiterst delicaat.

Aanbevelingen

De zaak-Fortis werpt het licht op de moeilijke situatie waarin een korpschef zich bij sommige moeilijkheden kan bevinden. Hij staat alleen in een oncomfortabele situatie. Het zou nuttig zijn mochten de magistraten voor steun terecht kunnen bij een adviesorgaan dat de opdracht heeft om tegemoet te komen aan sommige problemen van de magistraten (deontologische vragen, drukuitoefening door de politieke wereld, ...). De Hoge Raad zou als contactpunt voor die magistraten kunnen optreden bij moeilijkheden.

De oncomfortabele situatie van de korpschef – tegelijkertijd bemiddelen, steun verlenen, en tuchtrechtelijke overheid zijn – die naar aanleiding van de zaak-Fortis aan het licht kwam, leidt eveneens tot de suggestie dat de opdrachten van een korpschef duidelijker moeten worden omschreven. Het is aangewezen om de managementtaken van de korpschefs duidelijker af te bakenen, tegenover de rechtsprekende taken en de traditionele controletaken, die in het Gerechtelijk Wetboek zijn bepaald.

De Hoge Raad zal de opleidingsrichtlijnen aanpassen en het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding vragen in het kader van de permanente vorming van de magistraten te voorzien in een supervisie en een coaching van de magistraten met inbegrip van de korpschefs.

Tot slot moet de procedure voor tuchtzaken in haar geheel worden hervormd. De Hoge Raad is van oordeel dat de tuchtprocedure voor de magistraten van de rechterlijke orde niet langer rechtstreeks onder de bevoegdheid van de magistratuur zelf moet vallen. Doordat de magistratuur daarin niet de nodige afstand heeft, is het immers haast onvermijdelijk dat de burger de indruk krijgt van partijdigheid. Het tuchtrecht van de magistraten (althans, het onderzoek en de zware sancties) zou moeten worden toevertrouwd aan een extern en onafhankelijk orgaan, waarin ook niet-magistraten zitten. Dat is trouwens ook de aanbeveling van verschillende Europese organen (zie advies nr. 3 van de *Conseil consultatif des juges européens*) en sluit aan bij een belangrijke trend om de tuchtprocedure los te koppelen van de betrokken beroepsgroep.

Gelet op zijn bevoegdheid inzake humanresourcesbeheer, zijn bevoegdheid inzake externe controle, zijn paritaire samenstelling (magistraten en niet-magistraten), en zijn onafhankelijke positie, stelt de Hoge

Raad voor om de bevoegdheid inzake tuchtrecht voor de magistraten over te hevelen naar de Hoge Raad. Uiteraard veronderstelt dat dan ook een nieuwe interne organisatie van de Hoge Raad, opdat het interne orgaan van de Hoge Raad dat uitspraak moet doen (commissie tucht) onafhankelijk is van het interne orgaan van de Hoge Raad dat het onderzoek moet voeren (onderzoekscommissie).³⁶

---

³⁶ Zie daarover de motie die de algemene vergadering van de Hoge Raad voor de Justitie goedkeurde op 30 september 2009 (www.hrj.be).

HOOFDSTUK VI : HET TOEZICHT DOOR DE EERSTE VOORZITTER VAN HET HOF VAN CASSATIE: MISSIE EN REIKWIJDTE

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Tijdens het beraad in de procedure voor het hof van beroep van Brussel, dat van start ging op 1 december 2008, ontstonden hevige spanningen tussen de magistraten van de 18e kamer. Uiteindelijk werd het “beraad” (bedoeld wordt de “bespreking”) door de kamervoorzitter op 10 december 2008 beëindigd. De eerste voorzitter van het hof van beroep werd meteen door de betrokkenen op de hoogte gesteld van de problemen. Volgens de ene bron wilde één van de raadsheren zich niet neerleggen bij de zienswijze van de twee andere raadsheren. Volgens de andere bron werd deze raadsheer door de twee anderen veeleer uit het beraad gesloten.

De dag erna, 11 december 2008, meldde deze raadsheer zich ’s ochtends ziek. Er werden schikkingen getroffen om het arrest de volgende dag naar de woonplaats van de zieke raadsheer te brengen om het toch mogelijk te maken het arrest mee te ondertekenen. Later op de dag werd door een van de partijen een verzoekschrift tot heropening der debatten neergelegd.

Toen de eerste voorzitter van het hof van beroep echter grote moeilijkheden ondervond om de zieke raadsheer te contacteren, nam hij op 12 december 2008 contact op met de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie om de delicate kwestie van de ondertekening met hem te bespreken en om zijn advies te vragen. Ook wanneer de ontwikkelingen zich die 12e december in snel tempo blijven opvolgen, heeft de eerste voorzitter van het hof van beroep nog verschillende keren contact met de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie om hem op de hoogte te stellen van deze ontwikkelingen en de situatie te bespreken. De eerste voorzitter van het Hof van Cassatie gaf raad zonder een oplossing op te dringen.

Volgens de eerste voorzitter van het hof van beroep gebeuren dergelijke contactnames niet frequent, maar zijn ze niet abnormaal : het betrof hier een uitzonderlijke stap in een uitzonderlijk dossier waarin zich een probleem voordeed met een magistraat. Hij kadert deze contactname in het recht van toezicht, omschreven in artikel 398 Gerechtelijk Wetboek, dat het Hof van Cassatie heeft op de hoven van beroep.

De eerste voorzitter van het Hof van Cassatie ziet dit toezichtsrecht als iets proactief, positief en ondersteunend (in tegenstelling tot reactief en repressief), uit te oefenen met het oog op een goede rechtsbedeling en een correcte werking van de instellingen. Doordat de jurisdictionele functie en de functie van toezicht op het lagere echelon parallel lopen, is het ook onvermijdelijk dat een korpschef beide activiteiten ontplooit.

De eerste voorzitter van het Hof van Cassatie stelde zich reeds op 12 december 2008 de vraag hoe het te verklaren viel dat wellicht reeds donderdag 11 december, maar zeker vrijdag 12 december, bepaalde partijen en hun advocaten, alsmede de minister van Justitie, op de hoogte waren van de moeilijkheden in het beraad en de gezondheidstoestand van een der magistraten. Al die commotie was volgens hem slechts verklaarbaar wanneer er bij deze personen reden was tot zenuwachtigheid, nl. wanneer een hervorming van de aangevochten beschikking verwacht werd.

De brief van 17 december 2008 van premier Letorme aan minister van Justitie Vandeurzen, maakte hem naar eigen zeggen duidelijk van waar de informatie afkomstig was en wie ze mogelijk had doorgegeven.

De congruentie tussen het verstrekken van die informatie en de diverse stappen die op 11 december maar vooral op 12 december werden ondernomen, waren volgens hem opvallend.

Op donderdag 18 december 2008, in de vroege morgen, had de eerste voorzitter van het hof van cassatie een telefonisch gesprek met de directeur van de beleidscel van de minister van Justitie. De beleidscel was bezig met het uitwerken van een chronologisch relaas van de gebeurtenissen van 12 december 2008, dat aan de eerste voorzitter zou worden overgemaakt. De eerste voorzitter heeft hierop vruchteloos gewacht alvorens diezelfde 18e december een brief te overhandigen aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers waarin sprake was van aanwijzingen van schending van de scheiding der machten en waarin een nota werd aangekondigd die hierover meer duidelijkheid zou verschaffen. Uiteindelijk werd het beloofde document hem pas 's avonds rond 21u. overgemaakt door de beleidscel van Justitie.

Aangezien het om de verantwoordelijkheid van de eerste minister en van de minister van Justitie ging, was de eerste voorzitter van oordeel dat hij zich krachtens de grondwettelijke regels diende te richten tot de instelling die toezicht uitoefent op de Uitvoerende Macht. Hij richtte zijn brief dan ook aan de voorzitter van de Kamer. Hij was van mening dat hij alleen diende te handelen en dat hij de algemene vergadering van het Hof van Cassatie daarover niet kon bijeenroepen : de andere magistraten van het Hof van Cassatie zouden wel eens kunnen moeten zitting nemen mocht een cassatieberoep worden ingesteld tegen het arrest van het hof van beroep, of bij tuchtrechtelijke procedures tegen magistraten van het hof van beroep ; mocht hij hen in dat stadium bij de zaak betrekken, dan dreigde hij een onverenigbaarheid tot stand te brengen en hen ervan te verhinderen om in de toekomst zitting te nemen in elke rechtspleging die verband zou houden met de zaak-Fortis.

De voorzitter van de Kamer heeft de eerste voorzitter 's avonds telefonisch gevraagd om reeds 's anderendaags rond de middag over de aangekondigde nota te kunnen beschikken, aangezien de werkzaamheden van de Kamer waren opgeschort na de bekendmaking van de brief. De eerste voorzitter stemde hierin toe.

De nota kon pas op 19 december 2008 in de voormiddag worden opgesteld, nadat de eerste voorzitter het Fortisdossier ontving van de minister van Justitie, waar het dossier zich bevond. Gelet op zijn toezegging aan de voorzitter van de Kamer, beschikte hij dus over zeer weinig tijd om de nota op te stellen.

In die nota zet de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie onder meer uiteen dat :

- de Kanselarij van de eerste minister op de hoogte werd gebracht van de inhoud van het arrest van het hof nog voor dat zou worden uitgesproken ;
- die informatie werd verkregen na schending van het beroepsgeheim door een van de magistraten ;
- het verzoekschrift tot heropening van de debatten werd ingediend om te verhinderen dat het hof zijn arrest zou uitspreken ;
- dat het optreden van de procureur-generaal bij het hof van beroep op vraag van de minister van Justitie de indruk heeft gegeven dat er op de magistraten van het hof druk werd uitgeoefend.;

Hij besluit met : « Hetgeen voorafgaat levert uiteraard, gezien mijn beperkte onderzoeksbevoegdheden, weliswaar geen juridisch bewijs van een poging tot belemmering van de rechtsgang, maar zijn ongetwijfeld belangrijke aanwijzingen in die zin ».

2. WETTELIJKE BEPALINGEN³⁷

- Artikel 398 Gerechtelijk Wetboek

3. ANALYSE

3.1. De rol van de korpschef van het rechtscollege van het hogere echelon in een hangende zaak

De bevoegdheid die is toegekend aan de rechtscolleges van het hogere echelon om toezicht te houden op de rechtscolleges van het lagere echelon (artikel 398 van het Gerechtelijk Wetboek) wordt traditioneel uitgeoefend door de korpschef. Die bevoegdheid impliceert een algemeen toezicht op de concrete goede werking van de rechtscolleges. Daarentegen verleent die bevoegdheid het rechtscollege van het hogere echelon – en ook diens korpschef – niet het recht, behalve de uitzonderingen die in de wet zijn bepaald – om op te treden in een lopend dossier. Het rechtscollege van het hogere echelon oefent zijn toezichtrecht op de individuele zaken uit door het instellen van de rechtsmiddelen. Dat rechtscollege is er dan ook niet toe gemachtigd om in een dossier op te treden wanneer de zaak nog steeds hangende is voor het rechtscollege van het lagere echelon.

In de onderhavige zaak was het dan ook niet aangewezen dat de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie om advies werd verzocht, en al evenmin dat die eerste voorzitter inging op dat verzoek om advies over de vraag welke procedure moest worden gevolgd nu een verzoekschrift tot heropening van de debatten werd ingediend en het beraad gekenmerkt werd door moeilijkheden wegens ziekte van een raadsheer.

Aanbeveling

Het is niet aangewezen dat de korpschef van het rechtscollege van het hogere echelon de magistraten van het lagere rechtscollege raadgevingen verstrekt over een lopende zaak, zelfs indien die korpschef in geval van hoger beroep geen zitting zou nemen. Bij de behandeling van de zaak door zijn rechtscollege, zal dat rechtscollege zich dan immers misschien moeten uitspreken over de regelmatigheid van de handelingen die werden verricht op advies of naar aanleiding van het optreden van die korpschef. Ondoordringbaarheid tussen de echelons is derhalve noodzakelijk.

De korpschef van de betrokken instantie heeft, als manager, de taak om oplossingen te zoeken voor de moeilijkheden die hem worden voorgelegd.

Eventueel kan hij het advies inwinnen van leden van zijn eigen korps.

3.2. De brief van de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie aan de voorzitter van de Kamer

De brief van 18 december aan de voorzitter van de Kamer was, en was als dusdanig bedoeld, een noodkreet naar aanleiding van wat de voorzitter van het hoogste rechtscollege van het land zag als een signaal van de wil van de uitvoerende macht om zich te bemoeien met de opdrachten van de rechterlijke macht. Die brief had belangrijke gevolgen, onder meer op politiek vlak, want hij leidde tot het ontslag van twee ministers en lag aan de basis van een bijzonder scherpe kanttekening bij de werking van justitie, in het bijzonder de werking van het hof van beroep te Brussel.

---

³⁷ Zie bijlage.

Dat initiatief geeft aanleiding tot vragen van verschillende aard, vooreerst die naar de opportuniteit en vervolgens die naar de inhoud.

Er geldt geen verbod, en met name ook niet voor de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, om zich tot het parlement te richten met een vraag, van welk aard ook, zeker voor wie het parlement, grondwettelijk controleorgaan van de uitvoerende macht, wil attenderen op een disfunctie van die uitvoerende macht.

Laten we niet uit het oog verliezen dat op het ogenblik waarop die brief werd verstuurd, het plan al bestond om een parlementaire commissie een onderzoek te laten voeren naar de aanpak van de Fortiscrisis door de regering (wat de financiële en economische aspecten ervan betreft), en dat de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie toelichtte dat hij een bijkomende invalshoek meende aan te reiken voor de geplande parlementaire werkzaamheden. Op dat ogenblik was eveneens net een brief bekend geraakt waarin de Eerste Minister de minister van Justitie uitleg gaf over de houding van zijn kabinet na de informatie die de regering had ontvangen tussen 10 en 12 december.

Vanuit de invalshoek werking van het gerecht lijkt het niet de meest aangewezen formule om zich tot het parlement te richten, onder meer omdat de Hoge Raad voor de Justitie als instelling werd opgericht met de specifieke doelstelling van toezicht op het gerecht.

In het onderhavige geval had echter niet de werking van het gerecht de doorslag gegeven. De voorzitter van het Hof van Cassatie klaagt in zijn brief aan de voorzitter van de Kamer immers aan dat er “duidelijke aanwijzingen waren dat alles in het werk is gesteld opdat het arrest van de 18^e kamer van het hof van beroep niet zou kunnen worden uitgesproken zoals voorzien en dat gepoogd werd de zaak te laten behandelen door een anders samengestelde zetel, wellicht in de hoop op een ander resultaat...”³⁸. Zijn initiatief was dus niet gericht tegen rechterlijke macht, maar tegen de uitvoerende macht. Vanuit dat oogpunt had hij in werkelijkheid geen andere keuze dan zich tot het parlement te richten of niets te ondernemen.

Dan rijst nog enkel de vraag of het initiatief opportuun was en of de interpretaties van de gebeurtenissen gegrond zijn.

Gelet op het bestaan van aanwijzingen dat de scheiding der machten mogelijks werd geschonden, kon de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie niet stilzitten en had hij het recht te reageren.

In zijn brief van 18 december, die de volgende dag met een nota werd aangevuld, stelt hij de feiten vrij omzichtig voor. Maar hij legt verbanden tussen een aantal vaststellingen zonder te hebben nagegaan of die verbanden ook reëel waren. De – expliciete of impliciete - conclusies die hij trekt, zetten vraagtekens bij de integriteit van een aantal personen (magistraten of leden van de uitvoerende macht) die niet de gelegenheid hebben gekregen om zich te verdedigen.

In dat stadium had geen reëel tegensprekelijk onderzoek kunnen plaatsvinden, en was het nog niet mogelijk om de situatie, die gekenmerkt werd door conflict en stress en dus ook door subjectiviteit, met de nodige afstand te bekijken.

Het was des te belangrijker om aandacht te hebben voor de draagwijdte van de uitspraken nu de media-aandacht een hoogtepunt had bereikt en de publieke opinie op het punt stond om schande te spreken.

Tegen die achtergrond lijkt de analyse van de feiten in zijn verslag voorbarig.

Later heeft de eerste voorzitter verklaard dat die zaak aantoonde dat een representatief orgaan van de zittende magistratuur een noodzaak is.

Een oplossing vinden die een doeltreffend antwoord vormt op een situatie zoals de onderhavige situatie, is een moeilijke aangelegenheid.

Uiteraard is het noodzakelijk om mechanismen in te voeren die de magistraten de gelegenheid bieden

---

³⁸ Brief eerste voorzitter Hof van Cassatie aan de voorzitter van de kamer van volksvertegenwoordigers van 18 december 2008.

deontologische vragen ter discussie voor te leggen en zodoende uit hun huidige eenzaamheid te treden. Hoe dan ook is het duidelijk dat de zaak-Fortis niet anders was gelopen mocht er een representatief orgaan van de zittende magistratuur hebben bestaan. Hoe en in welke hoedanigheid immers zou dat orgaan in een lopende zaak hebben kunnen optreden, niet het minst tijdens het beraad ?

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Op zaterdag 13 december 2008 werd door de minister van Justitie een vergadering georganiseerd, met o.a. de procureur-generaal van het Hof van Beroep te Brussel en de procureur-generaal van het Hof van Cassatie, om hem te informeren over wat er zich, voornamelijk de dag van de uitspraak van het arrest (12 december 2008) allemaal had afgespeeld in de Fortiszaak.

Tijdens deze vergadering, waarbij de minister benadrukte dat hij tussenkwam als minister van Justitie en niet als lid van de regering, heeft de procureur-generaal van het Hof van Beroep te Brussel de chronologie van de feiten uiteengezet en tevens melding gemaakt van het feit dat volgens hem de voorwaarden vervuld waren om toepassing te maken van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek. Hij zou hierover een verslag opstellen ten behoeve van de minister. De minister heeft vervolgens aan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie meer uitleg gevraagd over de concrete toepassing van de procedure op grond van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek (theoretische aspecten), alsook over de gevolgen van een eventuele voorziening in cassatie.

Op 15 december 2008 heeft de minister van de procureur-generaal bij het hof van beroep van Brussel het aangekondigde verslag (èn het Fortisdossier) ontvangen, waarin de procureur-generaal de argumenten uiteenzet die volgens hem de toepassing van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek verantwoorden.

De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie heeft de minister van Justitie er ook van ingelicht dat, in geval van een eventuele voorziening in cassatie, deze zou moeten worden betekend aan meer dan tweeduizend personen, wat praktische moeilijkheden (kilo's papier) met zich mee zou brengen en een aanzienlijke weerslag zou hebben op de kosten.

De minister heeft uiteindelijk beslist om geen toepassing te maken van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek.

2. WETTELIJK KADER³⁹

- Artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 151 § 1 van de Grondwet
- Artikel 138*bis* par. 1 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 141 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 142 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 1089 van het Gerechtelijk Wetboek
- Artikel 274 van het Wetboek van Strafvordering
- Artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering
- Artikel 442 van het Wetboek van Strafvordering

---

³⁹ Zie bijlage.

3. ANALYSE

3.1. Situering van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek

Het artikel 1088 Ger.W. voorziet met betrekking tot burgerlijke zaken in een uitzonderlijke procedure voor het Hof van Cassatie. Wat betreft strafzaken vindt men overeenkomstige regels in het artikel 441 WSV.

Artikel 1088 Ger.W. vindt haar oorsprong in de Franse wetgeving die aan de Belgische onafhankelijkheid voorafging.

Aan de minister van Justitie wordt door deze bepaling een expliciete bevoegdheid toegekend om tussen te komen wanneer zou blijken dat « rechtshandelingen » van hetzij rechters (in de ruime zin van het woord), hetzij leden van het Openbaar Ministerie, hetzij tuchtoverheden zouden aangetast zijn door machtsoverschrijding.

Het voorschrift of bevel dat de minister van Justitie krachtens artikel 1088 Ger.W. aan de procureur-generaal kan geven, is een actie waardoor hij deelneemt aan de uitoefening van de rechterlijke macht, aangezien hij handelingen via de procureur-generaal voor het Hof van Cassatie brengt (Cass., 17 november 1994, Arr. Cass., 1994, II, nr. 497, Declercq, R., Beginselen van Strafrechtspleging, Mechelen, Kluwer, 2003, nr. 3022).

De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie is verplicht gevolg te geven aan dit uitdrukkelijke bevel van de minister. Hierbij dient evenwel te worden opgemerkt dat voorafgaand aan een dergelijk initiatief, de minister doorgaans eerst overleg zal plegen met de procureur-generaal, hetgeen sommige auteurs er toe brengt te stellen dat op die manier de principes van de scheiding der machten door de uitvoerende macht worden gerespecteerd (Dumon, F., in Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer, deel Gerechtelijk Recht, Afl. 17 (december 1987) nr. 3 en Piret, J.M., « Het parket van Cassatie. Rede uitgesproken door advocaat-generaal J.M. Piret op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 1 september 1994. », RW, 1994-95, 481-496).

Bovendien dient aangestipt dat de procureur-generaal, bij de eigenlijke behandeling van de zaak voor het Hof van Cassatie, meester blijft van zijn mondelinge conclusies (Matthys, J., Openbaar Ministerie, in APR, Story-Scientia, 1983, nr. 259 ; Declercq, R., o.c., nr. 3023).

Uiteraard oordeelt het Hof van Cassatie autonoom en volledig onafhankelijk over de aangebrachte middelen en wordt er beraadslaagd in afwezigheid van het Openbaar Ministerie. Ook hier menen sommigen een argument in te zien om te stellen dat de scheiding der machten gevrijwaard is (Krings, E., « 1. Verhouding tussen de wetgevende en de rechterlijke macht – respectievelijk wetgevende en rechterlijke functie. 2. Verhouding tussen de uitvoerende en de rechterlijke macht – respectievelijk uitvoerende en rechterlijke functie. » Jur.Falc., 1992-93, 47).

Het Hof van Cassatie zal zich enkel mogen uitspreken over de machtsoverschrijdingen die door de minister van Justitie worden aangeklaagd. Middelen die door de procureur-generaal zouden worden aangevoerd zijn niet ontvankelijk en het Hof vermag zich ook niet uit te spreken over van ambtswege opgeworpen middelen (Hayoit De Termicourt, R., « Les pourvois dans l'intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du Ministre de la Justice, JT, 1964, nr. 13).

Volgens rechtspraak en rechtsleer is een handeling door machtsoverschrijding aangetast wanneer de rechter zich mengt in de bevoegdheden van de wetgevende of de uitvoerende macht, of wanneer hij beslissingen van een andere staatsmacht belemmert of censureert. Er is eveneens sprake van

machtsoverschrijding wanneer de rechter weigert te doen wat de wet hem gebiedt of wanneer hij een wetsbepaling kennelijk, grovelijk of zwaar miskent. Het dient te gaan om « une violation soit d'un principe constitutionnel ou de droit public, soit d'une règle fondamentale de l'organisation judiciaire ou de l'administration de la justice. » (zie Dumon, F., o.c. nr. 12).

Verwijzend naar artikel 441 Wetboek van Strafvordering, kan aldus gesteld worden dat het optreden van de minister derhalve een onwettigheid veronderstelt die de openbare orde in het gedrang brengt. De bedoeling van zijn optreden dient te zijn de verstoreng van de openbare orde te doen ophouden en de betrokken magistraat binnen de perken van zijn rechtmacht te houden (Hayoit De Termicourt, R., « Les pourvois dans l'intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du Ministre de la Justice, JT, 1964, nr. 13).

Tenslotte kan nog worden gewezen op het feit dat het Hof van Cassatie van oordeel is dat met het woord « handelingen » uit artikel 1088 Ger.W., iedere daad wordt bedoeld die te maken heeft met de dienst van de rechtsbedeling (hetgeen dus impliceert dat een « handeling » ruimer dient te worden geïnterpreteerd dan bv. een vonnis of een arrest (zie Dumon, F., o.c. nr. 13).

Volledigheidshalve dient ook te worden benadrukt dat de procedure en de situatie van artikel 1088 Ger.W. moet worden onderscheiden van deze bepaald in artikel 1089 Ger.W. (en op strafrechtelijk vlak het artikel 442 WSV). In dit laatste geval gaat het namelijk om een ambtshalve voorziening voor het Hof van Cassatie dewelke wordt ingesteld door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, dat wil dus zeggen zonder enige opdracht vanwege de minister van Justitie.

Het gaat hier bovendien om een procedure die wordt opgestart « in het belang van de wet », hetgeen wil zeggen dat deze procedure tot doel heeft, voor de toekomst, de stipte toepassing van de wet te verzekeren. Hieromtrent merkte Dumon in het hoger geciteerde werk nog op dat « een machtsoverschrijding » per definitie een met de wet strijdige beslissing of handeling impliceert (Dumon, F., o.c. nr. 33).

3.2. Probleemstelling

1. In het verleden werd de bevoegdheid van de minister van Justitie om op te treden in een procedure als deze van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek al « verrassend » genoemd, alsook op het eerste zicht « moeilijk verenigbaar met het grondwettelijke principe van de scheiding der machten » (Piret, J.M., l.c., nr. 12). Toch lijkt dit actieve optreden van de minister van Justitie in de lijn te liggen van zijn bevoegdheid en opdracht als lid van de uitvoerende macht: hij wenst de wet te doen eerbiedigen, gebeurlijk te doen uitvoeren.

Wellicht dient vanuit diezelfde optiek het positieve injunctierecht van de minister te worden begrepen met betrekking tot het instellen van de strafvervolgng. Deze mogelijkheid tot actieve tussenkomst vanwege de minister ligt niet enkel verankerd in artikel 274 Wetboek van Strafvordering, maar is ook opgenomen in artikel 151 van de Grondwet.

De rechtsleer kadert deze bevoegdheid binnen de verantwoordelijkheid van de minister om erover te waken dat de wetten worden toegepast en dat de rechtbanken in de gelegenheid worden gesteld om de in de wet voorziene sancties toe te passen.

De geciteerde bepalingen m.b.t. de positieve injunctie bedreigen om die reden geenszins de onafhankelijkheid en de opdracht van de strafrechter, aangezien het uiteindelijk de hoven en de rechtbanken zijn die een beslissing vellen over het gevolg dat dient te worden gegeven aan de vervolging. Het positieve injunctierecht kan bovendien ook beschouwd worden als een controlemechanisme ten overstaan van het Openbaar Ministerie. Een dergelijke controlemogelijkheid maakt het ook mogelijk om

de politieke verantwoordelijkheid van de minister voor het gevoerde strafrechtelijk beleid ten aanzien van het Parlement concreet vorm te geven (cfr. Vandaele, D., Openbaar Ministerie en strafrechtelijk beleid, Intersentia, Antwerpen, 2002, 132-1 33, alsook de daar geciteerde rechtsleer).

Daarbij aansluitend dient vermeld dat ons land, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, geen zogenaamd negatief injunctierecht kent. De ratio is vrij duidelijk: de minister kan zich niet verzetten tegen de uitvoering van de wet.

Met andere woorden niet het positieve maar wél het negatieve injunctierecht wordt strijdig geacht met het grondwettelijke beginsel van de scheiding der machten (cfr Krings, E. l.c., 47).

2. Het principe van een positieve injunctie (zoals ook artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek er één is) blijkt dus niet strijdig te zijn met het beginsel van de scheiding der machten.

Evenwel dient te worden vastgesteld dat daar waar bij de herziening van artikel 151 van de Grondwet de verhoudingen tussen de minister van Justitie en het Openbaar Ministerie vrij duidelijk werden omschreven met betrekking tot het strafrecht, dit tot op heden geenszins het geval is geweest voor « de andere positieve injuncties » die via bepaalde wetgeving aan de minister worden toegekend (cfr. Velaers, J., « De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht na de recente herziening van de Grondwet. », Limb.Rechtsl., 2000, nrs. 24 en 25). Met andere woorden aangaande artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek werd in dat verband tot op heden geen enkele ernstige reflectie door de wetgever gevoerd.

Dit komt nochtans als absoluut noodzakelijk voor, niet in het minst omdat de minister van Justitie, wanneer hij toepassing maakt van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek, ontegensprekelijk deelneemt aan de uitoefening van de rechterlijke macht (cfr. supra). Bovendien is het ook zo dat in de regel in burgerlijke zaken het Openbaar Ministerie niet handelt onder het gezag van de minister van Justitie, zoals dat in strafzaken het geval (cfr o.a. Matthys, J., l.c. ... en Du Jardin, J., procureur-generaal bij het Hof van Cassatie in zijn rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof op 1 september 2004, met als titel « De niet strafrechtelijke taken van het Openbaar Ministerie »).

De vraag dient dan ook gesteld naar de opportuniteit van een bepaling als artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek. Is het vandaag nog noodzakelijk om in burgerlijke zaken een dergelijke positief injunctierecht toe te kennen aan de minister van Justitie, te meer nu blijkt dat de inhoud van dit artikel grotendeels gebaseerd is op een bepaling die dateert van kort na de Franse revolutie, met name artikel 80 van de wet van 27 ventose jaar VIII? De maatschappelijke context, de verhoudingen tussen de staatsmachten onderling en de relatie tussen de minister van Justitie en het Openbaar Ministerie, zijn vandaag uiteraard geëvolueerd.

Bovendien heeft het Fortis-dossier aangetoond dat in burgerlijke zaken, waar tevens belangen van de federale overheid op het spel staan, het louter overwegen door de minister van Justitie om toepassing te maken van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek, al de indruk kan wekken dat er sprake kan zijn van enige vorm van belangenvermenging : de federale overheid die enerzijds een partij in zaken is (via de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij), doch die anderzijds overweegt deel te nemen aan de uitoefening van de rechterlijk macht in dezelfde zaak. De bedoeling van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek is nochtans enkel en alleen het herstellen van de openbare orde.

In rechte dient steeds elke schijn van partijdigheid te worden uitgesloten, (« justice must also seen to be done ») en het recht op een eerlijk proces met de daar aan verbonden wapengelijkheid, zoals voorzien in diverse internationale verdragen, moet te allen tijde worden gegarandeerd.

Een dergelijke garantie lijkt echter moeilijk te geven, nu er in de praktijk uiteraard sowieso nog dagdagelijkse contacten zullen zijn tussen de minister van Justitie en de andere leden van de federale regering. Zelfs wanneer de minister van Justitie de grootst mogelijke discretie aan de dag zou leggen, dan nog zal steeds minstens de indruk kunnen bestaan dat er beïnvloeding is door derden.

Het artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek kent trouwens enkel aan de minister van Justitie de bevoegdheid toe om de procureur-generaal te bevelen een dossier aan te brengen bij het Hof van Cassatie. Andere leden van de uitvoerende macht dienen zich dan ook te onthouden van enige commentaar of aanbeveling ter zake. Uiteraard kunnen zij dus ook geen kennis nemen van de communicatie tussen de minister van Justitie en de leden van het Openbaar Ministerie met betrekking tot de eventuele toepassing van artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek, dit alles precies omwille van het respect voor de scheiding der machten.

3. Zoals boven reeds vermeld, bestaat nu al de praktijk dat de minister van Justitie, voorafgaandelijk aan de toepassing van artikel 1088 Ger.W., advies vraagt met betrekking tot een eventuele machtsoverschrijding aan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie. En ter terechtzitting van het Hof van Cassatie beschikt de procureur-generaal ook vandaag over de vrijheid het standpunt van de minister al dan niet bij te treden.

De procedure, alsook het uitoefenen van een controle- en toezichtsbevoegdheid, is dus niet vreemd aan het ambt van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en sluit trouwens aan bij de specificiteit van het takenpakket van het parket bij het Hof van Cassatie. Het Openbaar Ministerie heeft ten andere steeds een uitgesproken taak als bewaker van de openbare orde (zie artikel 138bis, lid 2 Gerechtelijk Wetboek) en kan hier opnieuw zijn rol vervullen als « interface » tussen de uitvoerende en de rechterlijke Macht.

Vermits , zoals boven aangehaald, een miskenning van bevoegdheid per definitie een met de wet strijdige handeling is, is het trouwens zo dat de procureur-generaal vandaag reeds ambtshalve kan optreden tegen eventuele machtsoverschrijdingen, en dit bij toepassing en onder de voorwaarden van artikel 1089 Gerechtelijk Wetboek.

Probleem is echter dat artikel 1089 Gerechtelijk Wetboek pas kan worden toegepast tegen beslissingen die in laatste aanleg zijn geweest. In de gevallen van machtsoverschrijding zoals bedoeld in het huidige artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek, d.w.z. situaties die per definitie de goede werking van de rechtstaat op ernstige wijze bedreigen, is het dus aan te bevelen te allen tijde een ambtshalve tussenkomst van de procureur-generaal mogelijk te maken (cfr. het huidige artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek).

Door deze taak aan de procureur-generaal toe te kennen zou de verenigde advies- en onderzoekscommissie van de Hoge Raad ook in de gelegenheid gesteld worden om ook met betrekking tot de dossiers inzake machtsoverschrijding, haar in artikel 259 bis-14 Gerechtelijk Wetboek voorziene toezichtstaak uit te oefenen. Dit toezicht is tot nu toe niet mogelijk, nu de Hoge Raad uiteraard niet bevoegd is om controle uit te oefenen op de wijze waarop de minister artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek toepast (zie de « Verslagen over het algemeen toezicht en de vordering van het gebruik van de middelen van interne controle binnen de rechterlijke orde. » vanwege de Hoge Raad).

Aanbeveling

Rekening houdend met wat voorafgaat lijkt het de Hoge Raad aangewezen om de procedure voorzien in artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek aan te passen. Er zou in die context aan kunnen gedacht worden om aan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie de bevoegdheid te geven om ambtshalve op te treden

wanneer hem gevallen van machtsoverschrijding ter kennis worden gebracht. In het licht van een duidelijke en transparante regelgeving, is het aangewezen deze bevoegdheid aan de procureur-generaal toe te kennen, ongeacht of de federale overheid al dan niet partij is bij een zaak ten gronde.

HOOFDSTUK VIII : MEDEDELING, IN BURGERLIJKE PROCEDURES, VAN HET DOSSIER VAN DE RECHTSPLEGING AAN HET OPENBAAR MINISTERIE EN AAN DE MINISTER VAN JUSTITIE IN HET KADER VAN DE TOEPASSING VAN ARTIKEL 1088 VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK

1. IDENTIFICATIE VAN DE RELEVANTE FEITEN

Op 15 december 2008 heeft de procureur-generaal bij het hof van beroep de minister van Justitie samen met een brief het dossier van de rechtspleging inzake Fortis bezorgd. Die verzending van het dossier van de rechtspleging aan de minister zou zijn bedoeld om de minister ertoe in staat te stellen om, met de stukken ter beschikking, na te gaan of al dan niet toepassing moest worden gemaakt van artikel 1088 en te beoordelen of een dergelijke procedure aangewezen was.

De hierna besproken vraagpunten handelen over de mededeling van een dossier in burgerlijke zaken aan het openbaar ministerie en in het bijzonder over de overzending ervan aan de minister van Justitie in het kader van de procedure die omschreven is in artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek.⁴⁰

2. WETTELIJK KADER

Het Gerechtelijk Wetboek preciseert niet welke vorm of formaliteiten in acht moeten worden genomen bij het verzoek om mededeling van een dossier aan het openbaar ministerie in het kader van een burgerlijke procedure. Geen enkele wettelijke bepaling regelt de mededeling van het dossier aan de minister Justitie in het kader van de procedure die omschreven is in artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek.

3. ANALYSE

3.1. De mededeling van een dossier in burgerlijke zaken aan het openbaar ministerie

Artikel 138bis van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :*“In burgerlijke zaken komt het openbaar ministerie tussen bij wege van rechtsvordering, vordering of advies. Het treedt ambtshalve op in de gevallen die de wet bepaalt en bovendien telkens als de openbare orde zijn tussenkomst vergt.”* Artikel 764 van datzelfde wetboek bevat de lijst van de verzoeken die op straffe van nietigheid aan het openbaar ministerie moeten worden meegedeeld. Het bepaalt eveneens :*“Het openbaar ministerie krijgt mededeling van alle andere zaken en houdt daarin zitting wanneer het zulks dienstig acht; de rechtbank of het hof kan de mededeling ook ambtshalve bevelen.”*⁴¹

Het Gerechtelijk Wetboek preciseert niet welke vorm of formaliteiten in acht moeten worden genomen voor het verzoek van het openbaar ministerie tot mededeling van een dossier in het kader van een civielrechtelijke procedure. Hoogstens moet worden opgemerkt dat het de taak is van de griffier om *“akten van het gerecht waarbij hij is aangesteld”* (art. 168, 3° Ger. W.) te bewaren en daarvoor verantwoordelijk is (art. 165 Ger. W.). Tot die akten behoort ook het *dossier van de rechtspleging* dat wordt aangelegd voor elke zaak die op de algemene rol is ingeschreven. De griffier, als bewaarder van het

⁴⁰ Zie evenwel Hoofdstuk VII van het verslag waarin de Hoge Raad de aanbeveling doet om het optreden van de minister van Justitie in het kader van de in artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek omschreven procedure, af te schaffen.

⁴¹ Voor de participatie van het parket in de civielrechtelijke procedures en de aanbeveling van de HRJ, zie Hoofdstuk I, 3.5 van het verslag (het advies van het Openbaar Ministerie in burgerlijke zaken (artikel 764 van het Gerechtelijk Wetboek)

dossier, mag dat niet aan de partijen overhandigen. De partijen kunnen het dossier ten hoogste raadplegen of zich er een voor eensluidend verklaard afschrift van de stukken uit laten afleveren (art. 725 Ger. W.).

De artikelen 722 en 723 van het Gerechtelijk Wetboek bepalen in welke hypothesegevallen de griffier het dossier van de rechtspleging aan een derde kan verzenden. Het geval van het openbaar ministerie dat wenst dat een zaak hem wordt meegedeeld, is daar niet in opgenomen. Daaruit moet dan ook worden besloten dat de kennisneming van een dossier door het openbaar ministerie, behalve voor de uitoefening van de strafvordering, verloopt via een raadpleging in de lokalen van de griffier of via het afleveren van een eensluidend afschrift van het dossier.

Vanuit een pretoriaanse praktijk, die pragmatisme en zuinigheid nastreeft, heeft het openbaar ministerie – dat zijn kantoren heeft in de gerechtsgebouwen – de mogelijkheid de dossiers voor raadpleging mee te nemen, en het is dan zijn taak om die nadien terug te dragen. Die praktijk levert grote besparingen op (in termen van tijd, middelen, en ... papier). Hoewel zij niet verboden is, is die praktijk op geen enkele wettelijke basis gesteund. Bovendien is het dossier dan niet beschikbaar voor raadpleging door de partijen. Tot slot bestaat het risico dat het dossier geheel of gedeeltelijk verloren gaat. Zij brengt de griffier, bewaarder van de stukken, dan ook in een delicate situatie.

Aanbeveling

Het is aangewezen dat het Gerechtelijk Wetboek de wijze van mededeling van het dossier aan het openbaar ministerie vaststelt, naar het voorbeeld van het bepaalde van de artikelen 722 en 723 van het Gerechtelijk Wetboek.

Het is eveneens belangrijk om, binnen de kortst mogelijke termijnen, voort te werken aan het project om het dossier om te zetten in een elektronisch dossier. Het bestaan van een dossier in niet-materiële vorm zou de mogelijkheid bieden dat het (digitale) origineel door de griffier wordt bewaard en laat de Staat toe op relatief goedkope wijze afschriften af te leveren aan de belanghebbende partijen – in casu het openbaar ministerie.

3.2. De mededeling van het originele dossier aan de minister van Justitie

De naleving van het beginsel van *gelijkheid van wapens* (artikel 6.1 EVRM), dat wil zeggen van een juist evenwicht tussen de partijen, dat eveneens geldt in de geschillen waarbij privébelangen tegenover elkaar staan, impliceert de verplichting dat elke partij een redelijke mogelijkheid geboden krijgt om haar zaak – met inbegrip van de bewijzen – voor te stellen in omstandigheden die haar niet in een benadeelde situatie tegenover haar tegenstrever plaatsen. In de zaak-Fortis was de eventuele aangifte van handelingen van een rechter aan de minister van Justitie (met toepassing van artikel 1088 Ger. W.) des te delicateser omdat de minister als lid van de regering tevens indirect partij in het geschil was.

Artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek geeft niet aan welke vorm de aangifte door de procureur-generaal aan de minister van Justitie moet hebben. In casu heeft de procureur-generaal het originele dossier aan de minister van Justitie overgezonden. Voor die verzending van het origineel bestaat geen enkele wettelijke basis. Die verzending zorgde ervoor dat de griffier niet in staat was om tegenover de partijen verantwoording af te leggen over zijn wettelijke verplichting van bewaarder van het dossier van de rechtspleging. Het was des te delicateser nu de wet de partijen opdraagt zich naar de griffie te begeven om het origineel van het rechtsplegingsdossier te raadplegen. Het dossier verzenden aan een partij die belang heeft bij de oplossing van het geschil kan, terecht, bij de burger, en speciaal bij de partijen, het

gevoel opwekken dat er een ongelijkheid van wapens bestaat tussen hen en de Belgische Staat. Het had verkieslijker geweest mocht de procureur-generaal de minister van Justitie enkel een verklarende nota hebben gestuurd, eventueel samen met een eensluidend afschrift van de nuttige stukken uit het dossier van de rechtspleging.

Aanbeveling

In het kader van de procedure die bepaald is in artikel 1088 van het Gerechtelijk Wetboek is het aangewezen, voor zover die procedure niet wordt gewijzigd overeenkomstig de aanbeveling die in hoofdstuk VII van dit verslag wordt gedaan, dat de procureur-generaal, zelfs indien het originele dossier van de rechtspleging in zijn bezit is, de minister van Justitie enkel een eensluidend afschrift van het dossier verzendt. Dat is nog meer aangewezen in situaties waarin de Belgische Staat belang hebbende partij is voor de uitkomst van het proces.

HOOFDSTUK IX : DE ROL EN DE BEVOEGDHEDEN VAN DE HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE

1. HET BIJZONDER ONDERZOEK VAN DE VERENIGDE ADVIES- EN ONDERZOEKSCOMMISSIE VAN DE HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, HET PARLEMENTAIRE ONDERZOEK EN DE TUCHTONDERZOEKEN – CHRONOLOGIE

De Hoge Raad, en meer in het bijzonder zijn verenigde advies- en onderzoekscommissie, heeft met bijzondere aandacht van meet af aan het verloop van de gerechtelijke procedure in de zaak-Fortis gevolgd.

Toen in de openbaarheid kwam dat wat de behandeling van die zaak betreft, de goede werking van rechterlijke orde aan de orde zou worden gesteld, heeft de verenigde advies- en onderzoekscommissie onderzocht of de voorwaarden waren vervuld voor het instellen van een bijzonder onderzoek zoals zij daar overeenkomstig artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek voor bevoegd is.

Op 23 december 2008 neemt de verenigde advies- en onderzoekscommissie de beslissing om een bijzonder onderzoek in te stellen. Zij verspreidt tevens een persbericht, waarin onder meer staat:

“Op 23 december 2008 heeft de Verenigde advies- en onderzoekscommissie beslist, met een meerderheid van twee derden van haar leden, om een bijzonder onderzoek in te stellen naar de werking van de rechtscolleges en de parketten die betrokken zijn in de zaak-Fortis.

Het gaat om een specifiek onderzoek, zonder verband met strafrechtelijke of tuchtrechtelijke onderzoeken die eventueel in het kader van de zaak-Fortis werden geopend. De VAOC kan immers geen strafrechtelijk of tuchtrechtelijk onderzoek voeren.

Na afloop van haar onderzoek kan de VAOC specifieke aanbevelingen formuleren (die bestemd zijn voor de betrokken rechtscolleges en parketten) alsook algemene aanbevelingen om positief bij te dragen tot een verantwoordelijke, moderne, en onafhankelijke justitie.

Tijdens het bijzonder onderzoek zal er niet over het verloop van het onderzoek worden gecommuniceerd om in alle onafhankelijkheid te kunnen werken.

Na afloop van het bijzonder onderzoek zal een verslag worden opgesteld.”

In de loop van de maand december 2008, alsook in de loop van het jaar 2009, worden tuchtrechtelijke en strafrechtelijke onderzoeken ingesteld ten laste van magistraten die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken waren bij de behandeling van de zaak-Fortis.

Op 15 januari 2009 stelt de Kamer van volksvertegenwoordigers een *parlementaire onderzoekscommissie* in die ermee wordt belast een onderzoek te voeren naar de contacten tussen vertegenwoordigers van de uitvoerende macht, leden en medewerkers van de rechterlijke macht en leden van het openbaar ministerie, en leden van de wetgevende macht met betrekking tot de gerechtelijke procedures die werden ingesteld tegen de nv Fortis.

Krachtens artikel 2 van het voorstel tot oprichting van die parlementaire onderzoekscommissie kon die commissie vier deskundigen aanwijzen om een verslag op te stellen over onder andere :

- de voorwaarden waaronder de parlementaire onderzoekscommissie haar opdracht kan uitvoeren, parallel met lopende gerechtelijke (dat wil zeggen strafrechtelijke of andere) procedures of tuchtprocedures;
- het verloop van de rechtspleging die heeft geleid tot het vonnis in kort geding dat de rechtbank van koophandel te Brussel op 18 november 2008 heeft gewezen;
- het verloop van de rechtspleging die heeft geleid tot het arrest van de 18de kamer van het hof van beroep te Brussel van 12 december 2008;
- de contacten tussen vertegenwoordigers van de uitvoerende macht, leden en medewerkers van de rechterlijke macht en leden van het openbaar ministerie, en leden van de wetgevende macht met betrekking tot de gerechtelijke procedures die werden ingesteld tegen de nv Fortis.

De deskundigen dienen op 2 februari 2009 een eerste verslag in. Daarin stellen zij in de conclusies aan de parlementaire onderzoekscommissie voor om onmiddellijk af te zien van het verder uitvoeren van haar onderzoek.⁴²

Op 3 februari vindt in de commissie het debat over dat verslag plaats. De onderzoekscommissie verzoekt de deskundigen na afloop van dat debat om een aanvullend verslag. De deskundigen dienen dat aanvullend verslag in op 9 februari 2009.⁴³ De conclusies ervan luiden als volgt:

“In het licht van de bijkomende uitleg die hierboven werd uiteengezet, en van alle overwegingen in ons verslag van 2 februari 2009, houden wij onze conclusies staande alsmede de ermee samengaande gevolgtrekkingen.

Drie juridische dammen, die volstrekt los staan van elkaar, maar die in combinatie onze conclusies versterken, vormen een obstakel voor het vervolg van de werkzaamheden van uw commissie:

- *het verbod van inmenging in lopende gerechtelijke procedures, dat volgt uit artikel 151, § 1, van de Grondwet en artikel 6 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden; de eerbiediging van de fundamentele waarborgen voor een eerlijk proces, die volgt uit hetzelfde verdrag;*
- ***de bevoegdheid verleend aan de Hoge Raad voor de Justitie door artikel 151, § 3, van de Grondwet en artikel 259bis-16 van het Gerechtelijk Wetboek.***

Uit het geheel van deze dammenconstructie volgt:

- *dat juist omwille van de vereisten van de scheiding der machten die voortvloeien uit het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, uit de Grondwet en uit de wet, «de voorwaarden waaronder de parlementaire onderzoekscommissie haar opdracht kan uitvoeren, parallel met lopende gerechtelijke (strafrechtelijke of andere), of disciplinaire procedures» op dit ogenblik onbestaande zijn,*
- *dat indien uw commissie dit advies naast zich neer zou leggen, op juridische gronden of om redenen van opportuniteit, en zou beslissen om haar onderzoek zonder meer voort te zetten, het verloop van het onderzoek, zijn doeltreffendheid, wettelijkheid en geloofwaardigheid ernstig zullen worden*

---

⁴² Zie Doc. Parl., 2008-2009, Doc. 52, 1711/007, pg. 76 tot 106.

⁴³ Zie Doc. Parl., 2008-2009, Doc. 52, 1711/007, pg. 193 tot 203.

gecompromitteerd, rekening houdend met de elementaire eerbiediging van de grondrechten die toekomen aan personen die bij het verdere onderzoek zouden betrokken zijn,

- *dat om al deze redenen ondergetekenden de commissie verzoeken om onmiddellijk akte te verlenen van de ontheffing van hun opdracht, (...)."*

Op 11 februari 2009 neemt de onderzoekscommissie nota van die conclusies, met name van het ontslag van de deskundigen.

Op 16 februari 2009 beslist de onderzoekscommissie unaniem om haar werkzaamheden voort te zetten. Zij wijst vervolgens twee nieuwe deskundigen aan om haar bij te staan bij haar werkzaamheden.

De parlementaire onderzoekscommissie spitst haar werkzaamheden vervolgens toe op de vraag van de deskundigen naar de reikwijdte van de bevoegdheid van een parlementaire onderzoekscommissie wanneer dat onderzoek de werking van de rechterlijke orde betreft, terwijl artikel 151, § 2, van de Grondwet die bevoegdheid om een bijzonder onderzoek te voeren ook aan de Hoge Raad voor de Justitie toevertrouwt.

2. WETTELIJKE BEPALINGEN⁴⁴

- Artikel 56 van de Grondwet
- Artikel 151, §§ 2 en 3, van de Grondwet
- Artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek
- De artikelen 1 en 4 van de wet van 3 mei 1880 betreffende de parlementaire onderzoeken

3. ANALYSE

Tijdens haar werkzaamheden heeft de Verenigde advies- en onderzoekscommissie zich heel wat vragen gesteld over haar bevoegdheden, over de bevoegdheden van de Hoge Raad in het algemeen, en over sommige materies die momenteel tot de bevoegdheid van andere instellingen behoren.

Een eerste vraag betreft de bevoegdheden van de Hoge Raad inzake bijzonder onderzoek en de bevoegdheden van de Kamer en de Senaat: hoe kunnen de bevoegdheden inzake onderzoek naar de werking van de rechterlijke orde, toegekend aan de Verenigde advies- en onderzoekscommissie, samenlopen met de bevoegdheden van de parlementaire onderzoekscommissie?

Een tweede vraag betreft de reikwijdte van die onderzoeksbevoegdheden van de Verenigde advies- en onderzoekscommissie. Wat met de mogelijkheid voor de Verenigde advies- en onderzoekscommissie om een bijzonder onderzoek te voeren in een dossier dat "lopend" is? Wat met de mogelijkheid voor de Hoge Raad om via dwangmaatregelen gegevens te verkrijgen waarover leden van de rechterlijke macht beschikken? Kan of moet de Hoge Raad de opdracht krijgen om sommige tuchtrechtelijke bevoegdheden uit te oefenen? Wat met de uitoefening van die bevoegdheden door de korpschefs wanneer die zelf bij het dossier zijn betrokken? Moet een tuchtrechtelijk orgaan worden opgericht dat tegenover de betrokken personen de nodige afstand heeft? Kan de Hoge Raad die bevoegdheid op zich nemen?

Een derde vraag betreft de vertegenwoordiging van de rechterlijke macht. Kan de Hoge Raad optreden als representatief orgaan voor de rechterlijke macht, dat zich tot de uitvoerende of wetgevende macht

---

⁴⁴ Zie bijlage.

kan richten voor zaken die van algemeen belang zijn voor de magistratuur ? Of moet enkel voor de zittende magistratuur een gelijkaardig orgaan worden ingericht, naar het voorbeeld van het College van procureurs-generaal ?

3.1. Over de bevoegdheden van de Hoge Raad om een bijzonder onderzoek te voeren en de bevoegdheden voor de wetgevende kamers om een parlementair onderzoek te voeren

De vier deskundigen die door de parlementaire onderzoekscommissie werden aangewezen hebben drie inhoudelijke bezwaren geformuleerd tegen de bevoegdheid van een parlementaire commissie om een onderzoek te voeren naar de zaak-Fortis :

- 1) krachtens artikel 151, § 1, van de Grondwet en artikel 6 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, kan de commissie zich niet mengen in lopende gerechtelijke procedures;
- 2) krachtens datzelfde artikel 6 moet de commissie de fundamentele waarborgen voor een eerlijk proces eerbiedigen;
- 3) sinds de inwerkingtreding van artikel 151, § 3, van de Grondwet is het de bevoegdheid van de Hoge Raad om een extern onderzoek te voeren naar de werking van de rechterlijke orde.

Volgens de deskundigen heeft de Hoge Raad dus het monopolie voor extern toezicht op justitie, dat onder meer omvat « *het algemeen toezicht op en de bevordering van het gebruik van de interne controlemiddelen* » en de bevoegdheid om « *het instellen van een onderzoek naar de werking van de rechterlijke orde* » (art. 151, § 3, 7° en 8°, van de Grondwet).

Verder stellen zij : “*De oprichting van een Hoge Raad voor de Justitie op het grensgebied en in de marge van de drie machten werd precies voorgesteld om op de werking van Justitie en de rechterlijke orde een controle mogelijk te maken die niet zou stuiten op het bezwaar dat wordt afgeleid uit de scheiding der machten en de onafhankelijkheid van de magistraten, en die niet bloot zou staan aan de verwijten die de werkzaamheden van de zogenaamde commissie-«Dutroux» te beurt zijn gevallen.*” (zie pagina 96 en 97).

Volgens de deskundigen heeft het parlement overigens niet alle bevoegdheden inzake toezicht op de rechterlijke orde verloren, nu krachtens het artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek, de Kamer of de Senaat de Hoge Raad om een bijzonder onderzoek kunnen verzoeken. Maar “*de uitoefening van die externe controle (...) ressorteert onder de exclusieve bevoegdheid van de Hoge Raad voor de Justitie, die is opgevat als een instantie die onafhankelijk functioneert van de machten die om die controle kunnen verzoeken*” (zie pagina 99).

Na dat verslag gaven veel leden van de parlementaire commissie aan dat zij niet instemden met die conclusie.

Volgens hen blijkt uit een aandachtige lezing van artikel 151, § 2, van de Grondwet duidelijk dat de Hoge Raad «*oefent zijn bevoegdheden uit in volgende materies* ». Enkel de voordrachten met het oog op een benoeming of een aanwijzing in de magistratuur, en de redactie van de standaardprofielen voor korpschefs kunnen worden beschouwd als exclusieve bevoegdheden van de HRJ. Voor de andere materies werden aan de HRJ geen exclusieve bevoegdheden toegekend.

Die stelling wordt eveneens versterkt doordat de Hoge Raad ook beperkt is in zijn mogelijkheden om een dergelijk bijzonder onderzoek te voeren : hij moet de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht

eerbiedigen, hij heeft geen toegang tot lopende dossiers en wanneer tuchtrechtelijke of strafrechtelijke vorderingen werden ingesteld kan hij geen onderzoek starten of moet hij het onderzoek staken⁴⁵.

Tot slot onderstrepen diezelfde parlementsleden het verschil van nature tussen het bijzonder onderzoek van de Hoge Raad enerzijds, dat zou beogen structurele disfuncties op te sporen en dat aanleiding kan geven tot aanbevelingen, en het parlementaire onderzoek anderzijds, dat zou beogen eventuele tekortkomingen in een systeem aan het licht te brengen, verbeteringen voor te stellen via goedkeuring van wetgevende bepalingen, en tot slot, zo nodig, ook de politieke verantwoordelijkheid van een lid van de regering aan de orde te stellen.

Het verslag van de parlementaire onderzoekscommissie bevat daarover een aanbeveling.

Over het gelijktijdig voeren van een onderzoek door een parlementaire onderzoekscommissie en een onderzoek door de Hoge Raad, doet de commissie de aanbeveling om een interpretatieve wet goed te keuren die de dubbelzinnigheden die in de rechtsleer zijn ontstaan, kan wegnemen. Artikel 151 van de Grondwet en de wet van 22 december 1998 bevestigen immers de mogelijkheid van dat gelijktijdig onderzoek voeren.

Uit de analyse van die argumenten kan worden geconcludeerd dat het tegelijkertijd voeren van een parlementair onderzoek (artikel 56 van de Grondwet) verenigbaar is met een bijzonder onderzoek naar de werking van de rechterlijke orde uitgevoerd door de Verenigde advies- en onderzoekscommissie (artikel 151, § 2, van de Grondwet).

Aanbeveling

De Hoge Raad heeft kennis genomen van de aanbeveling van de parlementaire onderzoekscommissie om een interpretatieve wet goed te keuren die de dubbelzinnigheden die in de rechtsleer zijn ontstaan, kan wegnemen.

De Hoge Raad vraagt zich af in welke mate deze aanpak de meest aangewezen is, gezien de omstreden bepalingen ingeschreven zijn in de Grondwet.

Daarom stelt de Hoge Raad voor om deze kwestie uit te klaren in overleg met het parlement en bij voorbeeld een protocol af te sluiten tussen de betrokken instellingen.

3.2. Over de reikwijdte van de onderzoeksbevoegdheden van de verenigde advies- en onderzoekscommissie

3.2.1. Eerste moeilijkheid : de beperkingen die verband houden met de tuchtrechtelijke procedure

Zowel artikel 151, §2 en 3, van de Grondwet, als artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek, bakenen de algemene bevoegdheid van de verenigde advies- en onderzoekscommissie :

1. De verenigde advies- en onderzoekscommissie is bevoegd om een bijzonder onderzoek in te stellen naar de werking van de rechterlijke orde;
2. De verenigde advies- en onderzoekscommissie kan geen strafrechtelijk of tuchtrechtelijk onderzoek voeren.

---

⁴⁵ Zie punt 3.1.3. voor het standpunt van de Hoge Raad daarover.

Dat houdt in dat de verenigde advies- en onderzoekscommissie een onderzoek kan voeren wanneer in een rechtscollege of korps structurele disfuncties aan het licht komen.

Wanneer de disfunctie echter bij een of meer magistraten ligt, en individuele tekortkomingen van tuchtrechtelijke of strafrechtelijke aard betreft, moet een tuchtrechtelijke en/of strafrechtelijke procedure worden opgestart.

Die opdeling is van fundamenteel belang, maar kan in de praktijk moeilijk door te voeren blijken. Zo kunnen moeilijkheden op het vlak van individueel functioneren, die aanleiding kunnen geven tot een tuchtrechtelijke procedure, ook een meer algemeen structureel probleem betreffen.

Hoewel de verenigde advies- en onderzoekscommissie al andere bijzondere onderzoeken heeft gevoerd⁴⁶, werden de leden bij de behandeling van onderhavig dossier geregeld geconfronteerd met vragen.

Voor het antwoord op de vraag naar de draagwijdte van de woorden «met uitsluiting van strafrechtelijke en tuchtrechtelijke bevoegdheden», kan worden teruggegrepen naar de parlementaire handelingen :

- de toelichting van het wetsvoorstel (doc. 1677/1) : *“Van zodra de feiten aanleiding geven tot een strafrechtelijk of tuchtrechtelijk onderzoek, stelt dit een einde aan het onderzoek van de verenigde advies- en onderzoekscommissie.”*
- het advies van de Raad van State (doc. 1677/2) : *“In de commentaar op het onderzochte artikel wordt het volgende gepreciseerd: ‘Van zodra de feiten aanleiding geven tot een strafrechtelijk of tuchtrechtelijk onderzoek, stelt dit een einde aan het onderzoek van de verenigde advies- en onderzoekscommissie’. Die precisering zou in de tekst moeten worden vermeld.”*
- de bespreking in de commissie (doc. 1677/8) : *“De hr. Duquesne vraagt naar de reactie van de regering op het advies van de Raad van State die verwijst naar de commentaar bij het artikel waarin het volgende staat : ‘Van zodra de feiten aanleiding geven tot een strafrechtelijk of tuchtrechtelijk onderzoek, stelt dit een einde aan het onderzoek van de verenigde advies- en onderzoekscommissie’. De Raad van State vraagt dat de precisering in de tekst zou worden opgenomen. De minister meent dat uit artikel 151 van de Grondwet voldoende blijkt dat de Hoge Raad geen straf- of tuchtrechtelijke bevoegdheden mag uitoefenen en dat de opnemingsbepaling in de wet bijgevolg overbodig is.”*

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de oorspronkelijke tekst, nu die niet werd gewijzigd niettegenstaande het advies van de Raad van State om dat indien nodig wel te doen, enkel betekent dat de verenigde advies- en onderzoekscommissie noch een tuchtrechtelijk noch een strafrechtelijk onderzoek kan voeren.

Bovendien kan de verenigde advies- en onderzoekscommissie zich niet mengen in een lopende tuchtrechtelijke procedure, en *a fortiori* ook niet in een lopende strafrechtelijke procedure.

De verenigde advies- en onderzoekscommissie stelt vast dat dit verbod om zich te mengen in lopende tuchtrechtelijke dossiers haar in grote mate beperkt bij haar analyse van alle gegevens uit een bijzonder onderzoek waarin een of meer dan een magistraten direct betrokken zijn.

Niettegenstaande voor de deskundigen van de parlementaire onderzoekscommissie ook voor de verenigde advies- en onderzoekscommissie de mogelijkheid beperkt is om een onderzoek te voeren wanneer een strafrechtelijke of een tuchtrechtelijke procedure loopt, onder meer wegens de grondwettelijke verplichting voor de Hoge Raad tot eerbiediging van de onafhankelijkheid van de rechters in de uitoefening van hun rechtsprekende bevoegdheid en van het openbaar ministerie in de uitoefening

---

⁴⁶ Onder meer een bijzonder onderzoek naar de werking van de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde en het parket te Hasselt.

van zijn opsporingen en individuele vervolgingen, moet worden vastgesteld dat het bijzonder onderzoek van de verenigde advies- en onderzoekscommissie veel doeltreffender zou verlopen mocht die commissie over de bevoegdheid beschikken om zowel structurele disfuncties als individuele disfuncties, van tuchtrechtelijke aard, te behandelen.

Bij gebreke hieraan zou de verenigde advies- en onderzoekscommissie toegang moeten hebben tot de lopende tuchtrechtelijke procedures zonder evenwel parallel een nieuw tuchtrechtelijk onderzoek te voeren.

Hoe dan ook zouden de resultaten van het tuchtrechtelijk onderzoek voor de verenigde advies- en onderzoekscommissie toegankelijk moeten zijn, zelfs indien zij niet tot een sanctie leiden. De gegevens uit dat onderzoek kunnen precieze informatie aanbrenge over de onderzochte disfuncties.

Deze opmerkingen stellen op een meer algemene manier de vraag naar de organisatie van de tuchtrechtelijke procedure zoals zij op dit ogenblik door de wet is bepaald.

In de huidige procedure hebben de tuchtrechtelijke overheden immers niet (altijd) de nodige afstand tegenover de betrokkenen, waardoor de burger de indruk kan krijgen van partijdigheid. Daarom is de Hoge Raad van mening dat de tuchtrechtelijke procedure van de magistraten van de rechterlijke orde niet langer tot de bevoegdheid moet behoren van tuchtrechtelijke overheden die te dicht bij de betrokken magistraat staan.

Aanbevelingen

Het tuchtrecht van de magistraten zou moeten worden toevertrouwd aan de Hoge Raad⁴⁷.

De Hoge Raad verwijst in dat verband naar het voorstel tot wijziging van het tuchtrecht voor de rechterlijke orde, dat door zijn algemene vergadering werd goedgekeurd op 25 november 2009.⁴⁸

Als deze materie op een of andere wijze binnen de rechterlijke orde blijft, beveelt de Hoge Raad aan om de verenigde advies- en onderzoekscommissie de mogelijkheid te geven een bijzonder onderzoek te voeren terwijl er tuchtrechterlijke procedures zijn opgestart tegen magistraten die betrokken zijn in het dossier waarop het bijzonder onderzoek van de verenigde advies- en onderzoekscommissie betrekking heeft.

Minstens zou artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek moeten worden aangevuld met een bepaling die vergelijkbaar is met artikel 4, § 5, van de wet betreffende de parlementaire onderzoeken. Met name dat wanneer in tuchtzaken inlichtingen moeten worden gevraagd, de verenigde advies- en onderzoekscommissie de procureur-generaal bij het hof van beroep een schriftelijk verzoek richt om een kopie te verkrijgen van de procedurehandelingen die zij nodig meent te hebben.

3.2.2. Tweede beperking: de beperkte onderzoeksmiddelen van de verenigde advies- en onderzoekscommissie

Artikel 259bis-16, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek⁴⁹ kent aan de verenigde advies- en onderzoekscommissie slechts beperkte onderzoeksmiddelen toe.

⁴⁷ Het spreekt voor zich dat, indien de Hoge Raad nieuwe bevoegdheden toegewezen zou krijgen, er grondige wijzigingen in de samenstelling, organisatie en werking van de Hoge Raad noodzakelijk zijn. Dit impliceert een herziening van de Grondwet en het Gerechtelijk Wetboek, wat de artikelen over de Hoge Raad betreft.

⁴⁸ Zie www.hrvj.be.

Zo kan de verenigde advies- en onderzoekscommissie de opgeroepen magistraten er niet toe dwingen om op te dagen voor de hoorzittingen.

Bovendien kan zij de magistraten niet onder ede horen.

Tot slot kan de verenigde advies- en onderzoekscommissie enkel een gerechtelijk dossier enkel raadplegen of er een kopie uit lichten indien het gaat om een beëindigd gerechtelijk dossier.

Die onmogelijkheid om een lopend gerechtelijk dossier te raadplegen vormt echter problemen om de gehele problematiek die gelieerd is aan een disfunctie te bevatten.

De informatie verkregen uit het horen van de betrokken actoren zou immers vaak moeten worden geverifieerd in de schriftelijke dossiers waarnaar wordt verwezen.

De opmerkingen die onder het voorgaande punt werden gemaakt voor de tuchtrechtelijke procedures kunnen ook hier worden gemaakt. De Hoge Raad is ertoe verplicht de onafhankelijkheid van de leden van de rechterlijke orde te eerbiedigen, en kan geen toegang hebben tot lopende gerechtelijke dossiers, op straffe die onafhankelijkheid aan te tasten.

De wetgever zou de verenigde advies- en onderzoekscommissie evenwel, via een gerechtelijke overheid, toegang kunnen verlenen tot sommige gegevens uit een lopend dossier die zij nodig acht om haar onderzoek te kunnen voeren.

Aanbeveling

Om het onderzoek zo doeltreffend mogelijk te kunnen voeren, is de Hoge Raad van oordeel dat de slagkracht van de verenigde advies- en onderzoekscommissie moet worden verbeterd.

Daartoe zal het nodig zijn om artikel 259bis-16§3 van het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen zodat alle door de leden van die commissie opgeroepen personen, ook zij die niet behoren tot de rechterlijke orde, ertoe verplicht worden om aanwezig te zijn op de hoorzittingen en om onder ede te kunnen worden gehoord.

Wat de toegang tot een lopend gerechtelijk dossier betreft is de Hoge Raad er voorstander van dat hij, via een gerechtelijke overheid, toegang zou verkrijgen tot sommige gegevens uit een lopend dossier die de commissie nodig heeft voor haar onderzoek.

---

⁴⁹ Artikel 259bis-16, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek: "(...) De verenigde advies- en onderzoekscommissie voert het onderzoek onder leiding van een lid-magistraat en kan :

1° zich ter plaatse begeven teneinde alle nuttige vaststellingen te doen, zonder te kunnen overgaan tot huiszoeking;
2° beëindigde gerechtelijke dossiers raadplegen en zich deze ter plaatse doen overleggen teneinde er kennis van te nemen alsook uittreksels en kopies ervan nemen of zich deze kosteloos doen bezorgen;
3° leden van de rechterlijke orde horen bij wijze van inlichting. In voorkomend geval is het deze leden toegestaan verklaringen af te leggen die gedekt zijn door het beroepsgeheim."

3.3. De vertegenwoordiging van de rechterlijke macht

Tussen leden van de drie staatsmachten zijn scherpe problemen gerezen op het vlak van institutionele communicatie.

Hoewel het Hof van Cassatie in de structuur van de rechterlijke macht een bijzondere plaats inneemt, met name tegenover de magistraten van de zetel, lijkt daaruit nog niet te mogen geconcludeerd dat dat hof een algemene bevoegdheid van vertegenwoordiging van de rechterlijke macht uitoefent.

Evenwel, bij fundamentele vragen over de structuur van de rechtsstaat zelf en de fundamentele beginselen van onze staat, zoals de scheiding der machten, rijst de vraag hoe de grondwettelijke machten elkaar kunnen waarschuwen.

Die vraag is des te dringender nu de beroepsgerechten of het Hof van Cassatie en hun korpschefs zelf kunnen worden geroepen hun grondwettelijke opdrachten uit te oefenen wanneer bij hen een geschil wordt aanhangig gemaakt dat daaruit voortvloeit.

Aanbeveling

De plaats en de rol van de Hoge Raad zijn gewaarborgd door de Grondwet.

De Hoge Raad werd opgericht als een onafhankelijke gevestigde overheid⁵⁰. Hij bevindt zich op het snijpunt van de drie grote grondwettelijke machten⁵¹. Hij is de instelling die beter geplaatst is dan andere instellingen om te waken over het evenwicht tussen de machten, wat justitie betreft, met de middelen waarover hij beschikt.⁵²

Gelet op die specifieke positie (gevestigde overheid, onafhankelijke overheid, op het snijpunt van de drie staatsmachten en opdracht te waken over het evenwicht tussen de staatsmachten wat justitie betreft), is de Hoge Raad van oordeel dat wanneer zich ernstige problemen voordoen in de institutionele relaties tussen de drie grondwettelijke machten en meer in het bijzonder tussen de rechterlijke macht en de politieke macht, problemen over de werking van justitie die de fundamentele beginselen van onze democratie kunnen ondermijnen, de leden van de rechterlijke macht over de mogelijkheid moeten beschikken om de Hoge Raad daarvan op de hoogte te brengen. Die procedure kan worden gezien als een uitbreiding van de bevoegdheid van de Hoge Raad om de klachten over de werking van justitie op te volgen.

Om de aangeklaagde problemen te behandelen zou de Hoge Raad dan beschikken over zijn wettelijke bevoegdheden inzake bijzonder onderzoek, zoals zij in voorliggend verslag opnieuw vorm werden gegeven.

---

⁵⁰ Het statuut en de samenstelling van de Hoge Raad, zie F. Delpérée in *Le Conseil supérieur de la Justice*, p. 40.

⁵¹ *Ibidem*, p. 41.

⁵² *Ibidem*, p. 42.

BIJLAGE

- Artikel 6.1 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (Recht op een eerlijk proces)
« Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolging heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Het vonnis moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of 's lands veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé leven van partijen bij het proces dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden. »
- Artikel 13 van de Grondwet
“Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent.”
- Artikel 56 van de Grondwet
“Elke Kamer heeft het recht van onderzoek.”
- Artikel 151 §1 van de Grondwet
« § 1. De rechters zijn onafhankelijk in de uitoefening van hun rechtsprekende bevoegdheden. Het openbaar ministerie is onafhankelijk in de individuele opsporing en vervolging onverminderd het recht van de bevoegde minister om de vervolging te bevelen en om de bindende richtlijnen van het strafrechtelijk beleid, inclusief die van het opsporings- en vervolgingsbeleid, vast te leggen. »
- Artikel 151, §§ 2 en 3, van de Grondwet
“§ 2. *Er bestaat voor geheel België een Hoge Raad voor de Justitie. Bij de uitoefening van zijn bevoegdheden respecteert hij de onafhankelijkheid bedoeld in § 1.*
(...)
De wet bepaalt nader de samenstelling van de Hoge Raad voor de Justitie, zijn colleges en hun commissies evenals de voorwaarden waaronder en de wijze waarop zij hun bevoegdheden uitoefenen.
- §3. De Hoge Raad voor de Justitie oefent zijn bevoegdheden uit in volgende materies :
1° *de voordracht van de kandidaten voor een benoeming tot rechter, zoals bedoeld in § 4, eerste lid, of tot ambtenaar van het openbaar ministerie;*
2° *de voordracht van de kandidaten voor een aanwijzing in de functies bedoeld in § 5, eerste lid, en in de functies van korpschef bij het openbaar ministerie;*
3° *de toegang tot het ambt van rechter of van ambtenaar van het openbaar ministerie;*
4° *de vorming van de rechters en de ambtenaren van het openbaar ministerie;*
5° *het opstellen van standaardprofielen voor de aanwijzingen bedoeld in 2°;*
6° *het geven van adviezen en voorstellen inzake de algemene werking en de organisatie van de rechterlijke orde;*
7° *het algemeen toezicht op en de bevordering van het gebruik van de interne controlemiddelen;*
8° met uitsluiting van enige tuchtrechtelijke en strafrechtelijke bevoegdheid :
- *het ontvangen en het opvolgen van klachten inzake de werking van de rechterlijke orde;*
- *het instellen van een onderzoek naar de werking van de rechterlijke orde.*

Onder de voorwaarden en op de wijze bepaald bij de wet, worden de bevoegdheden vermeld onder 1° tot en met 4° toegewezen aan de bevoegde benoemings- en aanwijzingscommissie en de bevoegdheden vermeld onder 5° tot en met 8° toegewezen aan de bevoegde advies- en onderzoekscommissie. De wet bepaalt in welke gevallen en op welke wijze de benoemings- en aanwijzingscommissies enerzijds, en de advies- en onderzoekscommissies anderzijds, hun bevoegdheden gezamenlijk uitoefenen.

Een wet aan te nemen met de meerderheid bepaald in artikel 4, laatste lid, bepaalt de overige bevoegdheden van deze Raad.”

▪ Artikel 155 van de Grondwet

« Geen rechter mag van een regering bezoldigde ambten aanvaarden, tenzij hij die onbezoldigd uitoefent en behoudens de gevallen van onverenigbaarheid bij de wet bepaald. »

▪ Artikel 88 van het Gerechtelijk Wetboek

“§ 1. Het bijzonder reglement voor elke rechtbank wordt door de Koning vastgesteld op advies van de eerste voorzitter van het hof van beroep, van de eerste voorzitter van het arbeidshof, van de procureur-generaal, en, naar gelang van het geval, van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, van de voorzitter van de arbeidsrechtbank of van de voorzitter van de rechtbank van koophandel, van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur, van de hoofdgriffier van de rechtbank en van de stafhouder van de Orde van advocaten. Het advies van de voorzitter van de arbeidsrechtbank is eveneens vereist voor de in artikel 76, zesde lid, bedoelde gespecialiseerde correctionele kamers.) Dit reglement bepaalt het aantal kamers en hun bevoegdheid, de dagen en de uren van hun zittingen en van de inleiding van de zaken. Het bevat de aanduiding van de kamers die in de rechtbank van eerste aanleg onderscheidenlijk met drie (met een rechter of met een rechter en twee assessoren in strafuitvoeringszaken) zitting houden. Het bepaalt, zo nodig, ook de verdeling van de zaken onder de onderzoeksrechters.

Het reglement van de rechtbanken met zetel te Brussel bepaalt, volgens de behoeften van de dienst de kamers die kennis nemen van de zaken in het Frans, en diegene die kennis nemen van de zaken in het Nederlands.

Om de drie jaar brengt de voorzitter van iedere rechtbank verslag uit bij de minister van Justitie omtrent de behoeften van de dienst van de kamers van beide taalstelsels, op grond van het aantal zaken die gedurende de laatste drie jaren in het Nederlands en in het Frans zijn behandeld.

Het reglement wordt ter griffie van de rechtbank aangeplakt.

§ 2. Incidenten in verband met de verdeling van de burgerlijke zaken onder de afdelingen, kamers of rechters van een zelfde rechtbank van eerste aanleg worden op de volgende manier geregeld : Indien een zodanig incident vóór ieder ander middel door een van de partijen of bij de opening van de debatten ambtshalve wordt uitgelokt, legt de afdeling, de kamer of de rechter het dossier voor aan de voorzitter van de rechtbank, die oordeelt of de zaak anders moet worden toegewezen. De griffier geeft kennis ervan aan de partijen, die over een termijn van acht dagen beschikken om een memorie in te dienen. De procureur des Konings gehoord, doet de voorzitter, binnen acht dagen, uitspraak bij beschikking. Tegen deze beschikking staat, buiten de voorziening van de procureur-generaal bij het hof van beroep, voor het Hof van cassatie binnen de termijnen en volgens de regels zoals bepaald in artikel 642, tweede en derde lid, geen middel open. De griffier van het Hof zendt een afschrift van het arrest van het Hof van cassatie aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg en aan de partijen. De beslissing bindt de rechter naar wie de vordering wordt verwezen, met dien verstande dat zijn recht om over de rechtsgrond van de zaak te oordelen onverkort blijft.”

▪ Artikel 106 van het Gerechtelijk Wetboek

“Het bijzonder reglement van het hof van beroep en dat van het arbeidshof wordt door de Koning vastgesteld, op advies van de eerste voorzitter van ieder hof, van de procureur-generaal, van de hoofdgriffier en van de vergadering van de stafhouders van de balies van het rechtsgebied van het hof

van beroep voorgezeten door de eerste voorzitter van het hof van beroep. De stafhouders kunnen evenwel hun advies schriftelijk aan de eerste voorzitter van het hof van beroep toezenden. Het advies van de eerste voorzitter van het arbeidshof is eveneens vereist voor de in artikel 101, derde lid, bedoelde gespecialiseerde correctionele kamer.

Dit reglement bepaalt het aantal kamers van het hof, hun bevoegdheid en het aantal raadsheren en in voorkomend geval het aantal werkende of plaatsvervangende raadsheren in sociale zaken daaraan verbonden. Het bevat de aanduiding van de kamers die in het hof van beroep onderscheidenlijk met drie raadsheren in het hof of met één enkele zitting houden. Het reglement van het hof van beroep en van het arbeidshof gevestigd te Brussel, bepaalt de kamers die kennis nemen van de zaken in het Nederlands, in het Frans of in een van beide. De reglementen van het hof van beroep en van het arbeidshof gevestigd te Luik bepalen welke kamers kennis nemen van zaken in het Duits alsook hun samenstelling. Het reglement wordt ter griffie van het hof aangeplakt.”

- Artikel 107 van het Gerechtelijk Wetboek

“Wanneer de behoeften van de dienst het rechtvaardigen, stelt de eerste voorzitter van het hof van beroep of van het arbeidshof, naar gelang van het geval, hetzij ambtshalve, na het advies van de procureur-generaal en van de hoofdgriffier te hebben ingewonnen, hetzij op verzoek van de procureur-generaal en na het advies van de hoofdgriffier te hebben ingewonnen, een of meer tijdelijke kamers samen, bestaande uit de raadsheren en, in voorkomend geval, de raadsheren in sociale zaken die hij aanwijst.”

- Artikel 109 van het Gerechtelijk Wetboek

“De eerste voorzitter is belast met de algemene leiding en de organisatie van het hof.

Hij kan een of meer kamervoorzitters aanwijzen om hem bij te staan.

Hij verdeelt de zaken overeenkomstig het bijzonder reglement van het hof. Wanneer de behoeften van de dienst het rechtvaardigen kan hij een deel van de zaken die aan een kamer zijn toegewezen, onder de andere kamers van het hof verdelen. Ingeval van moeilijkheden in verband met de verdeling van de zaken onder de kamers van eenzelfde hof van beroep is artikel 88, § 2, van toepassing.”

- Artikel 138*bis* §1 van het Gerechtelijk Wetboek

« § 1. In burgerlijke zaken komt het openbaar ministerie tussen bij wege van rechtsvordering, vordering of advies. Het treedt ambtshalve op in de gevallen die de wet bepaalt en bovendien telkens als de openbare orde zijn tussenkomst vergt. »

- Artikel 140 van het Gerechtelijk Wetboek

« Het openbaar ministerie waakt voor de regelmatigheid van de dienst van de hoven en rechtbanken. »

- Artikel 141 van het Gerechtelijk Wetboek

« De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie oefent de strafvordering niet uit, tenzij hij een rechtsvordering instelt waarvan de berechting aan het Hof van Cassatie is opgedragen. »

- Artikel 142 van het Gerechtelijk Wetboek

« Het ambt van openbaar ministerie bij het Hof van Cassatie wordt onder het gezag van de minister van Justitie uitgeoefend door de procureur-generaal.

De procureur-generaal wordt bijgestaan door een eerste advocaat-generaal en door advocaten-generaal, die onder zijn toezicht en leiding hun ambt uitoefenen. »

▪ Artikel 143 van het Gerechtelijk Wetboek

« §1. Er is een procureur-generaal bij ieder hof van beroep en een federale procureur die bevoegd is voor het gehele grondgebied van het Rijk.

§2. Onverminderd de bepalingen van artikel 138, derde en vierde lid, voert de procureur-generaal bij het hof van beroep onder het gezag van de Minister van Justitie en door toedoen van de Minister die de Arbeid in zijn bevoegdheid heeft, voor de aangelegenheden die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten, alle opdrachten van het openbaar ministerie uit bij het hof van beroep, het arbeidshof en de hoven van assisen van zijn rechtsgebied.

De procureur-generaal voert het woord in de verenigde kamers en op de plechtige zittingen van het hof van beroep en van het arbeidshof; ook op de zittingen van de kamers, wanneer hij het geraden acht.

§3. De federale procureur voert, in de gevallen en op de wijze bepaald door de wet, onder het gezag van de Minister van Justitie, alle opdrachten van het openbaar ministerie in strafzaken uit bij de hoven van beroep, de hoven van assisen, de rechtbanken van eerste aanleg en de politierechtbanken. »

▪ Artikel 143^{quater} van het Gerechtelijk Wetboek

« De minister van Justitie legt de richtlijnen van het strafrechtelijk beleid vast, inclusief die van het opsporings- en vervolgingsbeleid, nadat hij het advies van het college van procureurs-generaal heeft ingewonnen.

Deze richtlijnen zijn bindend voor alle leden van het openbaar ministerie.

De procureurs-generaal bij de hoven van beroep staan in voor de tenuitvoerlegging van deze richtlijnen binnen hun rechtsgebied. »

▪ Artikel 259bis-16, van het Gerechtelijk Wetboek

“§ 1. De verenigde advies- en onderzoekscommissie kan met uitsluiting van strafrechtelijke en tuchtrechtelijke bevoegdheden een bijzonder onderzoek instellen naar de werking van de rechterlijke orde.

Dit onderzoek gebeurt hetzij ambtshalve na voorafgaande goedkeuring door de meerderheid van de leden van de verenigde advies- en onderzoekscommissie, hetzij op verzoek van de Minister van Justitie of de meerderheid van de leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers of van de Senaat.

§ 2. Het onderzoek wordt in opdracht van de verenigde advies- en onderzoekscommissie uitgevoerd door de bevoegde korpschef of hiërarchische meerdere die hierover schriftelijk verslag uitbrengt binnen de door de verenigde advies- en onderzoekscommissie vastgestelde termijn.

§3. Het onderzoek wordt uitzonderlijk door de verenigde advies- en onderzoekscommissie zelf uitgevoerd na voorafgaande goedkeuring door twee derden van haar leden wanneer :

1° de Minister van Justitie dit bij zijn verzoek heeft gevraagd;

2° het gelet op het onderwerp van het onderzoek niet raadzaam is dit op te dragen aan de korpschef of de hiërarchische meerdere bedoeld in § 2 of het onderzoek door dezen niet naar behoren is of wordt gevoerd.

De Minister van Justitie wordt hiervan voor aanvang van het onderzoek in kennis gesteld. De verenigde advies- en onderzoekscommissie voert het onderzoek onder leiding van een lid-magistraat en kan :

1° zich ter plaatse begeven teneinde alle nuttige vaststellingen te doen, zonder te kunnen overgaan tot huiszoeking;

2° beëindigde gerechtelijke dossiers raadplegen en zich deze ter plaatse doen overleggen teneinde er kennis van te nemen alsook uittreksels en kopies ervan nemen of zich deze kosteloos doen bezorgen;

3° leden van de rechterlijke orde horen bij wijze van inlichting. In voorkomend geval is het deze leden toegestaan verklaringen af te leggen die gedekt zijn door het beroepsgeheim.

§4. De verenigde advies- en onderzoekscommissie stelt over elk onderzoek een verslag op dat wordt goedgekeurd met een meerderheid van twee derden van haar leden.”

▪ Artikel 327 van het Gerechtelijk Wetboek

« Onverminderd de toepassing van artikel 326 kan de Minister van Justitie, op gelijkkluidend advies van de procureur-generaal onder wie de magistraat ressorteert, aan magistraten van een parket van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur een opdracht geven in dienst van de Koning of voor federale overheidsdiensten, beleidsorganen en secretariaten, of bij regeringscommissies, -instellingen of –diensten. De Minister van Justitie kan eveneens, op gelijkkluidend advies van de bevoegde procureur-generaal aan magistraten van het parket bij een gerecht van hoger beroep opdracht geven in dienst van de Koning of voor federale overheidsdiensten, beleidsorganen en secretariaten. De opdrachten bepaald in het (eerste en tweede) lid mogen niet voor meer dan zes jaar worden gegeven behalve wat betreft de opdracht in dienst van de Koning, die van onbepaalde duur is.

De bepalingen van artikel 323*bis*, § 1, tweede tot vijfde lid, zijn van toepassing op de vorige leden. »

▪ Artikel 398 van het Gerechtelijk Wetboek

Onverminderd de toepassing van de artikelen 143*bis* en 143*ter* heeft het Hof van Cassatie een recht van toezicht op de hoven van beroep en de arbeidshoven, de hoven van beroep op de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel van hun rechtsgebied en de arbeidshoven op de arbeidsrechtbanken van hun rechtsgebied en de rechtbanken van eerste aanleg op de vredegerichten en de politierechtbanken van het arrondissement.

▪ Artikel 399 van het Gerechtelijk Wetboek

« Onverminderd de toepassing van de artikelen 143*bis* en 143*ter* waakt de procureur-generaal bij het hof van beroep), onder het gezag van de minister van Justitie, voor de handhaving van de orde in de hoven en in de rechtbanken. Onverminderd de toepassing van de artikelen 143*bis* en 143*ter* waken de procureur-generaal, de procureur des Konings en de arbeidsauditeurs, onder hetzelfde gezag, voor de handhaving van de tucht, de regelmatige uitoefening van de dienst en de uitvoering van de wetten en verordeningen in de rechtbanken.

Wanneer de procureur-generaal, de procureur des Konings of de arbeidsauditeur dienaangaande opmerkingen heeft te maken, zijn de eerste voorzitter van het hof en de voorzitter van de rechtbank ertoe gehouden op zijn verzoek de algemene vergadering bijeen te roepen. »

▪ Artikel 764 van het Gerechtelijk Wetboek

« Uitgenomen voor de vrederechter, voor de rechter zitting houdend in kort geding en voor de beslagrechter, worden op straffe van nietigheid aan het openbaar ministerie meegedeeld :

1° de vorderingen betreffende de staat van personen wanneer minderjarigen of onbekwamen bij het geding betrokken zijn;

2° de vorderingen betreffende het vermoeden of de verklaring van afwezigheid en de gerechtelijke verklaring van overlijden, de voogdij over een minderjarige of een onbekwaamverklaarde, het beheer over de goederen van een persoon ten aanzien van wie een beschermingsmaatregel is genomen met toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke;

3° de vorderingen betreffende de akten van de burgerlijke stand;

4° de vorderingen die burgerrechtelijk ingesteld zijn wegens een drukpersmisdrijf;

5° de vorderingen tot betichting van valsheid in burgerlijke zaken;

6° de vorderingen tot herroeping van het gewijsde;

7° de vorderingen tot wraking;

8° de vorderingen tot gerechtelijke reorganisatie, vorderingen tot faillietverklaring, tot verdaging van de datum van staking van betaling, alsook de vorderingen tot intrekking van een reorganisatie en tot sluiting van het faillissementplan;

9° ...;

10° de vorderingen bepaald in de artikelen 578, 11°, 580, 2°, 3°, 6° tot 18°, 581, 2°, 3°, 9° en 10°, 582, 1°, 2°, 6°, 8°, 9° en 12° en 583;

11° alle vorderingen waarvan de mededelingen aan het openbaar ministerie is voorgeschreven bij de bijzondere wetten.

12° de vorderingen ingesteld op grond van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie;

12° de verhalen betreffende de wijziging van het geslacht van een persoon.

(NOTA : Voor de invoeging van 12° in artikel 764 heeft de wetgever geen rekening gehouden met de vroegere invoeging van 12° in artikel 764, gebracht door W [2007-05-10/37](#), art. 14)

13° de vorderingen ingesteld op grond van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden;

14° de vorderingen ingesteld op grond van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen.

Het openbaar ministerie krijgt mededeling van alle andere zaken en houdt daarin zitting wanneer het zulks dienstig acht; de rechtbank of het hof kan de mededeling ook ambtshalve bevelen. De ambtshalve mededeling kan niet worden bevolen voor de in artikel 138*bis*, § 2, eerste lid, bedoelde rechtsvordering. »

▪ Artikel 770 van het Gerechtelijk Wetboek

§ 1. Wanneer de rechter de zaak in beraad houdt om het vonnis uit te spreken, bepaalt hij de dag voor die uitspraak, die moet plaatsvinden binnen een maand na het sluiten van de debatten. Indien de zaak aan het openbaar ministerie wordt meegedeeld, gaat de termijn voor de uitspraak in op de dag waarop zijn advies is gegeven of, in voorkomend geval, na het verstrijken van de termijn waarover de partijen beschikken om hun conclusies over dat advies neer te leggen. Indien de uitspraak niet binnen die termijn kan plaatsvinden, wordt de oorzaak van de vertraging op het zittingsblad vermeld. De vermelding op het zittingsblad van de oorzaak van de vertraging moet objectief kunnen worden verantwoord tegenover de hiërarchische overheid die belast is met het toezicht op de naleving van de termijnen van beraad.

§ 2. De griffiers maken in tweevoud de lijst op van de zaken waarin de uitspraak met meer dan een maand werd uitgesteld. Deze lijst wordt ter ondertekening voorgelegd aan de betrokken magistraat of magistraten, die zo in de gelegenheid worden gesteld schriftelijke opmerkingen te maken. De lijsten worden, op initiatief van de hoofdgriffier, elke maand opgemaakt en toegezonden aan de korpschef van het gerecht en aan de korpschef van het openbaar ministerie bij dat gerecht. De hoofdgriffier van het vrederecht maakt de lijst over aan de procureur des Konings van de rechtbank van eerste aanleg van zijn gerechtelijk arrondissement. Een afschrift wordt op de griffie bewaard. Met inachtneming van dezelfde regels worden die lijsten maandelijks bijgewerkt.

§ 3. Indien de rechter het beraad langer dan drie maanden aanhoudt, verwittigt hij de korpschef en de eerste voorzitter van het hof van beroep of van het arbeidshof, onverminderd de mogelijkheid voor een partij om daartoe het initiatief te nemen.

§ 4. In het in § 3 bedoelde geval wordt de betrokken magistraat of de betrokken magistraten onverwijld opgeroepen door de korpschef om te worden gehoord over de oorzaken van de vertraging. In de in § 2 bedoelde gevallen is de oproeping verplicht wanneer het herhaalde tekortkomingen betreft. De korpschef en de betrokken magistraat of magistraten werken in onderling overleg een oplossing uit om de vertraging te verhelpen. Van het verhoor wordt proces-verbaal opgemaakt.

§ 5. De in § 3 bedoelde inlichtingen en de desbetreffende processen-verbaal kunnen in aanmerking worden genomen in geval van tuchtvervolgingen, bij de periodieke evaluatie van de magistraat of in het kader van een op hem betrekking hebbende benoemings- of aanwijzingsprocedure. Indien een tuchtsanctie verantwoord is, kan de opgelegde straf in geen geval lager zijn dan een zware straf in eerste graad.

- Artikel 772 van het Gerechtelijk Wetboek
 “Indien een verschijnende partij gedurende het beraad een nieuw stuk of feit van overwegend belang ontdekt, kan zij, zolang het vonnis niet uitgesproken is, de heropening van de debatten vragen.”
- Artikel 773 van het Gerechtelijk Wetboek
 “De aanvraag wordt in handen van de rechter gedaan door middel van een verzoekschrift, waarin het nieuwe stuk of feit nauwkeurig wordt aangegeven zonder nadere toelichting; zij wordt ondertekend door de advocaat van de partij of, bij zijn ontstentenis, door deze laatste, ter griffie neergelegd en overgelegd overeenkomstig de regels van de artikelen 742 tot 744. Zij wordt door de griffier bij gerechtsbrief ter kennis gebracht van de andere partijen die verschenen zijn. Deze kunnen binnen acht dagen na de aanzegging op dezelfde wijze hun opmerkingen aan de rechter doen toekomen. De rechter doet uitspraak op stukken.”
- Artikel 774 van het Gerechtelijk Wetboek
 “De rechter kan de heropening van de debatten ambtshalve bevelen. Hij moet dit bevelen, alvorens de vordering geheel of gedeeltelijk af te wijzen, op grond van een exceptie die de partijen voor hem niet hadden ingeroepen.”
- Artikel 776 van het Gerechtelijk Wetboek
 “Tegen de beslissing van de rechter over de aanvraag tot heropening van de debatten staat geen hoger beroep open.”
- Artikel 777 van het Gerechtelijk Wetboek
 De in beraad genomen of schriftelijk behandelde zaken worden door de voorzitter van de kamer verdeeld onder de rechters.
- Artikel 778 van het Gerechtelijk Wetboek
 Na afloop van de bespreking doet de voorzitter hoofdelijke omvraag, te beginnen met de jongstbenoemde rechter en zo opklimmend, tot de oudstbenoemde. De voorzitter geeft het laatst zijn mening te kennen. Zijn de meningen verdeeld, dan wordt er opnieuw gestemd.
- Artikel 779 van het Gerechtelijk Wetboek
 Het vonnis kan enkel worden gewezen door het voorgeschreven aantal rechters. Dezen moeten alle zittingen over de zaak bijgewoond hebben. Een en ander op straffe van nietigheid.
- Artikel 782 van het Gerechtelijk Wetboek
 Voor de uitspraak wordt het vonnis ondertekend door de rechters die het hebben gewezen en door de griffier. Het eerste lid is evenwel niet van toepassing indien de rechter of rechters oordelen dat het vonnis onmiddellijk na de debatten kan worden uitgesproken.
- Artikel 782bis van het Gerechtelijk Wetboek
 Het vonnis wordt uitgesproken door de voorzitter van de kamer die het heeft gewezen, zelfs in afwezigheid van de andere rechters en, behalve voor straf- en in voorkomend geval voor tuchtzaken, van het openbaar ministerie.
 Indien evenwel een kamervoorzitter wettig verhinderd is het vonnis uit te spreken waarvoor hij aan de beraadslaging heeft deelgenomen in de in artikel 778 bepaalde voorwaarden, kan de voorzitter van het gerecht een andere rechter aanwijzen om hem op het ogenblik van de uitspraak te vervangen.
- Artikel 785 van het Gerechtelijk Wetboek

Indien de voorzitter of een van de rechters in de onmogelijkheid verkeert om het vonnis te ondertekenen, maakt de griffier daarvan melding onderaan op de akte en de beslissing is geldig met de handtekening van de overige rechters die ze hebben uitgesproken. Indien een akte niet kan worden ondertekend door de griffier die daaraan heeft medegewerkt, is het voldoende dat de voorzitter of de rechter die hem vervangt, de akte ondertekent en de onmogelijkheid vaststelt.

- Artikel 786 van het Gerechtelijk Wetboek

Indien alle rechters of een alleenrechtsprekend rechter in de onmogelijkheid verkeren om de uitgesproken beslissing te ondertekenen, vermeldt de griffier die onmogelijkheid onderaan op de akte en doet hij alles bevestigen door de voorzitter van de rechtbank of van het hof. Deze formaliteit wordt eveneens in acht genomen, wanneer de vrederechter of rechter in de politierechtbank in de onmogelijkheid verkeert om het door hem gewezen vonnis te ondertekenen. In dat geval wordt het proces-verbaal van de griffier bevestigd door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. Verkeert de griffier in de onmogelijkheid om te tekenen, dan tekent de vrederechter of de rechter in de politierechtbank alleen, met vermelding van het voorval.

- Artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek

« De handelingen waarbij de rechters en de ambtenaren van het openbaar ministerie, alsmede de tuchtoverheid van de (openbare en) ministeriële ambtenaren of van de balie hun bevoegdheid mochten hebben overschreden, worden, onverminderd de bepalingen van artikel 502, door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aangebracht bij dit hof, op voorschrift van de minister van Justitie, zelfs wanneer de wettelijke termijn voor de voorziening in cassatie verstreken is en geen enkele partij in voorziening is gekomen. »

- Artikel 1089 Gerechtelijk Wetboek

« De beslissingen in laatste aanleg die strijdig zijn met de wetten of met de procesvormen en waartegen geen enkele partij in voorziening is gekomen binnen de wettelijke termijn, worden door de procureur-generaal ambtshalve aangebracht bij het Hof van Cassatie. »

- Artikel 239 van het Strafwetboek

« Provinciegouverneurs, arrondissementscommissarissen, burgemeesters en leden van bestuurslichamen, die zich inmengen in de uitoefening van de wetgevende macht, zoals in artikel 237, tweede lid, is omschreven, of die zich aanmatigen besluiten te nemen, strekkende tot het uitvoeren van enig bevel of verbod aan hoven of rechtbanken, worden gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van vijftig frank tot vijfhonderd frank.

Zij kunnen bovendien worden veroordeeld tot ontzetting, voor vijf jaar tot tien jaar, van de rechten genoemd in de eerste drie nummers van artikel 31. »

- Artikel 274 Wetboek van Strafvordering

« De procureur-generaal geeft aan de procureur des Konings ambtshalve of op bevel van de minister van Justitie opdracht om de misdrijven waarvan hij kennis draagt, te vervolgen. »

- Artikel 441 Wetboek van Strafvordering

« Wanneer de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op vertoon van een uitdrukkelijk bevel, hem door de minister van Justitie gegeven, bij de kamer die kennis neemt van het cassatieberoep in criminele, correctionele en politiezaken, aangifte doet van gerechtelijke akten, arresten of vonnissen die strijdig zijn met de wet, kunnen deze akten, arresten of vonnissen worden vernietigd en de officieren van politie of de rechters kunnen, indien daartoe grond bestaat, vervolgd worden op de wijze bepaald in hoofdstuk III, titel IV, van dit boek. »

▪ Artikel 442 Wetboek van Strafvordering

« Wanneer een hof van beroep of van assisen, of een correctionele rechtbank of politierechtbank een arrest of een vonnis in laatste aanleg heeft gewezen, dat vatbaar is voor cassatie, maar waartegen geen van de partijen binnen de gestelde termijn is opgekomen, kan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie ook ambtshalve, en niettegenstaande het verstrijken van de termijn, aan het Hof van Cassatie kennis ervan geven; het arrest of het vonnis zal vernietigd worden, zonder dat partijen zich erop kunnen beroepen om zich tegen de tenuitvoerlegging te verzetten. »

▪ De artikelen 1 en 4 van de wet van 3 mei 1880 betreffende de parlementaire onderzoeken

Artikel 1. <W 1996-06-30/34, art. 2, Inwerkingtreding : 1996-07-26> De Kamers oefenen het bij artikel 56 van de Grondwet toegekende recht van onderzoek uit overeenkomstig de volgende regels.

De door de Kamers ingestelde onderzoeken treden niet in de plaats van de onderzoeken van de rechterlijke macht; ze kunnen daarmee samenlopen maar mogen het verloop ervan niet hinderen.

Art. 4. <W 1996-06-30/34, art. 5, Inwerkingtreding : 1996-07-26>

§ 1. De Kamer of de commissie, alsook hun voorzitters voor zover die daartoe gemachtigd worden, kunnen alle in het Wetboek van Strafvordering omschreven onderzoeksmaatregelen nemen.

§ 2. Voor het uitvoeren van onderzoeksverrichtingen die vooraf bepaald moeten worden, kan de Kamer of de commissie een verzoek richten tot de eerste voorzitter van het hof van beroep die één of meer raadsheren in het hof van beroep of één of meer rechters in de rechtbank van eerste aanleg van het rechtsgebied waarin de onderzoeksverrichtingen moeten geschieden, aanstelt. Voor de uitvoering van deze onderzoeksverrichtingen staat de aangestelde magistraat onder leiding van de voorzitter van de commissie. Hij stelt een schriftelijk verslag op waarin de resultaten van zijn onderzoek worden opgetekend.

De aangestelde magistraat kan buiten zijn ambtsgebied optreden en zijn onderzoek tot heel het Rijk uitbreiden.

§ 3. De commissie kan eveneens, overeenkomstig de wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten, aan de Vaste Comités P en I opdracht geven om de nodige onderzoeken te doen.

§ 4. Wanneer de onderzoeksmaatregelen een beperking inhouden van de bewegingsvrijheid, een inbeslagneming van materiële goederen, een huiszoeking of het afluisteren, kennismaken en opnemen van privé- communicatie en -telecommunicatie, is het optreden van de overeenkomstig § 2 aangestelde magistraat verplicht. De artikelen 35 tot en met 39 en 90ter tot en met 90novies van het Wetboek van Strafvordering betreffende de inbeslagneming van materiële goederen en het afluisteren, kennismaken en opnemen van privé- communicatie en -telecommunicatie worden toegepast door de in het vorige lid bedoelde magistraat.

§ 5. Wanneer inlichtingen moeten worden opgevraagd in criminele, correctionele, politie- en tuchtzaken, richt de commissie tot de procureur-generaal bij het hof van beroep of de auditeur-generaal bij het militair gerechtshof een schriftelijk verzoek tot het lichten van een door haar onontbeerlijk geacht afschrift van de onderzoeksverrichtingen en de proceshandelingen.

Zo deze magistraat bij gemotiveerde beslissing meent niet te kunnen ingaan op dit verzoek, kunnen de Kamer, de commissie of hun voorzitters hiertegen in beroep gaan bij een college dat bestaat uit de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, de voorzitter van het Arbitragehof en de eerste voorzitter van de Raad van State. Dit college houdt zitting met gesloten deuren en regelt de procedure. Het kan de voorzitter van de commissie en de betrokken magistraat op zeer korte termijn boren. Het beslecht het geschil definitief

en bij gemotiveerde beslissing uitgesproken in openbare vergadering, met inachtneming van de aan de orde gestelde belangen en, in het bijzonder, met eerbiediging van de rechten van verdediging.

§ 6. Wanneer inlichtingen moeten worden opgevraagd in bestuurszaken, richt de commissie een schriftelijk verzoek tot de bevoegde minister of staatssecretaris, die aan dat verzoek onmiddellijk gevolg geeft.